بالىخانىنى قەدىرلەيلى

(1)

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

بالىخانىنى قەدىرلەيلى (1)

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

ISBN 978-7-5372-4637-8

9 787537 246378 >

定价：10.00 元

بالىلىرنى قەدىرلەيلى

(1)

ئاپتورى : جۇخۇك
تەرجىمە ئاساسىدا تۈزگۈچى : قادىر راخمان

شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى

图书在版编目（CIP）数据

珍爱子女1：维吾尔文/卡德尔·热合曼编译
—乌鲁木齐：新疆人民卫生出版社，2009.12
ISBN 978-7-5372-4637-8

Ⅰ.①珍… Ⅱ.①卡… Ⅲ.①家庭教育—维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①G78②G77

中国版本图书馆CIP数据核字（2009）第228743号

策　　划：米吉提·卡德尔
主　　编：阿迪力·穆罕默德
编　　译：卡德尔·热合曼
责任编辑：木再排尔·热扎克
责任校对：阿尔孜古丽·乌斯满
封面设计：帕提古丽·依明
封面书法：艾尼瓦尔·卡森木
出　　版：新疆人民卫生出版社
地　　址：乌鲁木齐市龙泉街196号
网　　址：http://www.xjpsp.com
印　　刷：新疆翼百丰印务有限公司
发　　行：新疆新华书店
版　　次：2009年11月第1版
印　　次：2009年12月第1次印刷
开　　本：880×1230毫米 1/32开本 5印张 插页2
字　　数：85千字
书　　号：ISBN978-7-5372-4637-8
印　　数：1—4000
定　　价：10.00元

发行科联系电话：(0991)2823055 邮编：830001

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكتى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب ھاياتلىق توغرىسىدا بىر ھېكايە.....1
1. شەپقەتسىز دىئاگنوز قەغىزى..... 1
2. «گاچا» قار مەلىكە..... 4
3. قىزىمنىڭ دادا دەپ بىر ئېغىز چاقىرىشىغا ئىنتىزار ئىدىم..... 6
4. مەن جۇڭگودىكى «داداۋاۋ» بولىمەن..... 8
5. بۇ ياش ئەمەس، سۇ..... 9

ئىككىنچى باب ئون يىللىق ئىزلار 14
1. ھەر تاۋۇشنى نەچچە مىڭ قېتىم مەشىق قىلىش كېرەك.....14
2. «پېچىنە» دېگەن سۆز بىلەن ئەقىل نۇرى چاقنىدى....17
3. خەت ئويۇنى..... 19
4. «يولۋاس» كەلدى..... 23
5. قىزىمنىڭ تەقدىرىدىكى ئۆزگىرىش..... 26

ئۈچىنچى باپ مەقسەتسىز ئىشتىن گۆھەرنى بايقاش 30
1. ئاتا ـ ئانىلار ھەددىدىن زىيادە كۆيۈمچانلىق قىلىپ بالى-

لىرىنى «نابۇت قىلىدۇ» 31
2. باشقىلارغا ئوخشىمايدىغان دادا 35
3. ھاياتى كۆچ بولمىغان بولسا، دۇنيا ئاللىقاچان چۆللىشىپ كەتكەن بولاتتى 37
4. ئۇنىڭ بالىسى ئۆگىنىشكە قىزىقاتتى، ئەمما مەكتەپكە بېرىشقا ئۇنىمايتتى 39
5. ھەقىقەتنىڭ يولىنى تاپقانسېرى ئۇ شۇنچە ئاددىي تۇيۇلىدۇ 44

تۆتىنچى باب خۇشال كەيپىيات ئىچىدە ئۆسۈپ ـ يېتىلىش، مۇجىزىنىڭ يۈز بېرىشى 47
1. ھېلىن كېللېر 47
2. ئاكتىپلىق بىلەن بېرىلگەن پىسخىك بېشارەت 51
3. چەمبەر تۇراقلىق قىممىتىنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭىنچى خانىسغىچە يادلاش 53
4. بەك ياخشى بولدى، پەقەت ئىككىلا سانىنى كەم سانىدىك 55
5. ئوغلىنىڭ زەپەر قۇچۇپ قايتقان قەھرىمان بولۇشىنى ئۈمىد قىلىش 59
6. «كۆپ تۆۋەن تۇرىسەن»، «كۆپ ئۈستۈن تۇرىسەن» 65
7. ياخشى ھوسۇل بەرمەيدىغان زىرائەت يوق، ياخشى تېرىقچىلىق قىلىشنى بىلمەيدىغان دېھقانلار بار 67

8. كىمنىڭ دېگىنى ھېساب ۋە «ئاغىنىدار چىلىققا ياراي-
سەن» 68
9. باش بارماقنى چىقىرىش كېرەكمۇ ياكى مۇشتنىمۇ؟... 71
10. توغرا بولمىغان جايلىرىدىن باشقىلىرى بەك ياخشى بوپ-
تۇ 74
11. «نەچچە نومۇر ئالدىڭ» بىلەن «كەيپىياتىڭ
قانداقراق؟» 77
12. «خۇش خەۋەر» ۋە «تولىمۇ ئۆچ بولدۇم» 82
13. سەكرىسەڭ بويۇڭ يېتىدۇ 85
14. «سوغۇق سۇ سېپىش» ۋە «گېنېراتور» 90
15. ئىككى روھ بىر لىشىپ بىر ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىش...93
16. «جۇ تىڭتىڭ ھادىسىسى» 96

بەشىنچى باب سىرنى يېشىپ، قانۇنىيەتنى چۈشىنىش 104
1. بالىلارنى تەربىيىلەشنىڭ سىرىنى بىرلا سۆزگە يىغىن-
چاقلاشقا بولامدۇ؟ 104
2. مەن ئاخىرى تاپتىم 106
3. ئاتا ـ ئانىلاردا ئىككى گۆھەر بار 108
4. چېيىنلۇڭ خانىنىڭ تۆت ياشتا ئاندىن تىلى چىقىقان-
كەن 109
5. بۇ ۋاقىتتىكى ئاتا ـ ئانىلار بالىلار ئۈچۈن گويا كى تاغ-
دەك يۆلەنچۈك 113
6. كۆپ مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىسا ئېھتىمال مۇۋەپپەقىيەتكە

شۇنچە يېقىنلاپ قېلىشى مۇمكىن..... 116
7. باشقىلارغا سېلىشتۇرساڭ، بالىنى نابۇت قىلىـ
سەن..... 118
8. ئۇرمسا ياخشى ئادەم بولمايدۇ 121
9. «ئۇرۇش» ئىككى ئەۋلاد ئوتتۇرىسىدىكى توساق ... 123
10. «بىز ئەزەلدىن تىمساقنىڭ كۆز يېشىغا ئىشەنمەيـ
مىز»..... 125
11. تىللاپ تەربىيىلەشتە جېنىنىس رېكورتىنى بۇزۇپ
تاشلاش..... 129
12. قىزىم يەۋاتقان مانتىنى يانداۇرۇۋېتىشكە تاسلا قالـ
دى..... 130
13. بۇ مەسىلىنى مەن چوقۇم ئىشلىيەلمەيمەن، مەن دۆت
ئىكەنمەن..... 131
14. ماڭا كۇچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن، مەن خىيمەن ... 134
15. ھەرگىز «بېلىقچى ۋە ئالتۇنبېلىق ھەققىدە چۆچەك»
تىكى موماي بولۇۋالماسلىق كېرەك 136
16. باشقىلارنىڭ بالىسىنىڭ نەتىجىسى شۇنداق ياخشى بولسا
تېكىتىنىڭ ئىشى تۇگەپتۇ 138
17. گاھىدا قىزمۇ زېھنى ئۆتكۇر بالىغا ئايلىنالايدۇ، تالانت ئىـ
گىسى سىزنىڭ يېنىڭىزدىلا 141
18. تاغدىكى قارىغايمۇ ياكى تەشتەكتىكى قارـ
غاي..... 142
19. ئامېرىكىلىق مۇتەخەسسىسنىڭ زېھنى ئۆتكۇر بالىلارنى

تاللاپ چىقىشى 144
20. جۇ تىكتىكنى يېڭىۋالدى 146
21. تۇغما پەرق چەكلىك بولىدۇ، ھاياتنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى چەكسىز بولىدۇ 148

بىرىنچى باب ھاياتلىق توغرىسىدا بىر ھېكايە

باللىق ـــ ئىنسان ھاياتىدىكى ئەڭ گۈزەل ۋاقىت، ئەمما مېنىڭ قىزىمنىڭ باللىق دەۋرى ئىنتايىن ئەگرى ـ توقاي، ئىنتايىن مۇشكۈل بولدى.

مەن دوستلىرىمغا: مېنىڭ ئۆي ـ بىساتىم كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتسە مەيلىكى، پەقەت گەپ قىلالمغان قىزىمنى بىر قۇچاق لىۋالسام، قىزىمنىڭ دادا دەپ چاقىرغان بىر ئېغىز سۆزىنى ئاڭلىيالسام رازى بولاتتىم، دېگەنىدىم.

1. شەپقەتسىز دىئاگنوز قەغىزى

جۇ تىڭتىڭ 1980 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 29 ـ كۈنى تۇغۇلغان، ئۇنى ساداسىز دۇنيا كۈتۈۋالدى. رەڭگارەڭ، ئاجايىپ گۈزەل دۇنيا چوڭقۇر سۈكۈتكە چۆمگەن ئىدى. تىڭتىڭنىڭ قۇلقى تۇغما گاس ئىدى، ئۇ بىر يېرىم ياشقا كىرگەندە قىزىپ قېلىپ

گېنتامىتسىن (چېكىدامېيسۇ) ئوكۇلى ئورۇلغاچقا، ئەھۋال تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ، ئۇنىڭ ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلەي گاس بولۇپ قالدى.

مەن ئۇنىڭ كەينىدە تۇرۇپ: تىڭتىڭ، تىڭتىڭ، دەپ قاتتىق ۋارقىرىغان بولساممۇ، چاۋاك ئۇرۇپ قوللىرىم ئاغرىپ، قىزىرىپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇنىڭدا ھېچقانداق ئىنكاس بولمىدى. قىزىمنىڭ كېسىلىنى داۋالىتىش ئۈچۈن مەن ئۇنى يۇدۇپ ھەممە دوختۇرخانىغا كۆرسەتتىم، ھەممىسى بۇ داۋالغىلى بولمايدىغان كېسەل ئىكەن، دېيىشتى.

ئاخىرىدا مەن كىچىككىنە بىر ئۈمىد بىلەن شاڭخەيدىكى داڭلىق بىر قۇلاق كېسەللىكلىرى دوختۇرخانىسىغا كەلدىم. شۇ چاغدىكى كېسەللىك تارىخىنى ھازىرغىچە ساقلاۋاتىمەن. ئۇنىڭدا: ئىككى قۇلاق پۈتۈنلەي ئاڭلىمايدۇ، دەپ يېزىلغانىدى. ئۇ كۈنى تەكشۈرۈلگەن ئون نەچچە بالىنىڭ ھەممىسىنىڭ قۇلقى ئازراق ئاڭلىيالايدىكەن، پەقەت تىڭتىڭنىڭلا ئىككى قۇلقى پۈتۈنلەي گاس ئىدى.

ــ ئۇنى داۋالاپ ساقايتىشقا بىرەر ئامال تېپىلارمۇ؟ ـ مەن ئازراق بولسىمۇ تەسەللىگە ئېرىشىشنى ئويلايتتىم.

ــ ھېچقانداق ئامال يوق! دوختۇرنىڭ كەسكىن جاۋابى ئازراق ئۈمىدنىمۇ پۈتۈنلەي يوققا چىقاردى.

ــ قۇرۇق يىڭنە بىلەن داۋالاپ كۆرۈلسە بولارمۇ؟ ـ مەن

ئۇمىدىدىن ۋاز كېچىشنى خالىمايتتىم.

ــ ئۇنىڭ ئازابىنى كۆپەيتىۋېتىدۇ ـ خالاس.

ــ ئەمسە قىزىمغا نېمە ئامال بار؟

ــ ئىككى قولىقى پۈتۈنلەي گاس بالىلارنى ساقايتىش پۈتۈن دۇنيا مېدىتسىناسىدا تېخى مۇمكىن بولمىغان ئىش، بۇنىڭدىن كېيىنكى بىردىنبىر ئامال ئۇنى گاس ـ گاچىلار مەكتىپىگە بېرىش.

ئەڭ ئاخىرقى ئازراق ئۇمىدىمنىڭمۇ پۈتۈنلەي بەربات بولغانلىقىنى ھېس قىلدىم. كۆز ئالدىمنى پۈتۈنلەي قاراڭغۇلۇق قاپلىدى.

دوختۇرنىڭ سۆزى خۇددى رەھىمسىز قىلىچتەك بىزنىڭ بۇ يېڭى ئائىلىمىزنى ئۇمىدسىزلىك ھاڭىغا ئىتتىرىپ قويدى.

بۇ چەكسىز جاھاندا ماڭا يول زادى نەدە!

روھىي تۇڭۇرۇكى بولمىغان ئاسماندىن ھېچقانداق سادا چىقمايتتى. ئۇمىدسىزلىك مېنىڭ نازۇك قەلبىمنى قاتتىق جاراھەتلەندۈردى، مەن تەڭرى ئالدىدا باش ئەگدىم. ئاتا ـ ئانا بولغۇچى تەقدىر ئالدىدا باش ئېگىشكە مەجبۇر بولغاچقا، قىزىمنىڭ ئۇچ ياشتىن ئىلگىرىكى كۈنلىرى يالغۇزلۇق ۋە دەرد ـ ئەلەم ئىچىدە ئۆتتى.

2. «گاچا» قار مەلىكە

باللار باغچىسىدىكى باشقا باللار شادىيانە كۆلۈشۈپ ئويناياتتى. قىزىم تېكىتلىك ئۇلار بىلەن سۆزلىشەلمىگەچكە ئۆزى يالغۇز بىر چەتتە دوستلىرىنىڭ ئويىنىغىنىغا قارىغان ھالدا مېنىڭ يالدۇرراق بېرىپ ئۇنى ئۆيگە ئېلىپ كېتىشىمنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپ ئولتۇراتتى. قىزىمنى باغچىغا ئاپارغان ياكى ئېلىپ كەلگىلى بارغان ۋاقتىمدا، باللار مېنى كۆرسىلا ھەممىسى تەڭلا:

ــ كىچىك گاچىنىڭ دادىسى كەلدى! ــ دەپ توۋلىشاتتى. بۇ سۆز خۇددى زىمىستان قىشتىكى ھۇشقېيتىۋاتقان شۇنچىغاندەك ۋۇجۇدۇمنى قورۇپ، باغرىمنى پىچاق بىلەن تىلغاندەك ئاغرىتاتتى.

قىزىم كىچىك چېغىدا ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ، باغچىدىكى مۇئەللىمى ئۇنىڭغا «قار مەلىكە» دېگەن چىرايلىق لەقەمنى قويۇپ قويغانىدى. ئەمما، ئۇنىڭ يەنە كىشىنىڭ يۈرەك باغرىنى ئېزىدىغان «گاچا» دېگەن قوشۇمچىسىمۇ بار ئىدى. مەن چۇقان سالماقچى بولاتتىم، ئەمما ئاجىز سادايىم بۇ رېئاللىق ئىچىدە يوقاپ كېتەتتى.

تېكىتلىك كىچىك ۋاقتىدا قۇلىقى ئاڭلىمىغاچقا ھەم سۆزلىيەلمىگەچكە، ئۆزىنى ناھايىتى تۆۋەن كۆرەتتى. باللار باغچىسىدا

كىچىك تەرىتى قىستىغاندا شۇنى ئىپادىلەپ بېرەلمىگەچكە، چىداپ تۇرالماي ئىشتىنىغا چىقىرىۋېتەتتى. ئەتىياز، كۈز پەسىللىرى خېلى ئىللىق بولغاچقا بۇ ئىش ئاسانراق ئىدى. ئەمما قىش كەلسە مەن خىزمەت ئورنۇمدا بەك غەم قىلىپ تۇرالمايلا قالاتتىم، بىچارە قىزىمدىن بەكلا ئەنسىرەيتتىم. ئىشتىن چۈشكەندە زاۋۇت دەرۋازىسىدىن يۈگۈرگەن پېتى چىقىپ كېتەتتىم. قىزىمنى ئالغىلى بارغاندىكى بىرىنچى ئىشىم قىزىمنىڭ ئىشتىنىنى كۆرۈپ بېقىش ئىدى. ئەگەر قىزىم ئىشتىنىغا سېيىۋەتكەن بولسا كۆڭلۈم غەشلىككە تولاتتى.

قىزىمنى ۋېلىسىپىت بىلەن ئۆيگە ئېلىپ كېتىۋېتىپ كۆز ياشلىرىم يامغۇردەك تۆكۈلەتتى. سوغۇق شامالدا قىزىم ۋېلىسىپىت ئۈستىدە تۇگۈلۈپ تىترەپ ئولتۇراتتى.

بىر قېتىم ۋېلىسىپىتلىق كېتىۋېتىپ، ئېھتىياتسىزلىقتىن قىزىم ۋېلىسىپىتتىن يەرگە يىقىلىپ كەتتى، قىزىمنىڭ ئۈستىبېشى توپا بولۇپ كەتتى. ئۇ ۋاراقراپ يىغلىغاچقا يولدىكى كىشىلەر بىزگە باشقىچە قاراشتى؛ ئۇلار بىزنىڭ ھەقىقىي ئەھۋالىمىزنى نەدىن بىلسۇن! شۇڭا ئولىشىپ كېلىپ مەندەك ئەخمەق، كالۋا دادىنى مەسخىرە قىلىشتى.

شۇ چاغدا، قايغۇ ـ ھەسرەت، يالغۇزلۇق، يارەمسىزلىك، نومۇس بىر ـ بىرىگە گىرەلىشىپ قەلبىم قاتتىق ئازابلاندى. مەن

تايانچسز قېلىپ، ئىللىقلىقتىن مەھرۇم بولۇپ خۇددى مۇزلۇق ھاۋىغا چۈشۈپ كەتكەندەك بولدۇم. ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن، قىزىمنىڭ كىيىملىرىنى سالدۇرۇپ، ئۇنىڭ بەدىنلىرىنى ئىسسىتىتىم. ئازابلىق كۆز ياشلىرىم قىزىمنىڭ يۈمران يۈزىگە تارىلاپ تۆكۈلەتتى، قىزىم قاتتىق گاڭگىرىغان ھالدا ماڭا قارايتتى.

كىشىلىك ھاياتتىكى ئازاب ـ ئوقۇبەت ئازراقمۇ ئۇمىدنى كۆرەلمەسلىكتىن ئېغىر بولمىسا كېرەك. تۇغمەس قىينىچىلىق، دەرد ـ ئەلەملەر تىكتىكىنىڭ ئاپىسىنىڭ سالامەتلىكىنىمۇ پۈتۈنلەي كاردىن چىقاردى. شۇڭا ئۇ ئۇزۇن مۇددەتكىچە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. ئىنتايىن مۇشكۈل يۈك مەن بىر ئادەمنىڭ ئۈستىگىلا چۈشتى. مەن ھېرىپ ھالىمدىن كېتىپ، ئازاب ئىچىدە بىر مەنۇي يۈلەنچۈك ئىزدىدىم.

3. قىزىمنىڭ دادا دەپ بىر ئېغىز چاقىرىشىغا ئىنتىزار ئىدىم

مەن ئەڭ يېقىن بىر دوستۇمغا: ئۆي ـ بىساتىم كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتسە مەيلىكى، پەقەت قىزىم دادا دەپ بىر ئېغىز چاقىرىسا، مەن شۇنىڭغا رازى بولاتتىم دېگەنىدىم.

كېچىسى ئۇخلىيالمىغان چاغلىرىمدا قىزىمنىڭ كارىۋىتى يېنى

نىدا ئۇن - تىنسىز ھالدا ئولتۇرۇپ ئۇنىڭ گۈزەل، كىشىنى مەھـ
لىيا قىلىدىغان كىچىك يۈزلىرىدىن سۆيۈنىمەن. ئۇنىڭغا قاراپ
ئولتۇرۇۋېرىپ كاللامغا تىڭتىڭنىڭ بىردىنلا چاڭئېغا ئايلىنىپ
جىمجىت ئۇيقۇدا ياتقان ئايغا ئوخشاپ كەتكەنلىكى، ئۇنىڭ ھايات
ئويناپ تۇرغان يەر شارىغا قايتقۇسى كەلگەنلىكى، شامالنىڭ ئاۋاز-
لىرىنى ئاڭلىغۇسى كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلاردىن سادا چىقمـ
ىغانلىقىدەك خىياللار كېلىدۇ. ئاي گەرچە ناھايىتى گۈزەل بولسـ
مۇ، ئەمما ئۇ يىراق ئاسماندا ئېسىلىپ تۇرىدۇ. قىزىم ھەرگىز ئۆزى
مۇشۇ زېمىندا تۇرۇپ يەنە باشقا بىر جىمجىت، غېرىبانە، ساداسىز
دۇنيادا بىر ئۆمۈر ياشىيالمايدۇ. مەن ئۇنداق رېئاللىقنى قانداقمۇ
قوبۇل قىلالايمەن؟!

شۇڭا، مەن ھەمىشە قىزىمنىڭ ئوماق ئاغزىنى ئېچىپ: دادا،
دادا، دەپ چاقىرغانلىقىنى، ئۆزۈمنىڭ قىزغىنلىق بىلەن جاۋاب
قايتۇرۇپ: تىڭتىڭ، تىڭتىڭ، دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىمنى چۈ-
شەيمەن. بىر دەملىك خۇشاللىقتىن كېيىن ھايajan ياشلىرىمنى
تۆكۈپ، قىزىمنى باغرىمغا بېسىپ چىڭ قۇچاقلايمەن...

چۈش دېگەن چۈش، ئەمما مەن چۈشۈمنىڭ ئۇزۇنراق
داۋاملىشىشىنى ئۈمىد قىلىمەن. چۈنكى، چۈشۈمدە خۇشاللىق
ياشلىرىمنى تۆكىمەن. قۇرۇق خىياللار بەزىدە رەھىمسىز رېئاللىق
پەيدا قىلغان ئېغىر بېسىمنى يېنىكلىتىدۇ.

4. مەن جۇڭگودىكى «داداۋماۋ» بولىمەن

بىز تۇيۇق يولغا كىرىپ قېلىپ، زادىلا ئامال تاپالمايۋاتقان بىر چاغدا مەركىزىي تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى يېپونىيەنىڭ كۆپ قىسىملىق تېلېۋىزىيە تىياتىرى «گۇمانلىق قان» نى قويدى. فېلىمدىكى باش پېرسۇناژ شېكزى ساقايماس كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقى ئۈچۈن بۇ دۇنيا بىلەن خوشلىشىدۇ. ئەمما ئۇ ئازاب ئىچىدە ئەمەس، بەلكى خۇشاللىق ئىچىدە بۇ دۇنيا بىلەن خوشلىشىدۇ. ئۇنىڭ دادىسى داداۋماۋ بۇ سىناقلارغا قەيسەرلىك ۋە باتۇرلۇق بىلەن تاقابىل تۇرۇپ، قىزىغا چەكسىز ئاتىلىق مېھرىنى بېغىشلايدۇ. پەقەت يۈزدە بىر پېرسەنت ئۈمىد بولسىمۇ، بۇنىڭ ئۈچۈن پۈتۈن تىرىشچانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

مەن ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلەي گاس بولغان قىزىمنى قۇچاقلاپ ئولتۇرۇپ، كۆزلىرىمدىن تارىلاپ ياش ئاققۇزغان هالدا بۇ فىلىمنى كۆرۈپ، ئاستا ـ ئاستا بىر خىل كۈچنىڭ ۋۇجۇدۇمدا هەرىكەت قىلىۋاتقانلىقىنى، توپلىنىپ يېغىلىۋاتقانلىقىنى، يۇقىرىغا ئۆرلەۋاتقانلىقىنى هېس قىلدىم. شېكزىنىڭ دادىسى داداۋماۋ قىزىغا كىشىنى هەيران قالدۇرىدىغان ئاتىلىق مېھرىنى بېغىشلايدۇ. قەلبىم گەرچە ئاكىلاش ئىقتىدارىدىن ئايرىلغان بولسىمۇ، ئەمما مەن

قىزىمنىڭ ھاياتىنى قەدىرلەيمەن. ھايات ئەڭ قىممەتلىك، ئەڭ گۈزەل! بۇ دۇنيادا ھايات ۋە مېھىر - مۇھەببەتتىنمۇ قىممەتلىك باشقا نەرسە يوق، دەپ ئويلىدىم. مەن ئۆزۈمنىڭ يالقۇنلاپ تۇرغان ئاتىلىق مېھرىم بىلەن قىزىم تىڭشىغا قۇلىقى ئاڭلىيالايدىغان بىر يول ئېچىپ بېرىشكە قەسەم قىلدىم. ناۋادا شۇنداق قىلالسام مۇ-ۋەپپەقىيەتكە ئېرىشەلمىسەممۇ، قىزىم چوڭ بولغاندىن كېيىن ئۆزى ئۈچۈن نۇرغۇن جاپالارنى تارتقان دادىسىدىن ئاغرىنمايدۇ، دەپ ئويلىدىم.

5. بۇ ياش ئەمەس، سۇ

شۇنىڭدىن باشلاپ مەن ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلۈي گاس بولغان قىزىمنى باشلاپ تەقدىر بىلەن ئېلىشىش يولىغا، ئۈمىدكە تولغان، ئەمما ئىنتايىن ئەگرى - توقاي، مەنزىلى ئۇزۇن يولغا قەدەم تاشلىدىم.

يول ناھايىتى ئۇزۇن ئىدى...

بىر قېتىم سىرتقا قىزىمنى دوختۇرغا كۆرسىتىش ئۈچۈن ئېلىپ كېتىۋاتسام قاتتىق يامغۇر يېغىپ كەتتى. مەن ئاجىز قىزىمنى يۆدۈپ، يۈك - تاقلىرىمنى كۆتۈرۈپ، بىر ئېگىز، بىر پەس دەسسەپ، مۇشكۈل ھالدا ئېغىر قەدەم تاشلاپ كېتىپ بارىمەن.

يۇزۇمدىن ئېقىپ چۈشۈاتقىنى تەر، يامغۇر ياكى ياش ئىكەنلىكىنى ئۆزۈممۇ ئېنىق ئۇقمايمەن. باسقان ئاياغ ئىزلىرىم گويا كىشىلىك هاياتىمدىكى دەرد خاتىرىسىدەك تۇيۇلاتتى.

قىزىم تىكتىكى ئۈچ ياشقا كىرگەندىن باشلاپ، مەن قەرەللىك هالدا شاگىخەيدىكى بىر هەربىي دوختۇرخانىغا داۋالىتىشقا ئاپىرىپ، يىگىنە ۋە تۇك بىلەن داۋالىتىش ئارقىلىق ئۇنىڭ ئاگىلاش ئىقتىدارىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە تىرىشتىم. قىزىمنىڭ قۇلىقىنىڭ ئەتراپىدىكى ئاغرىش سېزىمى ئەڭ كۈچلۈك بولغان بىرقانچە پەللىگە 10 مىڭ قېتىمدەك يىگىنە سانجىلدى. قۇلاق پەللىرىگە ئون نەچچە كۈمۈش يىگىنە چوگقۇر سانجىلغاندا، قاتتىق ئاغرىغانلىق سەۋەبىدىن قۇچىقىمدا ياتقان قىزىم قاتتىق تېپىچەكلەپ كەتتى، مەن ئامالسىز ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ تۇتۇۋالدىم. قىزىمنىڭ ئازابلىق چىرايىنى كۆرۈپ، يۈرىكىم پىچاق بىلەن تىلغاندەك ئاغرىپ كەتتى.

مېنىڭ بىچارە قىزىمنى كىم قۇتقۇزۇپ قالالايدۇ؟ ئاگىلاش ئىقتىدارى توسقۇنلۇققا ئۇچرىغان بۇ باللارنىڭ چىقىش يولى زادى نەدە؟

بىر كۈنى ئۇخلاش ئالدىدا تىكتىكىنىڭ ئاپىسى تىكتىكىنى قۇچىقىغا ئېلىپ ئولتۇرۇپ، قوللىرىدا ئىشارەت قىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا:

— تىكتىك، ئەتىكى يېڭىنە سانجىپ داۋالاشتا مىدىرلىسا ك، جىم ئولتۇرمىسا ك ھەرگىز بولمايدۇ. ئەگەر جىم ئولتۇرمىسا ك، يېڭىننى دەل جايىغا سانجىغىلى بولمايدۇ، بۇنىڭ بىلەن قۇلقىڭنى داۋالاپ ساقايتقىلى بولمايدۇ. ئۇنداق بولۇپ قالسا، دادا ك، ئاپا ك بەك تىت - تىت بولۇپ كېتىدۇ. ھەمىشە مۇشۇنداق تىت - تىت بولۇپ، ئارامسىزلانسا، ئاسانلا كېسەل بولۇپ بۇ دۇنيادىن كېتىپ قالىدۇ. ئۇ چاغدا سەن ئۆزۈڭ خۇددى سەنىماۋ ئاكىغا ئوخشاش ھەر يەرلەردە سەرگەردان بولۇپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولىسەن، بۇ نېمىدېگەن ئېچىنىشلىق، دېدى.

تىكتىك بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئاپىسىنىڭ قۇچىقىدىن ئوقتەك چىقىپ، كارىۋاتقا ئۆزىنى ئېتىپ ھۆڭرەپ يىغلىدى. بىر دەمدىن كېيىن ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ، ياشلىرىنى سۈرتتى:

— دادا، ئاپا، ئەتە يېڭىنە سانجىغاندا ھەرگىز يىغلىمايمەن.

بىر سەبىي بالىنىڭ قەسىمىنى راست دېگىلى بولامدۇ؟

ئەتىسى راستىنلا مۆجىزە يۈز بەردى. نۆۋەت ئۇنىڭغا كەلگەندە، ئۇ مېنى ئىتتىرىۋېتىپ ئۆزى بېرىپ ئورۇندۇقتا ئولتۇردى. ئىلگىرىكى كۈنلەردە، مەن ئۇنى تارتىپ بىر ھازا ھەپىلەشكەندىن كېيىن ئاندىن ئورۇندۇقتا كېلىپ ئولتۇراتتى. بۈگۈن يېڭىنە سانجىلىۋاتقاندا تىكتىك قولى بىلەن ئاغزىنى چىڭ تۇتۇۋالدى، نەپىسىنى يىغىپ مىدىرلىماي جىم ئولتۇردى، پەقەت كۆزىدىن ئاققان

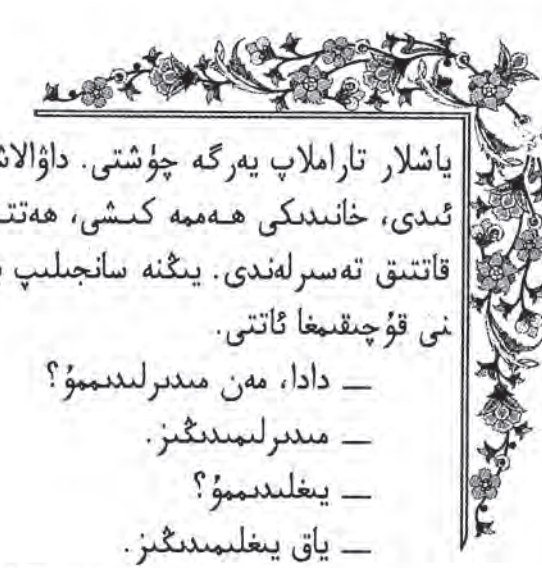

ياشلار تاراملاپ يەرگە چۈشتى. داۋالاش ئۆيى ئاجايىپ جىمجىت ئىدى، خانىدىكى ھەممە كىشى، ھەتتا دوختۇرلارمۇ ئۇنىڭدىن قاتتىق تەسىرلەندى. يىگىنە سانجىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنى قۇچىقىمغا ئاتتى.

— دادا، مەن مىدىرلىدىممۇ؟

— مىدىرلىمىدىڭىز.

— يىغلىدىممۇ؟

— ياق يىغلىمىدىڭىز.

— دادا، ئاپا، ئەمسە سىلەر ئۆلۈپ كەتمەيدىغانسىلەر؟

— ياق، ئۆلۈپ كەتمەيمىز.

— ئەمسە بۇ نېمە؟ ـ ئۇ مېنىڭ كۆزۈمدىكى ياشنى سۈرتتى.

— ئوبدان بالام، بۇ ياش ئەمەس، سۇ! بۇ چاغدا ياشلىرىم خۇددى يامغۇردەك تاراملاپ تۆكۈلدى.

ئاجايىپ قەيسەرلىك گۈزەل چۈشنى بەربات قىلىۋەتمىدى.

قىزىمنىڭ ئاڭلاش ئىقتىدارى ئازراق ئەسلىگە كەلدى. بۇنى نورمال بالىلارغا سېلىشتۇرغاندا زادىلا تىلغا ئالغۇچىلىكى يوق ئىدى، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ ئاڭلاش ئىقتىدارى ئۆزۈن داۋاملاشمايتتى. بۇ جەريانداۋ ئۇنىڭ ئاشۇ ئازراق ئاڭلاش ئىقتىدارى يەنە يوقاپ كەتتى. ئەمما، بەش يىل يىگىنە بىلەن داۋالاش جەريانىدا

خۇددى:

تېرىدىم گۈل تەر تۆكۈپ،
گۈل ئېچىلمىدى بەرق ئۇرۇپ.
سانجىپ قويسام سۆگەت شېخىنى ئېرىق بويىغا،
كەتتى سۆگەت باراقسان بولۇپ.

دېگەندەك بىر ئىش بولۇپ، ئۇنىڭ ئاڭلاش ئىقتىدارى ئەسلىگە كەلمىگەن بولسىمۇ، ئەمما كۆتۈلمىگەندە مەن بالىلار تەرىپىسىنىڭ گۆھىرىگە ئېرىشتىم. شۇنىڭدىن باشلاپ قىزىم بىز ئۇنىڭغا كۆرسەتمىسىنى بەرگەن تەرىپىلەش يولىغا قەدەم باستى.

ئىككىنچى باب ئون يىللىق ئىزلار

قىزىمنىڭ تەقدىرىدە بۇنداق ئۆزگىرىش بولىدىغانلىقىنى خىيالىمغا كەلتۈرمىگەنىدىم: ئەسلىدە گاس ـ گاچىلار مەكتىپىگە كىرىشكە تېگىشلىك بولغان قىزىم ئادەتتىكى باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرىپ، مەملىكەت بويىچە ئەڭ مۇنەۋۋەر ئون ئۆسمۈر بولۇپ قالدى. مائارىپ بىلەن زادىلا ئالاقىسى بولمىغان مەندەك كونا 3 ـ قارارنىڭ ئوقۇغۇچىسى بولغان بىر دادا، گاس ـ گاچىلار مەكتىپىنىڭ مۇدىرى بولۇپ قالدىم.

1. ھەر تاۋۇشنى نەچچە مىڭ قېتىم مەشىق قىلىش كېرەك

قەلبىتىكى بۇلاق، كۆزدىكى ياشلار ـــــ بۇ كۆز ياشلاردا بىر ئاددىي كىشىنىڭ ئۈمىد ۋە ئارزۇ ـ ئىستەكلىرى ئەكس ئېتەتتى. قىزىم دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن، تۇرمۇشىمىزدا ئۆزگىرىش بولۇپ، تىكتىنىڭ تۇرمۇشىمىزنىڭ مەركىزى بولۇپ قالدى. مەن

كۈن بويى ئۈمىدسىزلىك ئىچىده ئۈمىدكه تەشنا بولدۇم، ئازاب - ئوقۇبەت ئىچىده خۇشاللىق ئىزدىدىم. تىكىتىكىنىڭ سەبىي، غۇبار-سىز كۈلكىسى قەلبىمدىكى چەكسىز ئازابنى يېنىكلەتكەن، ئۇنىڭ بۇلاقتەك سۈزۈك، نۇرلۇق كۆزلىرىدىن ئەقىل -پاراسەت نۇرلىرى چاقنىغانىدى. ئۇنىڭ بۇدرۇق كىچىك قوللىرى ھاۋادا پۇلاڭلىغاندا بىر ھاياتلىق ئۆزىنىڭ بۇ دۇنيادا مەۋجۇتلۇقىنى ئىپاده قىلاتتى.

ھاياتتىكى كەمتۈكلۈك ھاياتىنىڭ شۇنچه سۆيۈملۈك ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ نامايان قىلاتتى. مەن بېشىمدىن كەچۈرگەن ئۇ-ئۇشسىزلىقلار، ئۈمىدسىزلىكلەر سەبىي، ئوماق، ھاياتىي كۈچى جۇشقۇنلاپ تۇرغان بىر جان ئالدىدا ئىنتايىن زەئىپ، ئاجىز كۆ-رۈنەتتى، مەن قىزىم ئۈچۈن بارلىقىمنى بېغىشلاشقا رازى ئىدىم.

قىزىمنىڭ ئويغىتىش تەرىبىسى: باشلىنىش، تېز ئىلگىرى-لەش، ھالقىپ ئۆتۈشتىن ئىبارەت ئۈچ باسقۇچ بويىچه ئېلىپ بې-رىلدى.

باشلىنىش باسقۇچىدا مەن باشقا گاس بالىلارنىڭ ئاتا -ئا-نىسىغا ئوخشاش، كۈچەيتىش ئۇسۇلى بىلەن قىزىمغا تاۋۇش چى-قىرىشنى ئۆگەتتىم. سۆزلەش قىزىمنىڭ ئەڭ چوڭ ئاجىزلىقى، ئۇنى تولۇقلاش، ئەسلىگه كەلتۈرۈش نەقەدەر مۇشكۈل - ھە!

بىز ئۇنىڭغا: دادا، ئاپا دېيىشنى نەچچه مىڭ قېتىم ئۆگە-تىسەكمۇ، ئەمما تىكىتىكىنىڭ ئاغزى پەقەت قالايمىقان ھەرىكەتلىنە-

تى. مەن قىزىمنىڭ «دادا» دەپ چاقىرغان ئاۋازىنى ئاڭلايمەن دەپ نۇرغۇن ۋاقىت كۈتتۈم.

تىڭشىغىنىڭ مومىسىنىڭ ئۆيى پويىز ئىستانسىسىنىڭ يېنىدا ئىدى. ئۇنىڭ مومىسى ھەر قېتىم پويىزنىڭ ئۆتكىنىنى كۆرسىلا تىڭشىغا «o» دېگەن تاۋۇشنى چىقىرىشنى ئۆگىتەتتى. گەرچە ئۇنىڭغا بۇ تاۋۇش نەچچە مىڭ قېتىم ئۆگىتىلگەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇ پەقەت «e» دېگەن تاۋۇشنى چىقىرالايتتى.

كەچتە مەن ۋېلىسىپىت بىلەن تىڭشىغىنى مومىسىنىڭ ئۆيىدىن قايتۇرۇپ ئەكېلىۋېتىپ، كوچا چىراغلىرىنى كۆرسىتىپ، چىراغ، چىراغ دەپ ئۆگىتەتتىم، ھەر بىر كوچىدىكى چىراغنى كۆرسىتىپ ئۆگىتەتتىم، قانچە ئۇزۇن ماڭغان بولساق شۇنچە ئۇزۇن ئۆگىتەتتىم.

گاڭگىراش، چۈشكۈنلۈك، تىت - تىتلىق قەلبىمنى ئىسكەنجىگە ئېلىۋالغانىدى. قىزىمنىڭ ئاڭلاش ئىقتىدارى سەل ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن، بىر مەزگىللىك مەشىقتىن كېيىن تىڭ-تىڭ ئاخىرى گەپ قىلالايدىغان بولدى.

قىزىمنىڭ ھەر بىر تاۋۇش چىقىرىشى ئىنتايىن قىيىن ئىدى. ئۇنى نەچچە يۈز قېتىم مەشىق قىلىشى كېرەك ئىدى. نورمال بالىلار ناھايىتى ئاسانلا چىقىرالايدىغان بىر تاۋۇشنى قىزىم ئۈچ يىلغا يېقىن جاپالىق مەشىق قىلىپ ئاندىن چىقىرىشنى ئۆگەندى.

2. «پېچىنە» دېگەن سۆز بىلەن ئەقىل نۇرى چاقنىدى

تېكىتىك ناھايىتى ئېنىقسىز ھالدا «بۇرۇن»، «قۇلاق»، «ئېغىز» دېگەن ئەڭ ئاساسىي سۆزلەرنى دېيىشنى ئۆگەنگەن چاغدا، ئۇنىڭ سۆزلەشنى ئۆگىنىشىنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى ئۆتۈپ كەتكەندى. ئۇ ئەمدى پەقەت قول ئىشارىتى بىلەنلا ئۆز مەقسىتىنى ئۇقتۇرۇشقا ئادەتلىنىپ قالغانىدى. ئۇ ئوخشاش بىر چەمبەر بىلەن نۇرغۇن سۆزلەرنى ئىپادىلەيتتى. تۇخۇم بىلەن ئەتىگەننى، پېچىنە بىلەن چۈشنى، پۇرچاق قېيمىلىق مانتا بىلەن كەچنى ئىپادىلەشكە بولىدىغانلىغىنى بىلمەيتتى. ئەگەر مۇشۇنداق كېتىۋېرىدىغان بولسا، ئۇ مەڭگۈ گاچا پېتى قالىۋېرەتتى.

شۇڭا ئىز «يېمەكلىك بىلەن قوزغىتىش» ئۇسۇلىنى قوللىنىش نىيىتىگە كەلدۇق. يەنى ئۇ سۆزلىمىسە شۇ يېمەكلىكنى بەرمەسلىك ئارقىلىق ئۇنىڭ سۆزلىشىگە ئىلھام بېرىش ئۇسۇلىنى قوللاندۇق.

بىر كۈنى تېكىتىك چۈشلۈك ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ، ئادىتى بويىچە پېچىنە يەيمەن دېمەكچى بولۇپ قولى بىلەن بىر يۇمىلاقنى ئىشارەت قىلغان.

ئۇنىڭ مومىسى پىچىنە قۇتسىنى قولىغا ئېلىپ نەۋرىسىنىڭ ئۇدۇلىدا ئولتۇرسىمۇ، ئەمما پىچىنىنى بەرمىگەن.

ــ پىچىنە، تىڭتىڭ، پىچىنە دېگىن! ـ مومىسى ئۇنى سۆزلەتمەكچى بولغان.

تىڭتىڭ سۆزلىگىلى ئۇنمايۋ، پەقەت «يى، يا» دەپ قارشىلىق بىلدۈرگەن.

ــ دېمىسەڭ بەرمەيمەن، ـ ئۇنىڭ مومىسى جاھىللىق بىلەن قايتا ـ قايتا تەكرارلاپ «پىچىنە، پىچىنە» دەۋەرگەن.

موما بىلەن نەۋرە تىركىشىشكە باشلىغان.

تىڭتىڭنىڭ مومىسى ئۇ سۆزنى زېرىكمەستىن قايتا ـ قايتا تەكرارلاۋەرگەن. تىڭتىڭ يىغلىسىمۇ كۆزلىرىدىن ياش چىقمىغان، مومىسىنىڭ كۆزلىرىدىن ياشلار تارامىلاپ تۆكۈلگەن. مومىسىنىڭ پىچىنىنى نەۋرىسىگە شۇنچە بەرگۈسى كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما نەۋرىسىنىڭ كېلەچىكىنى ئويلاپ، سوزغان قولىنى يەنە تارتىۋالغان.

مۇشۇنداق تىركىشىپ 40 مىنۇت ئۆتكەندىن كېيىن، ئاخىرى تىڭتىڭنىڭ ئاغزىدىن ئوقۇش تەس بولغان «بۇدەن» دېگەن تاۋۇش چىققان.

بۇ كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئىش ئىدى.

مومىسى دەرھال ئۇنىڭغا بىر تال پىچىنە بەرگەن. تىڭتىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

نىڭ كۆزلىرىدىن بىردىنلا نۇر چاقناپ، يەنە ئارقا - ئارقىدىن ئىككى قېتىم «بۇدەن، بۇدەن» دېگەن. مومىسى قاتتىق ھاياجانلانغانلىقتىن نەۋرىسىنى دەرھال قۇچىقىغا ئېلىپ، قولىدىكى پېچىنىنىڭ ھەممىسىنى بەرگەن. «كۆزىدىن نۇر چاقناش» پېدا-گوگىكا ئىلمىدە «ئەقىل نۇرى» دەپ ئاتىلىدۇ، پۇقرالار بۇنى «ئەقىل كىرىش» دەپ ئاتايدۇ.

قىزىمغا ئاخىرى ئەقىل كىردى، ئۇ سۆز بىلەن ئالاقىلىشىش-نىڭ ئەھمىيىتىنى غۇۋا ھالدا چۈشەنگەندەك بولدى.

خۇددى باھار كېلىپ تۇپراقنى يېرىپ چىققان بىر بىختەك، قىزىم ئاخىرى سۆز بىلەن ئالاقە قىلىدىغان دۇنياغا قاراپ تۇنجى قەدەمنى تاشلىدى. يېرىم يىلدىن كېيىن، بىر ئېغىزمۇ سۆزلىيەلمەيدىغان قىزىم ئاخىرى: ئاچا، خەير - خوش! دېيەلەيدىغان بولدى.

3. خەت ئويۇنى

بىرنەچچە يىل ئىلگىرى مەن: ئەگەر كۈنلەرنىڭ بىرىدە قىزىم مېنى «دادا» دەپ بىر ئېغىز چاقىرسا، خۇشاللىقىمدىن ئۆزۈمنى يەرگە ئېتىپ ئېغىناپ كېتەرمەن - ھە! دەپ ئويلىغان ئىدىم. ھازىر قىزىم يالغۇز دادا دەپ چاقىرالايدىغان بولۇپلا قالماستىن،

بەلكى يەنە قىسقا جۈملىلەرنىمۇ سۆزلىيەلەيدىغان بولدى، دۇنيادا كىشىنى بۇنىڭدىنمۇ بەك خۇشال قىلىدىغان ئىش بارمۇ؟

بۇنى ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ئەھۋالىغا سېلىشتۇرغاندا، ئائىلىدىكى ھەممىمىز شادلىققا چۆمىمىز. ئەمما بۇنى ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ياشتىكى بالىلارغا سېلىشتۇرغاندا كۆڭلىمىز بەك يېرىم بولىدۇ.

ئۇنىڭ بىلەن تەڭ ياشتىكى بېجىرىم بالىلارنىڭ تەلەپپۇزى ناھايىتى ئېنىق ھەم راۋان، ھېكايىلەرنى ناھايىتى جانلىق، قىزىقارلىق قىلىپ سۆزلىيەلەيدۇ. مېنىڭ قىزىم ھازىرقى مۇشۇ سۈرئەتى بىلەن خۇددى تاشپاقىدەك مېڭىپ، زادى قاچان نورمال بالىلارنىڭ سەۋىيىسىگە يېتىشەر؟ يالغۇز سۆز ئۆگىنىشىنى ئالغاندا 24 سائەت ئۇخلىماي ئۆگەندى دېگەندىمۇ، ئۇ سۆزلەشتە مەڭگۈ يەنە ئاجىز ھالەتتە قېلىۋېرىدۇ.

يېڭى ئەندىشىلەر يېڭى ئۇمىدلەرنى پەيدا قىلماقتا ئىدى. قەلبىمدە قانداقتۇر بىر كۈچ مېنى ئۇزلۇكسىز ئالغا ئىلگىرىلەشكە ئۇندەۋاتاتتى. «قانائەت قىلماسلىق ئالغا ئىلگىرىلەشنىڭ ھەربىر قەدەملىرىگە كۈچى كۈچى». كىشىلەر بەزىدە زادىلا قانائەت قىلمايدۇ، ھەمىشە ئۆز نىشانىنى يۇقىرىلىتىدۇ، جەمئىيەتنىڭ ئالغا ئىلگىرىلىشى مانا مۇشۇنداق شەخسلەر نىشانىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشى سەۋەبىدىن ۋۇجۇدقا چىقىدۇ.

شۇڭا، قىزىمنىڭ نورلۇق كۆزلىرىدىن ئىلھام ئالدىم. ئۇ

ياخشى سۆزلىيەلمىگەنىكەن، نېمىشقا ئاۋۋال ئۇنىڭ يېنىق تىلىنى تەرەققىي قىلدۇرمايمەن؟

تىل ئېغىز تىلى ۋە يېزىق تىلىغا ئايرىلىدۇ. قىزىمنىڭ قولىقى ئاڭلىمىغان بىلەن كۆزى ياخشى كۆرىدۇ. فىزىئولوگىيىلىك ئالاھىدىلىك سەۋەبىدىن گاسلارنىڭ كۆزى ناھايىتى ئۆتكۈر بولىدۇ. مەن نېمىشقا تىڭشىغا بولغان تەربىيىنىڭ يېزىق تىلى بىلەن ئېغىز تىلى، سۆزلەش بىلەن خەت تونۇشنى تەڭ قەدەمدە ئېلىپ بېرىش ئۇسۇلىنى قوللانمايمەن؟ شۇڭا، مەن بۇ ئويۇمنى ئەملگە ئاشۇرۇپ، ئۇنى «خەت ئويۇنى» دەپ ئاتىدىم.

مېنىڭ ئۇسۇلۇم مۇنداق بولدى:

مەن قىزىمغا ئۆگەتكەن سۆزلەرنى ھەر ۋاقىت تاملارغا، يەرگە، قەغەزگە، ھەتتا قىزىمنىڭ قولىنىڭ ئالقىنىغا، قولىنىڭ دۇمبىسىگە يېزىپ كۆرسەتتىم. خۇددى باھار شامىلى زېمىننى سىپاپ ئۆتۈپ كەتكەن، ئىككىنچى ئارقىسىغا قايتمىغانغا ئوخشاش، خەتنى يېزىپ كۆرسىتىپ ئۆگىتىش، ئەمما ئۇنىڭ چوقۇم ئۆگىنىۋېلىشىنى زادىلا تەلەپ قىلماسلىقتەك روھىي ھالەتنى ساقلاپ كەلدىم.

مەن قىزىمنى كەڭ تەبىئەت قوينىغا ئېلىپ باردىم، تۇرمۇش قوينىغا ئېلىپ كىردىم، ئۇ قىزىقىدىغان شەيئىلەرنىڭ ئىسمىنى ئۇنىڭغا يېزىپ كۆرسىتىپ بەردىم. ئۇ كۆلسە، مەن «كۈلۈش» دەپ

گەن خەتنى يېزىپ كۆرسەتتىم. ئۇ يىغلىسا مەن «يىغلاش» دېگەن خەتنى يېزىپ كۆرسەتتىم. ئۇ يۇلتۇزلارغا قارىسا، مەن يۇلتۇز دېگەن خەتنى يېزىپ كۆرسەتتىم. ئۇ ئايىنى كۆرسەتسە، مەن ئاي دېگەن خەتنى يېزىپ كۆرسەتتىم. ئۆگەتكەن خەتلەر، سۆزلەر قىزىمنىڭ يوشۇرۇن ئېڭىغا بىۋاستە سىڭىپ كىردى. ئەمما ئەزەلدىن قىزىمنى ئۆگەتكەن خەتلەرنى چوقۇم ئۆزلەشتۈرۈڭ دەپ مەجبۇرلىمىدىم. مانا مۇشۇنداق پوزىتسىيە قوللانغانلىقىم ئۈچۈن قىزىمدا يېزىقچا نىسبەتەن قىزىقىش پەيدا بولدى. ھەر قېتىم ئۇنىڭ ئويناتقىلى سىرتقا ئېلىپ چىقسام، مېنىڭ ۋە قىزىمنىڭ قوللىرى، ھەتتا بىلەكلىرىمىزگە پۈتۈنلەي خەت يېزىلىپ كېتەتتى.

بىر قېتىم تېكىتكىنىڭ ئاپىسى كامانداروپكىغا ماڭدى، بىز پويىز ئىستانسىسىغا ئۇنى ئۇزاتقىلى باردۇق. پويىز قوزغىلىپ ماڭغاندا تېكىتىك: ئاپا، ئاپا دەپ قولىنى پۇلاڭلاتقاچ يۈگۈردى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدە ياش لىغىرلايتتى، مەن پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي دەرھال ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ: ئايرىلىشقا كۆزى قىيماسلىق دېگەن سۆزنى يازدىم. مەن: بۇ سۆز چوقۇم ئۇنىڭ ئېڭىغا چىڭ ئورناپ كېتىدۇ، ئۆمۈر بويى ئېسىدىن چىقمايدۇ، دەپ ئويلىدىم.

مەن قىزىمنىڭ تەلەپپۇزىنى توغرىلاش ئۈچۈن، تومۇز ئىسسىقىدا قارىماي قىزىم ئۈچۈن 1400 خەتتىن تەركىب تاپقان كارتا شەكىللىك ئىملا لۇغىتى تۈزۈپ بەردىم. ئۇنى ھەر كۈنى

تەلەپپۇزىنى توغرىلاشقا يېتەكلىدىم. شۇنىڭ بىلەن قىزىم تەلەپپۇز چىقىرىش قانۇنىيەتلىرىنى ئىگىلەپ، ئاخىرى باشقىلار ئۇقالايدىغان دەرىجىدە ئورتاق تىلدا سۆزلىيەلەيدىغان بولدى.

باللارنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى ھەقىقەتەن زور بولىدۇ. قىزىم ئالتە ياشقا كىرگەندە ئىككى مىڭدىن كۆپرەك خەتنى ئۆگىنىپ، ئادەتتىكى باللار ئوقۇشلۇقىنى ئوقۇيالايدىغان بولدى. ئۇ ئۆگىنىش خۇشاللىقىنى ھېس قىلىپ، ئۆگىنىشكە كۈچلۈك ئىشتىياق باغلىدى. بۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئۆسۈپ - يېتىلىشى ئۈچۈن ياخشى ئاساس سېلىندى. قىزىم ئاخىرى يېزىق تىلىنى ئىگىلەشتە كۈچلۈكلەرگە ئايلاندى. ئۇ ئاجىزلار قاتارىدا ئەمەس، بەلكى كۈچلۈكلەر قاتارىدا تىللىق دۇنياغا قايتىپ كەلدى.

ئەمەلىيەت مېنى شۇنىڭغا قەتئىي ئىشەندۈردىكى، تۇرمۇشتا باللارغا خەت ئويۇنى ئۆگىتىش، خۇددى ھەر بىر بالا مەكتەپكە كىرىش يېشىدىن ئىلگىرى سۆزلەشنى ئۆگەنگىنىگە ئوخشاشلا ئوڭاي ئىكەن.

4. «يولۇاس» كەلدى

قىزىم خەت ئويۇنى ئوينىشى جەريانىدا مۇنداق كىچىككىنە بىر ئىش يۈز بەردى. بىر كۈنى ئەتىگەن تىكتىكنىڭ ئاپىسى بىلەن

سرتقا چىقىپ بەدەن چېنىقتۇرۇپ بولۇپ ئۆيگە قايتىپ كەلدۇق. ئىشىك ئالدىغا كەلگەندە تىكىتىكىنىك ئۆي ئىچىدە ۋارقىراپ يىغلاۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدۇق. بىز بىردىنلا داڭقېتىپ قالدۇق، ئەسلىدە ئاچقۇچنى ئۆيدە ئۇنتۇپ قالغان ئىكەنمىز. بىر گاس بالا ئۆي ئىچىدە قالغان، ئىشىكنى ئۇنىڭغا قانداق ئاچقۇزۇش كېرەك؟ ئۇنى چاقىرساق ئۇ ئاڭلىمايدۇ. ئىشكنى بۇزۇپ كىرەيلى دېسەك، ئۇنى قورقۇتۇپ قويىمىز. نېمە قىلارىمىزنى بىلمەي تۇرغاندا تىكىتىكىنىك نۇرلۇق كۆزلىرى يادىمغا كەلدى. شۇنىڭ بىلەن خەت بۇ قېتىن ئەھۋالدىن قۇتۇلۇشىمىزغا ياردەم بەردى. تىكىتىكى ئىشكنى ئاچقانىدىن كېيىن، ئۇچەيلەن قۇچاقلىشىپ يىغلىشىپ كەتتۇق. كېيىن تىكىتىكى «باللىقىمدىن ئەسلىمە» ناملىق مۇنداق بىر ماقالە يازدى:

«مەن بەش ياشقا كىرگەن چېغىمدا قىزىقارلىق بىر ئىش يۈز بەردى. بىر كۈنى ئەتىگەندە مېنى قارا بېسىپ چۈش كۆرۈپ چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم. ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۆيىاق - بۇياققا قارىسام دادام، ئاپام يوق تۇرىدۇ. مەن قورقىنىمدىن ۋارقىراپ يىغلاپ كەتتىم. يىغلاپ تۇرۇپ: دادا، ئاپا، دەپ ۋارقىردىم. بىردىنلا، دۇكى، دۇكى قىلىپ ئىشكىنىكى ئۇرۇلغان ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن ئىشكنى يولۇاس ئۇرۇۋاتىدۇ، دەپ قورقىنىمدىن تېخىمۇ بەك يىغلاپ كەتتىم. يىغلاپ تۇرۇپ: يولۇاس كەلدى! يولۇاس كەلدى! - دەپ ۋارقىردىم. ئارقىدىن يەنە: دېرىزىنىڭ جارانى - جۇرۇكى

قىلغانلىقىنى ھېس قىلدىم (ئەسلىدە دادام دېرىزىنىڭ ئەينەكىنى چاققانىكەن). مەن ئۇنى يولۇاس دېرىزىدىن ئۆيگە كىردى دەپ ئويلاپ، قورققىنىمدىن دەرھال يوتقانلىنىڭ ئىچىگە كىرىپ پۇركىنىپ يېتىۋالدىم. مەن يوتقانلىنىڭ بىر تەرىپىنى كۆتۈرۈپ كىچىكىنە يوچۇق ئېچىپ مارىلاپ قاراپ باقتىم، قارىسام يولۇاس يوق ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ يەنە يىغلاشقا باشلىدىم، يىغلاۋېرىپ ھالىمدىن كەتتىم. بۇ چاغدا بىردىنلا دېرىزىدىن بىر بامبۇك تاياقنىڭ كىرىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. بامبۇك تاياقنىڭ ئۇچىدا بىر قەغەز بار ئىدى، مەن يولۇاس ئاغزىدا بامبۇك تاياقنى چىشلەپ ئۆيگە كىردى دەپ ئويلاپتىمەن. سىنچىلاپ قارىسام قەغەزدە خەت بار ئىكەن. خەتتە: تىڭتىڭ، سىرتتىكىسى يولۇاس ئەمەس، دادىڭىز بىلەن ئاپىڭىز، كارىۋاتتىن چۈشۈپ ئىشىكنى ئېچىڭ، بولامدۇ؟ دەپ يېزىلغانىدى. مەن بۇنى كۆرۈپ سەل ئىككىلىنىپ بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئاستا قاراپ باقسام، دېرىزە سىرتىدىكىسى راستىنلا دادام بىلەن ئاپام ئىكەن. مەن دەرھال ئاپامنىڭ ساپما كەشنى كىيىپ ئىشكنى ئېچىشقا ماڭدىم. ئىشىك ئالدىغا بارسام ھەممە يەرگە ئەينەك پارچىلىرى چېچىلىپ كېتىپتۇ، مەن ئېھتىيات بىلەن مېڭىپ ئىشكنى ئاچتىم. دادام، ئاپام ئۆيگە كىرگەندە يۈگۈرۈپ كېلىپ مېنى چىڭ قۇچاقلىدى، ھەممىمىز ھاياجاندىن يىغلىشىپ كەتتۇق. ئەمما بۇ ئاچچىق ياش ئەمەس،

خۇشاللىق يېشى ئىدى».

زېرىكىشلىك تىلسىز دۇنيا بىلەن شادلىققا تولغان تىللىق دۇنيانى بىلىم ۋە يېزىق رىشتىسى بىر - بىرىگە باغلاپ تۇراتتى. قىزىم بۇ رىشتىنى بويلاپ بىر خەت، بىر خەت، بىر قەدەم، بىر قەدەمدىن يۇقىرىغا يامىشىپ چىقىپ، ئاخىرى يورۇقلۇققا چۆمگەن، شاد- خۇراملىققا تولغان دۇنياغا قەدەم قويدى.

قىزىم يېزىق دۇنياسىدا ئوزۇقلۇققا ئېرىشىپ، ئۆز تەپەككۇرى ۋە تەسەۋۋۇر كۈچىنى تەرەققىي قىلدۇردى. تۆت چاسا خەنزۇچە خەتتىكى ھېكمەتلەر ۋە سىرلار قىزىمنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى زور دەرىجىدە ئاچتى.

قىزىمنىڭ بۇ جەريانىدىكى تەربىيە يولىنى ئەسلىسەم مەن تاكى ھازىرغىچە قاتتىق ھاياجانلىنىمەن، ھاياتنىڭ يۈكسىلىشىنى ھېس قىلىمەن.

5. قىزىمنىڭ تەقدىرىدىكى ئۆزگىرىش

ئايلار، يىللار ئۇچقاندەك تېز ئۆتىمەكتە ئىدى. ئون يىل ۋاقىت كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچىلا ئۆتۈپ كەتتى. تەقدىرنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن ئەسلىدە پۈتۈنلەي گاس - گاچىلار مەكتىپىگە كىرىشكە تېگىشلىك بولغان تىنىڭ، گاس - گاچىلار مەكتىپىگە

كىرمەيلا قالماستىن، بەلكى ئادەتتىكى باشلانغۇچ مەكتەپكە كىرىپ، ئۇدا ئىككى يىل ئاتلاپ ئوقۇدى ھەمدە مەملىكەت بويىچە ئون مۇنەۋۋەر ئۆسمۈرنىڭ بىرى بولۇپ قالدى. كونا 3 ـ قارارنىڭ ئوقۇغۇچىسى، زاۋۇتنىڭ تېخنىكى، ئالاھىدە ماشىرىپ مەكتىپى بىلەن ھېچقانداق ئالاقىسى بولمىغان مەندەك بىر دادا، نەنجىڭ گاس ـ گاچىلار مەكتىپىگە يۆتكىلىپ، بۇ مەكتەپنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى بولدۇم. قىزىم بىلەن ئىككىمىزنىڭ تەقدىرىدە دراماتىك ئۆزگىرىش بولدى.

مەن بالىلار تەربىيىسىدە بىر يول تاپقانلىقىم ئۈچۈن، قىزىمغا بولغان قاتتىق كۆيۈنۈش مېنى ھەمىشە قىزىمنىڭ تەربىيە ئىشىدا ئويلىنىشقا، پىكىر يۈرگۈزۈشكە ئۈندەيتتى. ئەنئەنىۋى ئائىلە بالىلىق تۇرمۇشىدىكى تەربىيە ئۇسۇلىدا بالىلارغا خۇسۇسىي مۇلۇك قاتارىدا مۇئامىلە قىلىنىدۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىمتىھان تۇرمۇمى ئاستىدىكى مىسلىسىز شەپقەتسىز بولغان رىقابەت مۇھىتىدا مەن ساغلام، بېجىرىم بالىلارنىڭ ئېغىر بېسىمىدىن دېمىنمۇ ئالالمايۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ يەتتىم. ئەگەر مېنىڭ ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلەي گاس بولغان قىزىمغا بۇ ئۇسۇل ئارقىلىق تەربىيە ئېلىپ بېرىلسا، بۇ ئۇنى ئۆلۈم يولىغا ئىتتىرگەنلىك بولاتتى. مەن ھەرگىز قىزىمنىڭ بالىلىق بەختىنى قۇربان قىلىش ھېسابىغا ئۇنىڭ بىرەر مۇۋەپپەقىيەتنى قولغا كەلتۈرۈشىنى

خالىمايتتىم. مەن قىزىمنىڭ مۇڭەپپەقىيەت قازىنىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، بەختلىك، گۈزەل، خۇشاللىققا تولغان ئونتۇلماس باللىق دەۋرىنىڭ بولۇشىنى خالايتتىم.

ھەرقانداق ئادەمنىڭ پەقەت بىر قېتىملا باللىق دەۋرى بولىدۇ. مەن دۇنيادا كىشىلىك ھېسسىياتى بىلەن يۇغۇرۇلغان، ھايات تېپى كۆچكە تولغان بالا تەربىيەلەش ئۇسۇلى بارمىدۇ؟ دەپ ئويلايتتىم.

مەن چەكسىز ئورماندا خۇددى رىۋايەتلەردىكى كېپىنەكنى ئىزدىگەندەك ئىزدەندىم. جاپالىق ئەجىردىن تۆكۈلگەن تەرلىرىم بىپايان زېمىنغا چۈشتى. يېشىل تاغلار، سۈزۈك سۇلار بىر مەستانە قەلبكە ھەمراھ بولدى. ئاخىرى ئورمانلىقتا بىر چىغىر يول ئېچىلدى، ئۇ يەردە كېپىنەكنىڭ قاناتلىرىنى قېقىۋاتقانلىقىنى كۆرۈندى.

مېھىر - شەپقەت دېگىزىدا، قىزىم بىلەن بىللە ئۆگىنىش، قىزىم بىلەن بىللە ئويناش خۇشاللىقلىرى ئېچىدە، مەن دۇنيادىكى ئۆزۈم ئەڭ ياخشى دەپ قارىغان تەربىيە ئۇسۇلىنى بايقىدىم. گاس - گاچا قىزىمنى تەربىيەلەشتىكى ئاجايىپ سەرگۈزەشتىلەر مېنى ھاياجانلاندۇراتتى، ھايات خۇددى مەشئەلدەك لاۋۇلداپ ياناتتى. مەن بۇ تەربىيە جەريانىنى بەختكە قارشى موللاق ئېتىپ چۈشۈپ گۆھەرگە ئېرىشتىم، دېگەن بىر جۈملە سۆزگە يىغىنچاقلاپ چىقە-

تىم. يەنى بەختكە قارشى بىر مېيىپ قىزغا دادا بولۇپ قېلىپ، تەـ
لىيمگە بىر بالا تەربىيلەش گۆھىرىگە ئېرىشتىم.

كۆپچىلىك چوقۇم: زادى قانداق بىر شېپالىق ئەگگۈشتەر ـ
نىڭ بىر گاس بالىنى ئادەتتىكى بالىغا، ھەتتا ھەرقانچە ئۇمىد قـ
لىپمۇ ئېرىشكىلى بولمايدىغان خىسلەتلىك بالىغا ئايلاندۇرغانلىقىغا
كۆگۈل بۆلىدۇ. مەن بۇنى بىردىنلا چۈشىنىپ يېتەلمىگەن.

بۇ ئەسلىدە ئاجايىپ خىسلەتلىك، شۇنداقلا ئەڭ ئادەتتىكى
ئۇسۇل. بىر يېپىيېڭى، شۇنداقلا ئەڭ قەدىمىي ئۇسۇل. ئاتا ـ ئا ـ
نىلارنىڭ قولىدا ئەسلىدىن بار بولغان، ئەمما ئۇلار بايقىمىغان،
ئەسلىدە ئىشلىتىپ كۆرگەن، ئەمما ئاڭسىز ھالدا يەنە ئۇنتۇپ
كەتكەن ئۇسۇل.

شۇڭا، مەن دائىم ئائىلە باشلىقلىرىغا: ئاتا ـ ئانىلار ئەسلىدە
تەربىيىچى، سىلەر يىتتۈرۈپ قويغان گۆھەرنى تېپىۋېلىڭلار ـ
دەيمەن. ئەگەر سىلەر ئۆز ۋۇجۇدۇڭلاردىكى ئەسلىدە ئۆزۈڭلاردا
بار بولغان گۆھەرنى قېزىپ چىقساڭلار، بالىلىرىڭلار چوقۇم شاد ـ
خۇرام، گۈزەل ئەتىگە ئېرىشىدۇ.

ئۈچىنچى باب مەقسەتسىز ئىشتىن گۆھەرنى بايقاش

مەكتەپ ئەسلىدە بىلىم دېگىزى بولۇشى كېرەك ئىدى. ئەمما رېئال ئەھۋال شۇكى، مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن بەزى بالىلارنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرى خىرەلشىپ نۇرسىزلىشىپ كېتىدۇ. يۈز مىڭلىغان نېمە ئۈچۈن توغرىسىدا دائىم توختىماي سوئال سورايدىغان بالىلار، نېمە ئۈچۈن دېگەن بىرەر سوئالنىمۇ سورىيالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. مەكتەپكە كىرىشتىن ئىلگىرى ئۆزىنى ياخشى بالا دەپ تونۇيدىغان بالىلارنىڭ قەلبىنى يامان بالا دېگەن ئوي ئىگىلىۋالىدۇ.

بىلىم ئېلىش دۇنياسىدىكى ئەڭ زور خۇشاللىق. ئەمما نۇرغۇن بالىلار بۇنىڭدىن چەكسىز قىينىچىلىق، مۇشكۈللۈك ھېس قىلىدۇ. مۇنداق تەرىبىنى ئىنكار قىلىش ئاسان، ئەمما بۇ يەردىكى ھالقا بۇنىڭدىن تېخىمۇ ياخشى ئۇسۇلنى تېپىپ چىقىش ياكى چەقالماسلىقتا.

1. ئاتا ـ ئانىلار ھەددىدىن زىيادە كۆيۈمچانلىق قىلىپ بالىلىرىنى «نابۇت قىلىدۇ»

باشلىنىش ۋە يېتىشىۋېلىش باسقۇچى ئەمەلىيەتتىدىن كېيىن، مەن تەلىم ـ تەربىيىگە مەستانە بولۇپ قالدىم. زادى قايسى دەرىجىدە مەستانە بولۇپ قالدىم؟

تاماق يەۋاتقان ۋاقتىتا ئويلايتتىم، يول مېڭىۋېتىپمۇ ئويلايتىم، ھەتتا چۈشۈمدىمۇ ئويلايتتىم، بىرەر ياخشى چارە ئىسىمگە كەلسىلا ئۇنى خاتىرىلىۋالاتتىم. مەن ھەمىشە، قانداق قىلغاندا ئۆگىنىشنى ئويۇنغا ئايلاندۇرغىلى بولىدۇ؟ قانداق قىلغاندا ئۆگىنىشكە بالىلارنى ئويۇندىنمۇ بەكرەك جەلپ قىلغىلى بولىدۇ؟ دېگەن مەسىلە ھەققىدە ئويلىناتتىم.

چۈنكى بالىلار ئويۇنغا ھەممىدىن ئامراق ـ تە!

ھەر قېتىم مەن بىر ياخشى چارە تېپىپ ئۇنىڭدىن ئۇنۇمگە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئارقىدىنلا كاللامغا كېلىدىغان خىيال كۆپىنچە تېزرەك ئۇنى بىكار قىلىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا بۇنىڭدىنمۇ ياخشى چارىنى قوللىنىش ئىدى. بۇنداق قىلغاندا ئۆگىنىش ئۇنۇمىنى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتۈرگىلى بولاتتى. ئۇزلۇكسىز ئىزدىنىش، ئۇزلۇكسىز ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزۈش، ئىلگىرىكى چارىلەرنى ئارقا ـ

ئارقىدىن بىكار قىلىش جەريانىدا كاللامدا: دۇنيادا ئەڭ ياخشى ئۆگىنىش ئۇسۇلى بارمىدۇ؟ دېگەن ئوي پەيدا بولدى.

تەقدىر قەتئىي ئىرادىلىك، ئېگىلمەس - سۇنماس كىشىلەر-نى ياخشى كۆرىدۇ.

ئادەمنىڭ دىققىتىنى زادىلا تارتمايدىغان ئادەتتىكى بىر كىتاب مېنىڭ ھاياتىمنى ئۆزگەرتىۋەتتى. قىزىمنىڭ تەربىيىسىنى ئۇچىن-چى باسقۇچقا يەنى ئېشىپ كېتىش باسقۇچىغا باشلىدى. 1987-يىلى مەن شاڭخەيدە ئادەتتىكى «بالىلارنىڭ ئەقىل - پاراسىتىنى ئېچىش» ناملىق كىتابنى سېتىۋالدىم. بۇ ياپونىيىلىك پىسخولوگ دۇخۇيىنىڭ كىتابى بولۇپ، ئاران 60 مىڭ خەتلىك، باھاسى ئالتە موچەنلىك كىتاب ئىدى.

كىتابتىكى بىر ئابزاس سۆز قەلبىمنى لەرزىگە سالدى.

«ھەربىر بالىنىڭ ۋۇجۇدىدا غايەت زور، مۆلچەرلىگۈسىز يوشۇرۇن كۈچ بولىدۇ. ھەربىر بالا تالانت ئىگىسى، كائىناتتىكى يوشۇرۇن ئىقتىدار ھەربىر بالىنىڭ قەلبىدە مەۋجۇت بولىدۇ. ئۇلار ئاتا-ئانىسىنىڭ چەكسىز كۆيۈنۈشىنىڭ نابۇت قىلىشىغا ئۇچرىسىمۇ، ئەمما يەنىلا بەزى بالىلار تالانت ئىگىسىگە ئايلىنىدۇ».

بۇ يەردە ئاپتورنىڭ «نابۇت قىلىش» دېگەن كىشىنى چوڭ-قۇر ئويغا سالىدىغان سۆزنى ئىشلەتكەنلىكىگە دىققەت قىلىش كې-رەك. بۇنى ھازىرقى بىزنىڭ ئائىلە تەربىيىمىزگە تەتبىقلايدىغان

بولساق، ئۇ گويا‌كى دېھقانلارنىڭ شورلۇق يەرگە زىرائەت تېرىغـ
ـنىغا ئوخشايدۇ. گەرچە شورلۇق يەرنىڭ شارائىتى ئىنتايىن ناچار بولسىمۇ، لېكىن يەنىلا بەزى زىرائەتلەر قەيسەرلىك بىلەن ئۈنۈپ چىقىدۇ. بۇ شورلۇق يەرنىڭ ياخشىلىقىدىن ئەمەس، بەلكى ئۈنۈپ چىققان زىرائەتلەرنىڭ ھاياتىي كۈچىنىڭ كۈچلۈكلۈكى، ئۇلارنىڭ ئۆلۈپ كەتمەيدىغانلىقىدۇر. ئۇ خۇددى «ئاق چاچلىق قىز» ناملىق كىنودىكى باش پېرسوناژنىڭ: مەن ئۆلمەيمەن، مەن ياشايمەن! دېگىنىگە ئوخشايدۇ.

بۇ يەردىكى پاجىئە ئەخمەق ئائىلە باشلىقلىرىنىڭ ئائىلە تەربىيىسىنىڭ يەنىلا قاتمال ھالەتتە تۇرۇۋاتقانلىقىنى، باللىرىدىن: باشقىلارمۇ ئادەم، سەنمۇ ئادەم، باشقىلار ھەممىسى نەتىجە يارىتىسى، سەنمۇ نېمىشقا نەتىجە يارىتالمايسەن دەپ ئاغرىنغانلىقىدا.

ئائىلە باشلىقلىرى پەرزەنتلىرىنىڭ يارىملىق ئادەم بولۇپ چىقىشىغا بەك تەقەززا بولغاچقا، باللارغا بولغان روھىي ھالىتىدە نورمالسىزلىق يۈز بېرىپ، مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرۈشتەك بىمەنە چارىلەرنى قوللىنىشقا باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن باللار تىل ـئاھاـ نەت، تاياقنىڭ تەمىنى تېتىشقا باشلاپ، قاتتىق بېسىم ۋە ۋەھىمە ئاستىدا ئۆگىنىشنىڭ دەردىنى تارتىشقا باشلايدۇ. بۇنىڭ بىلەن باـ للارنىڭ گۈزەل ياشلىقى ئۆز گۈزەللىكىنى يوقىتىپ، نۇرلۇق

كۆزلىرى خىرەلىشىشكە باشلايدۇ.

يازغۇچى دۇخۇخۇينىڭ كىتابىنىڭ كىرىش سۆزى بەك ياخشى يېزىلغان. ئۇ باشقىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى قوبۇل قىلىش ئۆزىمىزدىكى كەمچىلىكلەرنى تۈگىتىشىمىزگە ياردەم بېرىدۇ، دەپ يازغان. مەن تەقەززالىق ئىچىدە كىتابنى كۆرۈشكە باشلىدىم:

«ئەگەر بىز قاتمال بولغان تەربىيىلەش ئۇسۇلىدىن ۋاز كەچىپ، ھاياتىي كۈچكە تولغان، ئىنسانىي ھېسسىياتقا تولغان (خۇددى دېھقانلار تۇپراقنى ياخشىلىسا، شورلۇق يەرلەرنى مۇنبەت يەرگە ئايلاندۇرسا، زىرائەتلەر ناھايىتى ياخشى، بۇلۇق ئۆسىدىغانلىقىنى بىلگەنگە ئوخشاش) ئۇسۇل قوللىنىدىغان بولساق، بارلىق بالىلار ياراملىق كىشىلەرگە ئايلىنىدۇ».

كىتابنىڭ خۇلاسىسى:

«دېمەك، بالىلار ئىقتىدارىنىڭ بىخلىرى دەل ئۇلارنىڭ ئاتا ـ ئانىلىرىنىڭ ئۆز قولىدا نابۇت قىلىنىدۇ» دىن ئىبارەت.

كىتابتىكى ھەر بىر سۆز قەلبىمنى لەرزىگە سالدى. مەن بىر يېڭى ساپ ھاۋادىن نەپەس ئالدىم، قەلبىم ئىختىيارسىز ھاياجانلاندى. دېمەك، بالىلار تەربىيىسىدە مەسىلە كۆرۈلسە ئاتا ـ ئانىلار تەڭرىدىنمۇ، تەقدىردىنمۇ، ئوقۇتقۇچىلاردىنمۇ، بالىلاردىنمۇ كۆرمەسلىكى، نەزىرىنى ئۆزىگە قارىتىشى، ئۆزىدە نېمە مەسىلە كۆرۈلگەنلىكىنى ئويلاپ بېقىشى كېرەك.

2. باشقىلارغا ئوخشمايدىغان دادا

مەن بۇ كىتابقا بەكلا قىزىقىپ قالدىم. ئارقا ـ ئارقىدىن ئون نەچچە قېتىم ئوقۇپ چىقتىم، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمدا خۇددى توك ئۆتۈۋاتقاندەك بىر سېزىم پەيدا بولدى. بۇ كىتابتا ياپونىيە پىداگوكى لىئۇ جىنيىنىڭ مائارىپ ئىدىيىسى تونۇشتۇرۇلغان. لىئۇ جىنيى نېمە ئۈچۈن دۇنيادىكى بۈيۈك پىداگوكقا ئايلىنالىدى؟ ئۇ كىچىك چاغدا ئۇنىڭ دادىسى باشقىلارغا ئوخشمايدىغان بىر دادا ئىدى.

لىئۇ باشلانغۇچ مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چاغدا، ياپونىيەدە ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا يۇقىرى يىللىققا ئۆرلەپ ئوقۇشتا رىقابەت بەك كەسكىن ئىدى. بارلىق ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسىگە بەك كۆڭۈل بۆلەتتى. ئەمما لىئۇنىڭ دادىسىنىڭ ئۇنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسىگە بولغان تەلىپى ئۇنداق قاتتىق ئەمەس ئىدى، ھەر قايسى پەنلەردىن 60 نومۇر ئالالىسىلا بولدى، دەيتتى.

ـــ 60 نومۇر ئالسام قانداق بولىدۇ؟ ـــ دەيتتى ئوغلى ھەيران بولۇپ. نومۇر خۇددى ئاغدەك ئۇنىڭ يەلكىسىدىن بېسىپ ئۇھ دېيىشىگىمۇ ئىمكانىيەت بەرمەيتتى.

ـــ 60 نومۇر ئالساڭ نېمىشقا بولمايدىكەن؟ ـ دەيتتى دادا.

سى ئۇنىڭغا، ــ 60 نومۇر ئالغانلىقىڭ ئىمتىھانىدىن ئۆتتۈڭ دېگەنلىك، لاياقەتلىك بولدۇڭ دېگەنلىك. سەن ئويلاپ باقە، زاۋۇتنىڭ مەھسۇلاتلىرى لاياقەتلىك بولسلا ئۇنى زاۋۇتتىن چىقىرىشقا بولىدۇ. سەن ئىمتىھاندا لاياقەتلىك بولغانىكەنسەن، سېنىڭ پۈتۈن زېھنىڭنى نام تالىشىشقا سەرپ قىلىۋېتىشىڭنىڭ ھېچقانداق زۆرۈرىيىتى يوق. ئىمتىھاندا ئىككىنچى بولساڭ بىرىنچىلىكنى تالاشقىڭ كېلىدۇ، ئىمتىھاندا 90 نومۇر ئالساڭ چوقۇم 100 نومۇر ئالغۇڭ كېلىدۇ، بىر قېتىم 100 نومۇر ئالساڭلا بولمايدۇ، ھەر قېتىم 100 نومۇرنى تالاشمساڭ بولمايدۇ. بالام، ھەي بالام، بىلىم ئېلىش كىشىلىك دۇنيادىكى ئەڭ چوڭ خۇشاللىق، ئەگەر كۆن بويى كاللاڭدىن ئىمتىھان نومۇرى زادىلا كەتمىسە، بىلىم ئېلىش بۇ دۇنيادىكى تۇغمەس بىر ئازابقا ئايلىنىپ قالمامدۇ؟

لىكمۇنىڭ دادىسى بىلىم ئېلىشنىڭ ئەڭ يۇقىرى مەقسىتىنىڭ بالىلارنىڭ بىلىم ئارزۇسىنى يېتىلدۈرۈش ئىكەنلىكىنى بىر ئېغىز سۆز بىلەنلا ئېچىپ بەرگەن.

ئۇنىڭ ئوغلى بىردىنلا ئۆزىنىڭ ناھايىتى يېنىكلەپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ خۇشال بولۇپ كەتكەن. لېكىن ئارقىدىنلا بۇنىڭ مۇڭاپىق ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي دادىسىدىن:

ــ دادا، بۇنداق ئۆگىنىشتۇ بەك راھەتلىك ئىش ئىكەن،

قالغان بوش ۋاقتلاردا نېمە ئىش قىلىمەن؟ ــ دەپ سورىغان.

ــ داداڭنىڭ گېپىنى مەڭگۈ ئېسىڭدە تۇت، قالغان ۋاقتلاردا كىتاب كۆر، بىلىم ئېلىش خۇشاللىقىدىن بەھرىمەن بول!

دادىسىنىڭ گېپى لىكمۇنىڭ كاللىسىغا مەھكەم ئورنىغان، لىكمۇ قانائەتلەنگەن ھالدا بېشىنى لىكشىتقان.

شۇنىڭدىن باشلاپ لىكمۇ دادىسىنىڭ تەلىپى بويىچە دەرسـتە ئۇنچىۋالا بەك كۆچەپ كەتمىگەن، ئۆگىنىش نەتىجىسى ئوتتۇراھال بولغان. ئەمما، ئۇ دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردا ئوقۇغان كىتابلار ساۋاقداشلىرى ئوقۇغان كىتابنىڭ 10 نەچچە ھەسسىسىگە توغرا كەلگەن. شۇنىڭ بىلەن ئۆگىنىشنىڭ خۇشاللىقىنى ھېس قىلغان. ئۇ دەرستىن سىرتقى ۋاقىتلاردا كۆپلىگەن كىتابلارنى ئوقۇغاندىن كېيىن «يەنە تەبىئەت قانۇنىيەتلىرىنى ئۆگىنىش كىتابى»، «يەنى ھەر بىر ھاياتلىق توغرىسىدىكى يېزىقسىز كىتابنى، تەبىئەتتىن ئىبارەت بۇ يېزىقسىز قامۇسنى ئوقۇش كىتابى» ــ يەنى ھەر بىر ھاياتلىق توغرىسىدىكى يېزىقسىز كىتابنى، تەبىئەتتىن ئىبارەت بۇ يېزىقسىز قامۇسنى ئوقۇش كىتابى ھېس قىلغان.

3. ھاياتىي كۈچ بولمىغان بولسا، دۇنيا ئاللىقاچان چۆللىشىپ كەتكەن بولاتتى

تەبىئەت ئۇنىڭ چەكسىز تەپەككۇرىنى قوزغىغان، ئۇنىڭغا

چەكسىز ئەقىل ئاتا قىلغان.

بىر كۈنى، ئۇ ئاجايىپ گۈزەل تەبىئەت قوينىدا مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدىغان بىر ھادىسىنى بايقىغان. دۇنيادا: بۇران ئاپىتى، سۇ ئاپىتى، قۇرغاقچىلىق ئاپىتى، يەر تەۋرەش، يانار تاغنىڭ پارتىلىشىدەك ئاپەتلەر بەكمۇ كۆپ ئىكەن، ئەمما دۇنيادىكى شەيئىلەر، مەۋجۇداتلاردا يەنىلا شۇنداق رەڭگارەڭ ھاياتىي كۈچ ئورغۇپ تۇرىدىكەن، بۇ كۈچ زادى نەدىن كەلگەن؟

ئۇ بۇنىڭ مەنبەسى ھەققىدە ئىزدىنىپ، بۇ سىرنى ئاچماقچى بولغان.

ئادەمنىڭ دىلى چاقماق تېزلىكىدە يورۇيدۇ.

تەبىئەت قوينىدىكى ئۇزۇلمەي داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ھەر‌ىكەتلەندۈرگۈچى كۈچ دەل ئاشۇ ھاياتىي كۈچ ئەمەسمۇ! ئەگەر ھاياتىي كۈچ بولمىغان بولسا، بۇ دۇنيا ئاللىقاچان چۆللىشىپ كەتكەن بولاتتى.

شۇنىڭدىن باشلاپ لىكمۇنىڭ ھاياتلىق پەلسەپىسىدە ئۆزگىرىش بولغان. ھەرقانداق بىر ئىشنى ياخشى ئىشلىگىلى بولۇش ياكى بولماسلىقتىكى ھالقا ئۇنىڭ ھاياتىي كۈچكە ئىگە ياكى ئەمەسلىكىدە ئىكەن. ھاياتىي كۈچكە ئىگە شەيئى ھەرقانچە ئاجىز، كىچىك بولسىمۇ، ئۇ كۈچىيىدىكەن، قۇدرەت تاپىدىكەن، ھەيۋەتلىك ئېقىنغا ئايلىنىدىكەن. ھاياتىي كۈچ يوق شەيئى مۇقەررەر

هالدا ئاجىزلىشىدىكەن، ھالاكەتكە قاراپ ماڭىدىكەن.

كېيىن ئۇ گېرمانىيىگە ئىسكىرىپكا ئۆگىنىشكە بېرىپ، ھازىرقى زامانىدىكى ئۇلۇغ ئالىم، مۇتەپەككۇر ئېينىشتېيىن بىلەن تونۇشۇپ، ئۇنىڭ ئىدىيىسىنىڭ تەسىرىگە چوڭقۇر ئۇچرىغان.

4. ئۇنىڭ بالىسى ئۆگىنىشكە قىزىقاتتى، ئەمما مەكتەپكە بېرىشقا ئۇنىمايتتى

بىرقانچە يىلدىن كېيىن ئۇ ياپونىيىگە قايتىپ كېلىپ بالىسىغا ئىسكىرىپكا چېلىشنى ئۆگەتتى. ئىلگىرى ئۇ خەۋەرسىز قالغانىكەن، ئۇ بالىسىغا ئىسكىرىپكا ئۆگىتىپلا چۆچۈپ كەتكەن. ئۇ چوڭقۇر ئويغا پېتىپ قالغان، ئۇ ياپونىيىنىڭ مەكتەپ مائارىپىدا زور مەسىلىلەرنىڭ ساقلىنىۋاتقانلىقىنى بايقىغان.

لېكىمۇ زادى نېمىنى بايقىدى؟

بوۋاق بالىلارنىڭ كۆزلىرى چاقناپ تۇرىدۇ، ئەقىل - پاراسەت نۇرلىرى پارلاپ تۇرىدۇ، ئەقىل -ئىدراكقا تولغان بولىدۇ. بالىنىڭ ئاتا - ئانىلىرى كىشىلەرنى كۆرسىلا بالىسىنى ماختاپ، بەلكىم ئۇ تالانت ئىگىسى بولۇپ قېلىشى، زېھنى ئۆتكۈر بالا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن دەيدۇ، بۇ چاغدا بالا ئاتا - ئانىسىنىڭ نەزىرىدە بىر پەرىشتىگە ئايلىنىدۇ. كۈچلۈك قىزىقىش تۇرتكىسىدە بالا

دائىم ئاتا ـ ئانىسىدىن: بۇ نېمە ئۇچۇن؟ ئۇ نېمە ئۇچۇن؟ دېگەن سوئاللارنى سورايدۇ. بىراقلا نۇرغۇن سوئاللار نۇرغۇن ئاتا ـ ئانىلارنى تەمتىرىتىپ قويىدۇ.

بىر ئانا بۇ ھەقتە ناھايىتى توغرا ئېيتقان:

ــ بالام، سەن ناھايىتى ياخشى سوئال سورىدىڭ، ئاجايىپ قىزىق سوئاللارنى سورىدىڭ! مەن بۇلارغا جاۋاب بېرەلمەي قالدىم. ئەمما ھەرگىز كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما! بۇ دۇنيادا مەكتەپ دەيدىغان بىر جاي بار، ئۇ بىلىم دېگىزى، سېنىڭ ھەممە سوئاللىرىڭغا مەكتەپتە جاۋاب تېپىلىدۇ، ــ دېگەن.

شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ بالا ھەر كۈنى ئانىسىغا يالۋۇرۇپ:

ــ ئانا، مەن قاچان مەكتەپكە بارىمەن؟ قاچان مەكتەپكە بارىمەن؟ ــ دەۋەرگەن.

بىچارە بالا مەكتەپكە بېرىشنى كۈنلەپ، ئايلاپ، يىللاپ كۈتكەن. ئاخىرى مەكتەپكە كىرىش يېشىغا توشقان، ئۇ بەك خۇشال بولۇپ پۈتۈن ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ ئارزۇ ـ ئۈمىدلىرى ئىچىدە سومكىسىنى ئېسىپ باشلانغۇچ مەكتەپ دەرۋازىسىغا قەدەم قويغان. كىم بىلسۇن، ئىككى ئايغا بارمايلا ئۇ ئۆيگە قايتىپ كېلىپ:

ــ ئانا، مەن ئەمدى ھەرگىز مەكتەپكە بارمايمەن، ئوقۇش دېگەن بەك ئازابلىق ئىش ئىكەن، مېنىڭ سوئاللىرىمغا جاۋاب

چىقمىدى. كۇن بويى كىتابنى قولۇمدىن چۈشۈرمەي خەت مەشىق قىلىدىكەنمەن، خەتنى ياخشى يازالمىسام جازاغا ئۇچرايدىكەنمەن. خەتنى 50 قېتىم، 100 قېتىم يازسام بۇرۇن ئۆگەنگەن خەتلىرىمنىمۇ ئۇنتۇپ قالىدىكەنمەن.

لىكمۇ ئەپەندى بۇنىڭدىن گاڭگىراپ قالغان، مەكتەپ ئەسلىدە بىلىم دېگىزى بولۇشى كېرەك. بالىلار مەكتەپتە ئوقۇپ كۆزلىرى كۈنسېرى ئەقىل - پاراسەت نۇرلىرىغا تولۇشى كېرەك؛ ئەمما، ئەمەلىيەتتە بەزى بالىلار مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ نۇرلۇق كۆزلىرى ئەكسىچە غۇۋالىشىپ كەتكەن. يۇزىڭلىغان نېمە ئۈچۈندىن سوئالمۇ سوريالمايدىغان بولۇپ قالغان، مەكتەپكە كىرىشتىن ئىلگىرى ئۆزىنى ياخشى بالا دەپ تونۇيدىغان بالىلارنىڭ قەلبىنى مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىن ئەسكى بالا دېگەن قاراش ئىگىلىۋالغان. كۆزنى چاقنىتىدىغان رەڭدار گۈل ياخشى مېۋە بېرەلمىگەن. مەسىلە زادى نەدە؟

ئۇ ھاياتىي كۈچ قارىشى بىلەن ياپونىيە مائارىپىنى ئۆلچەپ كىشىلىك ھېسسىياتىنىڭ كەملىكىدە ئىكەنلىكىنى تونۇپ يەتكەن. بىلىم ئېلىش كىشىلىك ھاياتتىكى ئەڭ زور خۇشاللىق، ئەمما ياپون بالىلىرى ئۇنى تۈگىمەس ئازاب دەپ تونىغان. مۇنداق مائارىپ ئۇسۇلىنى ئىنكار قىلىۋېتىش ئاسان، ئەمما گەپ بۇنىڭدىنمۇ ياخشى ئۇسۇلنى تېپىپ چىقىپ، ئۇنىڭ ئورنىغا دەسسىتىش ياكى دەسسە-

تەلمەسلىكتە.

بىر كۈنى ئۇ بىر ساۋاقدىشىنى يوقلاپ بارغان. ئەمدىلا ساۋاقدىشىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا بېرىشىغا، ئۆيدىن ساۋاقدىشىنىڭ قاتتىق ۋارقىراپ بالىسىنى ئەيىبلىگەن ئاۋازىنى، يەنە ئاربلاپ بالىنىڭ ئۆكسۈپ يىغلاپ تۇرۇپ:

— مەنمۇ نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمىدىم، ئەسلىدە مەن ئىشلىيەلەيدىغان مەسىلىنى ئىمتىھان كەلسىلا زادىلا ئىشلىيەلمىدىم،— دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان.

لېكىمۇ قولىنى قوڭغۇراققا ئۇزاتقان. ئەمما، ئۇ بالىنىڭ ھېلىقى گېپىنى ئاڭلاپ قولىنى تارتىۋالغان. ئۇ بىرىپ چاغدا كېلىپ قاپتىمەن دەپ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ قايتماقچى بولغان. شۇ چاغدا ئۇ ساۋاقدىشىنىڭ غەزەپ بىلەن ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلىغان:

— ئەجەب گەدەنكەشلىك قىلىسەنا! نېمىدەپ ئىمتىھان كەلسىلا كالۋالىشىپ قالدىڭ، دۆت بولۇپ قالدىڭ...

بۇ گەپلەر بىلەن خۇددى ئەينەكنىڭ يۈزىدىكى چاڭ-توزان سۈرتۈلگەندىن كېيىن ئۇنىڭدىكى تەسۋىر روشەن كۆرۈنگەندەك، ئۇ ئۇزۇندىن بۇيان باش قاتۇرۇپ ئويلىنىپ كېلىۋاتقان مەسىلە ئۇنىڭ كاللىسىدا ئاستا - ئاستا روشەنلىشىشكە باشلىغان.

— چوڭلار ھەممىسى ئېغىز تىلىنى ئۆگىنىش، سۆزلەشنىڭ

تەسلىكىنى بىلدۇ. ئەمما نېمە ئۈچۈن ئۆگىنىش نەتىجىسى ياخشى بولمىغان بالىنىڭ سۆزلەش ئىقتىدارى مۇنداق ياخشى بولىدۇ؟

لىكمۇ بۇنىڭدا چوقۇم نۇرغۇن سەر بار دەپ قارىغان. شۇڭا، ئۇ ئۆگىنىش نەتىجىسى ناھايىتى تۆۋەن، ئەمما سۆزلەش ئىقتىدارى ناھايىتى ياخشى بالىلارنى تېپىپ، ئۇلاردىن:

— سىلەر قانداق ئۆگىنىش قىلىسىلەر؟ - دەپ سورىغان، ئۇ بالىلار:

— بىلمەيمىز، ئېھتىمال ئاتا - ئانىمىز شۇنداق ئۆگەتكەن بولسا كېرەك! — دېگەن.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ دەرھال بالىلارنىڭ ئاتا -ئانىسىنى تېپىپ سۆزلەشكەن. ئۇ:

— سىلەر ھەقىقەتەن ئۇلۇغ ئاتا - ئانىلار ئىكەنسىلەر! ھەقىقەتەن بەك قالتىسكەنسىلەر! بالىلىرىڭلارنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسى ياخشى بولمىسىمۇ، ئەمما سۆزلەش ئىقتىدارى ئاجايىپ ياخشى ئىكەن. سىلەر ئۇلارنى قانداق تەربىيىلىدىڭلار، تەجرىبەڭلارنى سۆزلەپ بەرسەڭلار بولامدۇ؟ — دېگەن.

بۇ ئاتا - ئانىلار بىر - بىرىگە قارىشىپ تۇرۇپ قېلىپ، بىلمەيمىز دەپ جاۋاب بەرگەن.

لىكمۇ ئەپەندىنىڭ كۆز ئالدى بىردىنلا يورۇپ ئاجايىپ خۇشال بولۇپ كەتكەن. ئۇ قارىغاندا، بالىلارغا سۆزلەشنى ئۆگە-

تىدىغان ئۇسۇل بەك ياخشى ئىكەن. شۇ سەۋەبتىن ئاتا ـ ئانىلار- مۇ ئۇنى بىلمەيدىكەن، دەپ ئويلىغان. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاجايىپ مەنتىقىگە تولغان بىر سۆزنى قىلغان.

5. ھەقىقەتنىڭ يولىنى تاپقانسېرى ئۇ شۇنچە ئاددىي تۇيۇلىدۇ

ھەقىقەت كۆپ ھاللاردا خۇددى كۈن نۇرى، ھاۋا ۋە سۇ- دەك ئاددىي بولىدۇ. ھەقىقەتنى تاپقىلى بولمىغاندا، ئۇ ناھايىتى سىرلىق تۇيۇلىدۇ، ئۇنىڭغا زادىلا ئېرىشكىلى بولمايدىغاندەك بىلە- نىدۇ. ئۇنىڭغا ئېرىشكەن ھامان ئۇ كىشىگە شۇنچە سەممىي، شۇنچە ئاددىي، ھەر ۋاقىت ئۆز يېنىمىزدا باردەك بىلىنىدۇ.

بۇ خۇددى دېڭىزدىكى بىر كىچىك بىلىق چوڭ بىلىقتىن:

ــ دېڭىز نەدە دەپ سورىسا، چوڭ بىلىق كۈلۈپ كېتىپ:

ــ مانا، سېنىڭ ئالدى تەرىپىڭ، ئۈستى تەرىپىڭ، ئاستى تەرىپىڭ، ئوڭ تەرىپىڭ، سول تەرىپىڭنىڭ ھەممىسى دېڭىزغۇ!ــ دەپ جاۋاب بەرگىنىگە ئوخشاش.

ھايات ئۇچۇن ئەڭ قىممەتلىك بولغىنى دەل ھەر ۋاقىت بىزنى ئوراپ تۇرغان، كۆرگىلى بولمايدىغان، تۇتقىلى بولمايدىغان ھاۋادۇر. ھاۋا بولمىسا، ھاياتلىق مىنۇتتىلا ئاخىرلىشىدۇ.

لىكمۇ باللارغا سۆزلەشنى ئۆگىتىش ئۇسۇلىنىڭ دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى ئۇسۇل ئىكەنلىكىنى بايقىغان. ئۇ دەل باللارغا سۆزلەشنى ئۆگىتىش ئۇسۇلى ئارقىلىق بىر يىل ئىچىدىلا مۇزات بىلەن تەڭ ياش، تەڭ سەۋىيىدىكى 700 نەپەر تالانتلىق كىچىك ئىسكىرىپكىچىنى يېتىشتۈرۈپ چىققان، پۈتۈن دۇنيا بۇنىڭدىن قاتتىق ھەيران قالغان.

مېنىڭ ئاشۇ كىتابنى كۆرگەندىن كېيىن زېھنىم ئېچىلغان. مەن لىكمۇ پەۋقۇلئاددە ئىقتىدارلىق باللارنى ئەمەس، بەلكى بارلىق نورمال باللارنى كىچىك ئىسكىرىپكىچى قىلىپ تەربىيىلەپ چىقالغان ئىكەن، مەن نېمىشقا قۇلىقى گاس قىزىمنى زېھنى ئۆتكۈر بالا قىلىپ تەربىيىلەپ چىقالمايدىكەنمەن؟ دەپ ئويلىدىم.

ئالدىمدىكى يول چەكسىز كەڭ ئىدى.

ئەمما، بۇ چاغدا تىكتىكى يەنىلا شۇ بۇرۇنقى تىكتىكى، ئۇنىڭدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمىغانىدى. ئەمما مەن بۇ كىتابنى ئوقۇغاندىن كېيىن مېنىڭ تىكتىكىغا بولغان كۆز قارىشىمدا پۈتۈنلەي ئۆزگىرىش بولدى. مەن ئىلگىرى ئىككى قۇلىقى گاس بولغان قىزىم چوڭ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا يېگىلى تاماق، ئۇچىسىغا كىيگىلى كىيىم بولسىلا، ئۆلسەممۇ كۆزۈم خاتىرجەم ھالدا يۇمۇلىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم. ھازىر مەن شۇنىڭغا قەتئىي ئىشەنمىكى، كائىناتتىكى يوشۇرۇن ئىقتىدار ھەر بىر ھاياتلىق

ئىگىسىنىڭ ۋۇجۇدىدا مەۋجۇت. شۇنىڭ بىلەن مەن ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلەي گاس قىزىمنى ئۆزۈمنىڭ تۇنجى تەجرىبەم قىلىش نىيىتىگە كەلدىم.

تۆتىنچى باب خۇشال كەيپىيات ئىچىدە ئۆسۈپ يېتىلىش، مۆجىزىنىڭ يۈز بېرىشى

قىزىمنى تەربىيىلىشىمدىكى سىرىم: قىزىمنىڭ كۆڭلى ئازادە بولسا، ئۇنىڭ خۇشال ۋە ئەركىن ئازادە ئۆگىنىش قىلىدىغانلىقىدا.

مەن قىزىمغا نەتىجىسىدىن ھۇزۇرلىنىش ۋە ھاياجانلىنىش ھېسسىياتى ئىچىدە ئۆگەتتىم، قىزىم خۇشاللىق ۋە مەستانىلىق ئىلكىدە ئۆگەندى، شۇنىڭ بىلەن مۆجىزە يۈز بەردى. دېڭ چۇفاڭ ئەپەندى بۇنى: «مېھرى - شەپقەت ۋە تەربىيە ياراتقان ئىنسانىنىڭ ئۆزى ئۇستىدىن غالىب كېلىشىدىكى مۆجىزە» دەپ ئاتىدى.

1. ھېلىن كېللېر

قىزىمنىڭ ھاياتىدىكى چەكسىز يوشۇرۇن كۈچنى ئويغىتىش ئۈچۈن، قىزىمنى تەربىيىلەشتىكى بىرىنچى تەدبىرىم ئۇنىڭغا ئۆز سېزىمىنى تاپقۇزۇش بولدى. مېنىڭچە، ئەڭ مۇھىم ئىش ئۇنىڭغا

مەن ياخشى بالا دېگەن سېزىمنى ھېس قىلدۇرۇش ئىدى.

قىلاي مەن قارلىق دالدا خالىغىنىمنى،
چۈنكى تاپالمىدىم مەن ئۆز سېزىمىمنى.

سېزىم توغرا بولسا، ئاندىن ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭغىلى بولىدۇ، ھايات ياخشى سېزىم ئىچىدە يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ، شۇنداق ئۇنىڭ يولى ئوڭۇشلۇق بولىدۇ.

سەندە ئۆزۈڭنى تالانت ئىگىسى دەپ تونۇيدىغان سېزىم بار بولسا، تالانت ئىگىسىگە ئايلىنالمىشىڭ مۇمكىن. ئۆزۈڭنى قەھرىمان دەپ تونۇيدىغان سېزىم بولسا قەھرىمان بولالمىشىڭ مۇمكىن. بالدا ياخشى بالىمەن دېگەن سېزىم بولسا، ئۇ ياخشى بالا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

مەن قىزىمنى تەربىيىلەش جەريانىدا بالامدا ياخشى بالىمەن دېگەن سېزىمنى پەيدا قىلىشىڭ بالىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىدە ئىنتايىن مۇھىملىقىنى ھېس قىلدىم.

مەن لىكمۇ جېنىيىدىن ئىلھام ئېلىپ، تىكتىكدا ئىشەنچ تۇرغۇزۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ئۇنىڭدا ياخشى بالىمەن، دېگەن سېزىمنى پەيدا قىلدىم.

ئۇنى قانداق پەيدا قىلدىم؟

www.uyghurkitap.com

مېنىڭ ئادەتتە ئۇنىڭ سەبىي قەلبىگە ئۇزلۇكسىز تەسىر كۆرسىتىشىمدىن سىرت، بىر دراماتىك ھېكايە ئۇنىڭ ئۆزىنى ياخشى بالىمەن دەپ تونۇشىغا ئىمكانىيەت يارىتىپ بەردى.

19 ـ ئەسىردىكى ئامېرىكىدا ھېلىن كېللېر ئىسىملىك بىر قىز، ئەما ھەم گاس بىر ئۇلۇغ زات ئۆتكەن. ئۇ ئالتە يېرىم ياشقا كىرگەندىمۇ بىر ئېغىز گەپ قىلالمايتتى، ئەمما 18 ياشقا كىرگەندە بەش خىل تىلنى ئۆگىنىپ، پۈتۈن دۇنيانى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن. مەن ئۇنىڭ ئىش ـ ئىزلىرىغا ناھايىتى قىزىقتىم. بىر كۈنى مەن «ھېلىن كېللېرنىڭ تەرجىمھالى» دېگەن كىتابنى كۆرۈۋېتىپ، بىردىنلا ھېلىننىڭ تۇغۇلغان كۈنىنىڭ 1880ـيىلى 6ـ ئاينىڭ 27ـ كۈنى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ قالدىم. قىزىمنىڭ تۇغۇلغان كۈنى ـ 1980 يىلى 6ـ ئاينىڭ 29ـ كۈنى ئىدى. مېنىڭ ئۇنى كۆرۈپ دىلىم پاللىدە يورىدى، قاتتىق ھاياجانلاندىم، دۇنيادا مۇشۇنداقمۇ ئۇدۇل كېلىدىغان ئىشلار بولىدىكەن ـ ھە! مەن ئىچىمدىكى خۇشاللىقىمنى باسالماي، ئۇچقاندەك ئۆيگە قايتىپ كېلىپ چەكسىز خۇشاللىق ئىچىدە تىكتىكىنىڭ قولىنى چىڭ سىقتىم.

ـــ تىكتىك، بەك ياخشى بولدى، مەن ئاجايىپ ياخشى بىر خەۋەر گە ئېرىشتىم. ئۇزۇندىن بۇيان سېنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنچە ئەقىللىق ئىكەنلىكىڭنى، نېمە ئۈچۈن شۇنچە زېرەكلىكىڭنى بىلەلمەي گاڭگىراپ يۈرەتتىم. مەن ئاخىرى بۇنىڭ سەۋەبىنى

تاپتىم. سەن ئەسلىدە ھېلىنغا ئاجايىپ ئوخشايدىكەنسەن ئەمەسمۇ!

ــ بۇنى قانداق ئىسپاتلايسز؟ــ تىكتىكى چۈشەنمەي سورىدى.

ــ قارا، سېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈڭ ھېلىنىڭ تۇغۇلغان كۈنىدىن بىر كۈنمۇ كەم ئەمەس توپتوغرا يۈز يىل پەرق قىلىدىكەن.

ــ راستمۇ؟ ـ تىكتىكنىڭ كۆزلىرى چوڭ ئېچىلدى.

مانا كىتابتا تۇرۇپتۇ، بىر كۈنمۇ كەم ئەمەس!ــ مەن كىتابنى تىكتىكىغا ئۇزاتتىم.

تىكتىكى شۇئان كىتابقا ئېگىشتى، ئەمما، كۆرۈپلا سەل ئۇمىدسىزلەندى.

ــ ئۇنىڭ تۇغۇلغان كۈنى 6ـ ئاينىڭ 27 ـ كۈنى ئىكەن، مېنىڭ تۇغۇلغان كۈنۈم 6ـ ئاينىڭ ـ 29 كۈنى، ئىككى كۈن پەرق قىلىدىغان تۇرسا.

مەن ئالدىرىماي چۈشەندۈردۈم: مېنىڭ بىلىشىمچە، بىر كۈنمۇ كەم ئەمەس. ھېلىنىڭ ئانىسى ئۇنى تۇغقاندا تۇغۇتى ئۇزۇن كۈشلۈق بولغانىكەن، ئاناڭ سېنى تۇغقاندا تۇغۇتى قىيىن بولغان، شۇڭا ئىككى كۈن كېيىن تۇغقان.

بىردىنلا، تىكتىكنىڭ يۈزلىرى قىزىرىپ، كۆزلىرىدىن نۇر چاقناپ، خۇددى ھېلىنىڭ قېنى ئۇنىڭ تومۇرلىرىدا ئۆركەشـ

لەۋاتقاندەك، ھېلىنىڭ روھى ئۇنىڭ ۋۇجۇددا ئايلىنىپ يۈرگەندەك سېزىم پەيدا بولدى!

2. ئاكتىپلىق بىلەن بېرىلگەن پىسخىك بېشارەت

تىڭشىغۇچنىڭ سېزىمىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن، مەن ئۇنىڭ ئۆگىنىش ۋە تۇرمۇشتىكى ھەر بىر كىچىك ئىشلارنى چىڭ تۇتۇپ، ھەر ۋاقىت ئۇنىڭغا بۇ سېزىمنى ھېس قىلدۇرىدۇم.

قىزىم بالدۇرلا خەت تونۇغاچقا، كىتاب ئوقۇشقا بەك ئامراق ئىدى، ئۇ كىتابنى قولىدىن چۈشۈرمەي مەستانىلەرچە ئوقۇيتتى. ئۇ گاس بولغاچقا، بېجىرىم بالىلارغا قارىغاندا ئۆزىدە تېخىمۇ ئىدىشەنچ بولۇشى، تېخىمۇ قەيسەر بولۇشى كېرەك ئىدى. مەن قىزىمدىكى سېزىمنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئۈستىلىدىكى ئەيىنەك تاختىغا ئامېرىكىنىڭ: «تالانتلىق بالىلارنىڭ ھەرىكىتى» دېگەن جەدۋەلنى باسۇرۇپ قويدۇم. جەدۋەلدىكى بىرىنچى مەزمۇن كىتابنى پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىپ كۆرۈش، تاماق يېيىش، ئۇيقۇنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىش ئىدى.

مەن مەقسەتلىك ھالدا قىزىمنىڭ ھەرىكەتلىرىنى ئۇ جەدۋەل بىلەن بىرلەشتۈردۈم.

قىزىم ھەر قېتىم كىتاب كۆرۈپ، تاماق ۋاقتىنى، ئۇخلاش

ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتكەن چاغدا، مەن ئۇنىڭ قولىدىكى كىتابنى تارتىۋالماي ئەكسىچە خۇشاللىق بىلەن قىزىمنى ئۇستەل ئالدىغا ئەكېلىپ، ئىنتايىن هاياجانلانغان هالدا:

ــ تىڭتىڭ، تىڭتىڭ، قارا، «تالانتلىق بالىلارنىڭ هەربىر-تى» دىكى بىرىنچى مەزمۇن نېمە؟ ئۇ كىتاب كۆرگەندە پۈتۈن ئىشتىياقى بىلەن بېرىلىش، تاماق يېيىش، ئۇخلاشنىمۇ ئۇنتۇپ قېلىش، سېنىڭ هەربىرىتىڭ بىرىنچى شەرتكە ئۇيغۇن بولىدى دەيتتىم. قىزىمنىڭ كۆزلىرى نۇرلىناتتى.

مۇنداق ئاكتىپلىق بىلەن بېرىلگەن پىسخىك بېشارەت قىزىمنى بارغانسېرى ئىشەنچكە ئىگە قىلدى. ئۇنىڭ سېزىمىمۇ بارغانسېرى ياخشى بولۇشقا باشلىدى.

تىڭتىڭنىڭ هېكايىسى ئېهتىمال نۇرغۇن ئاتا ـ ئانىلارغا ئىلهام بولۇشى مۇمكىن. نېمە ئۈچۈن هازىر بەزى بالىلارنىڭ ئۆگىنىش نەتىجىسى ياخشى بولمىغاچقا، ئاتا ـ ئانىلىرى بۇنى زادىلا چۈشىنەلمەي كېچىلەرنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزىدۇ؟ ئەمەلىيەتتە بۇ يەردىكى تۈپ سەۋەب بالىلارنىڭ سېزىمىگە ئېرىشەلمىگەنلىكىدە.

ئۇ قانداق سېزىم؟ مەن ياخشى بالا دېگەن سېزىم.

ئىمتىهان مائارىپىدا بالىلارنى ئۆلچەيدىغان ئۆلچەم پەقەت نومۇرلا بولغانلىقى ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىلار بىر ـ بىرى بىلەن بەسلىشىپ، بالىلىرىنى بىرىنچىلىككە ئېرىشتۈرۈشكە، هېچبولمىغاندا

ئالدىنقى ئۇچىنچىلىككە ئېرىشتۇرۇشكە تەقەززا بولۇپ كېتىدۇ. ئەمما بىرىنچىلىك نىشانى پەقەت بىرلا بولغاچقا كۆپىنچە بالىلار بۇنىڭغا يېتەلمەيدۇ. شۇڭا، ئۇلاردىكى ياخشى بالىلىق سېزىمى بارغانسېرى ئاجىزلايدۇ، ھەتتا پۈتۈنلەي يوقايدۇ. گەرچە بەزىدە بىردىنلا ئۆز تالانتىنى كۆرسىتەلىسەمۇ، يەنىلا قاتتىق دەككە - دۈككىچىلىك ئىچىدە ناۋادا چۈشۈپ كېتىپ قالسام قانداق قىلارمەن؟ دەپ كۆنلىرى ئەندىشە ئىچىدە ئۆتىدۇ.

مەن بالىلارنى بىر - بىرى بىلەن سېلىشتۇرۇشقا بولمايدۇ دېمەكچى ئەمەسمەن، گەپ قانداق سېلىشتۇرۇشتا. بەزى ئاتا - ئانىلار باشقا بالىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقى بىلەن ئۆز بالىلىرىنىڭ كەمچىلىكىنى سېلىشتۇرىدۇ، ئاشۇنداق سېلىشتۇرۇۋېرىپ ئۆز بالىلىرىنى ئىشەنچ ۋە ئىززەت ـ ھۆرمەتتىن مەھرۇم قىلىدۇ. بۇ بالىلار ئۈچۈن ئەجەللىك زەربىدۇر.

3. چەمبەر تۇراقلىق قىممىتىنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭنچى خانىسىغچە يادلاش

قىزىمدا ياخشى بالىمەن دېگەن سېزىمنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، تىڭتىك سەككىز ياشقا كىرگەن يىلى مەن بىر تەجرىبە ئېلىپ بېرىپ، قىزىمغا ۋە ئۆزۈمگە يېڭى جەڭ ئېلان قىلدىم.

بىر كۈنى مەن قىزىمدىن تەنتەكلىك بىلەن:

ــ سەن دۇنيادىكى چەمبەر تۇراقلىق قىممىتى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭنچى خانىغچە يادقا بىلىدىغان تۇنجى بالا بولۇشنى خالامسەن؟ ــ بۇ دېگەن ناھايىتى چوڭ خىرىس، مېيىپ بالىلارنى دېمەي تۇرايلى، ساغلام، بېجىرىم بالىلاردىنمۇ بۇنى يادقا بىلىدىغانلار يوق! سەن ئۇنى يادلاشقا جۇرئەت قىلالامسەن؟ ـ دەپ سورىدىم.

بۇ چاغدا تىڭشىدا كۈچلۈك ئىشەنچ پەيدا بولغاندى. ئۇ دەرھال جاۋاب بېرىپ:

ــ بولىدۇ!ــ دېدى.

ئەنئەنىۋى ئۇسۇل بويىچە بولغاندا، بىر كۈندە 24 سائەت ئىچىدە ھەتتا تاماق يېمەي، دەم ئېلىپ ئۇخلىماي، قاتتىق جاپا ـ مۇشەققەت چېكىپ يادلىسىمۇ، بۇنى ئېھتىمال يادقا ئالغىلى بولماس.

ئەمما مەن قىزىمغا سۆزلەشنى ئۆگەتكەن ئۇسۇل بىلەن قىزىمنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارىنى تولۇق قوزغىتىپ، ئۇنى خۇشاللىقتا چۆمدۈردۈم، ئۇ مەستانە ھالەتكە كەلدى، قاتتىق ھاياجانلاندى. مەن مىڭ خانە سانىنى ئاجايىپ ـ غارايىپ، قىزىقارلىق ھېكايە شەكلىدە گۈرۈپپىغا ئايرىپ بەردىم، ئۇ ھەر كۈنى 100 خانە يادلىدى، شۇنىڭ بىلەن 10 كۈندىلا يادلاپ بولدى. دەسلەپ بىر قېـ

تىم يادلاشقا 20 مىنۇت كەتتى، كېيىن بەش مىنۇتتىلا يادلاپ بولالايدىغان بولدى.

چەمبەر تۇراقلىق قىممەتنىي ئونلۇق كەسىر خانىسىدىن كېيىنكى مىڭنچى خانىسىغچە يادلاش دۇنياۋى مۇجىزە ئىدى.

ھاياتلىك يوشۇرۇن ئىقتىدارى كىشىنى قاتتىق ھاياجانلاندۇراتتى. مەن ھاياجان بىلەن قىزىمغا:

ــ بەك قالتىس ئىش بولدى، تىڭتىك! باشقىلار قىلالمغانىنى سەن قىلالىدىك، باشقىلار قىلالمىغانىنىمۇ سەن قىلالىدىك! مەن بەك خۇشال بولدۇم!ــ دېدىم.

بۇ ئىش جۇڭگو مېيىپلار بىرلەشمىسىنى زىلزىلىگە سالدى. جۇڭگو مېيىپلار بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى دېڭ پوفاڭ مېنىي ۋە قىزىمنى مەخسۇس قوبۇل قىلىپ، يۇقىرى باھا بېرىپ: بۇ «مېھرى - شەپقەت ۋە تەربىيىنىڭ نەتىجىسىدە ئىنسان ئۆزى ئۇستىدىن غالىب كەلگەن مۇجىزە» دېدى.

4. بەك ياخشى بولدى، پەقەت ئىككىلا سانىنى كەم سانىدىڭ

قىزىمنى تەربىيىلەشتىكى ئىككىنچى تەدبىرىم ئۇنىڭغا مەغلۇبىيەتنىڭ تەمىنى تېتىتىش ئىمەس، مۇۋەپپەقىيەتنىڭ تەمىنى

تېتىتىش ئىدى، ئەنئەنىۋى قاراشتا تىرىشسىلا مۇۋەپپەقىيەت قازانغىلى بولىدۇ دەپ تونۇلاتتى. مەن مۇۋەپپەقىيەت ھەرىكەتلەنگۈر-گۈچ كۈچ پەيدا قىلىدۇ، دەپ تونۇيمەن. باللارنىڭ گۆدەك قەلبى كۆپىنچە مۇۋەپپەقىيەت ئۈمىدىنى كۆرگەندىلا تىرىشىش ئىستىكگە ئىگە بولىدۇ. كىچىك مۇۋەپپەقىيەتلەر يىغىلىپ توپلانغاندا ئاندىن ئۇ چوڭ غەلىبىگە ئايلىنىدۇ. باللارغا مۇۋەپپەقىيەتنىڭ تەمىنى قانداق تېتىتىش كېرەك؟

قىزىم يەتتە ياشقا كىرگەندە ھېسابلاش مەسىلىلىرى بىلەن ئۇچراشتى، بىر قېتىم ئۇ 10 مەسىلىنىڭ پەقەت بىرىنىلا توغرا ئىشلەپتۇ، ئەگەر ياشقا ئاتا ـ ئانىلار بولىدىغان بولسا بالا گەپ قىلماي ئىككى تەستەك يەيتتى. بىر مەسىلىنى خاتا ئىشلەپ قويسىغۇ كەچۈرۈشكە بولار، توققۇز مەسىلىنى خاتا ئىشلەپ قويسا زادىلا كەچۈرۈشكە بولمايتتى.

مەن تىڭتىك توغرا ئىشلىگەن ئاشۇ بىر مەسىلىگە قارىغان چېغىمدا كاللامغا دەرھال ئامېرىكا فىلىمى «ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلىق مېھرى» فىلىمىدىكى ئاشۇ مۇنەۋۋەر ئاق تەنلىك ئوقۇتقۇچى كەلدى. ئۇ ئۇزاق مۇددەت ئىرقىي كەمسىتىشكە ئۇچراپ كېلىۋاتقان بىر نېگىر بالىغا دەرس ئۆتىۋاتقان چاغدا سەۋرچانلىق بىلەن:

ــ بالام، مەن سېنىڭ دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى بالا ئىكەنلە-

كىتگىگە، مەردانە ئەزىمەت، بىر ئەركەك ئىكەنلىكىنگىگە ئىشىنىمەن. سەن جىددىيلەشمە، قېنى، مېنىڭ بۇ قولۇمنىڭ قانچە بارمىقى بار ئىكەن، ئوبدان بىر ساناپ باق ـ! دەيدۇ.

ئۇ بالا ئاستا ـ ئاستا بېشىنى كۆتۈردۇ ـ دە، يۇزلىرى قىزىرىپ كېتىدۇ، ئاندىن مۇئەللىمنىڭ بەش بارمىقىغا تىكىلىپ تۇرۇپ بىر ھازاغىچە سانايدۇ، ئاخىرى غەيرەتكە كېلىپ:

ـــ ئۈچ، ـــ دەيدۇ.

بەك ياخشى بولدى، سەن ھەقىقەتەن ئاجايىپ قالتىس ئىكەنسەن!ـــ پەقەت ئىككىنىلا كەم سانىدىڭ!

مۇئەللىمنىڭ ئىلھاملاندۇرۇشى بىلەن خۇددى قۇرۇپ قاغجىراپ كەتكەن يەر يامغۇرغا ئېرىشكەندەك، بالىنىڭ كۆزلىرى بىردىنلا نۇرلىنىدۇ.

«ئوقۇتقۇچى ـ ئوقۇغۇچىلىق مېھرى» فىلىمىدىكى بۇ كۆڭۈلنۇش مەڭگۈ ئېسىمدىن چىقمايدۇ. ئۇ ماڭا ئىنتايىن زور ئىلھام بەرگەن. مەن قىزىم ئىشلىگەن ئون مەسىلىدىن خاتا ئىشلىگەنلىرىگە خاتا بەلگىسى ئۇرمىدىم، توغرا ئىشلىگەن مەسىلىگە يوغان قىلىپ توغرا بەلگىسى ئۇردۇم. ئەمما ھازىر بەزى مۇئەللىملەر ئوقۇغۇچىلارنىڭ تاپشۇرۇقلىرىنى تەكشۈرگەندە، توغرا ئىشلىگەن مەسىلىلەرگە كىچىك قىلىپ توغرا بەلگىسىنى ئۇرىدۇ، چۈنكى ئوقۇغۇچىلار مەغرۇرلىنىپ كېتىدۇ، دەپ ئەنسىرەيدۇ. خاتا ئىشلە-

گەن مسالغا يوغان قىلىپ خاتا بەلگىسى ئوردىدۇ، ھەتتا بەزىدە قاتتىق كۆچەپ دەپتەرنىڭ قەغىزىنى تېشىۋېتىدۇ.

تىڭتىڭ بىر مەسىلىنى توغرا ئىشلىدى، مەن ئالدى بىلەن ئوڭى ئىلھاملاندۇرۇشنى ئويلىدىم، ئالدى بىلەن ئۇ ئەمدىلا تەمتىرەپ مېڭىشقا باشلىغاندا ئۆزۈمنىڭ ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئويلىدىم. ئۇ تۇنجى قېتىم دادا دەپ چاقىرغاندا ئۆزۈمنىڭ ھاياجاندىن يىغلاپ كەتكەنلىكىنى ئويلىدىم. شۇڭا، مەن چوڭقۇر ھېسسىيات بىلەن:

ــ ھەقىقەتەن خىيالىمغىمۇ كەلمەپتىكەن، سەن شۇنچە كىچىك تۇرۇپ شۇنچە قىيىن مەسىلىنى ئىشلەپ، تۇنجى قېتىمدىلا بىر مەسىلىنى توغرا ئىشلەپسەن! ــ دېدىم.

تىڭتىڭنىڭ چېھرىدە خۇشاللىق ئىپادىسى جىلۋىلەندى، ئۇ يەنىمۇ ئىلگىرىلەپ:

ــ دادا، سەن كىچىك ۋاقتىڭدا مەسىلە ئىشلىيەلەمتىڭ؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ مەن ئىشلىيەلمەيتىتىم، مەن سەندەك چېغىمدا مۇنداق قىيىن مەسىلىنى زادىلا كۆرۈپ باقمىغان!

تىڭتىڭنىڭ ئىشەنچى بىردىنلا ھەسسىلەپ ئاشتى، خۇددى ئۇنىڭغا قانات چىققاندەك، ماتېماتىكا بىلىملىرى ئاسمىندا ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك بولدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇچ يىل ئىچىدىلا

باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئالتە يىللىق ماتېماتىكا دەرسلىكىنى تولۇق ئىگىلەپ بولدى.

5. ئوغلىنىڭ زەپەر قۇچۇپ قايتقان قەھرىمان بولۇشىنى ئۈمىد قىلىش

ماتېماتىكىدا شۇنداق بولدى، ئەمدى تىلدىچۇ؟

مەن ئۇچ جانلىق بىر ئائىلىنى زىيارەت قىلغان ئىدىم. ئۇلارنىڭ بالىسى قوشۇمسى تۇرۇلگەن، خاپا بولغان هالدا ئۈستەل ئالدىدا ئولتۇراتتى، تاپشۇرۇق دەپتىرىگە بىر قانچە قۇرلا خەت يېزىلغانىدى. ئۇنىڭ ئاتا ـ ئانىسىمۇ ناهايىتى خاپا، قوشۇمسى قاتتىق تۇرۇلگەن هالدا سافاغا قىڭغىر يۆلىنىپ ئولتۇراتتى.

بالا بىردەم قۇلقىنى تاتلايتتى، بىردەم بېشىنى تاتلايتتى، قەلەمنى قولىغا ئېلىپ يەنە قويۇپ قويياتتى.

ــ قانچە جۈملە يازدىڭ؟ ـ دادا ئاخىرى جىمجىتلىقنى بۇزدى.

ــ يەتتە ـ سەككىز جۈملە يازدىم، ئاپا، كېيىنكى جۈملىنى قانداق يازىمەن؟ ـ دەپ سوردى بالا خاتىرجەمسىزلىك بىلەن.

ــ چۈشتىن كېيىن يېرىم كۈن ئاران يەتتە ـ سەككىز جۈملە خەت يېزىپ، يەنە شۇنداق دەپ سوراشقا يۈزۈڭ قانداق

چىددىڭ؟ ـ دېدى تاقتى ـ تاق بولغان ئانا ئاۋازىنى تېخىمۇ قاتـ
تىق چىقىرىپ، ئارىنى جىددىيلىك قاپلىدى.

مەن بۇ ئاتا ـ ئانىلارنى يەنە بىر ئۆيگە چاقىرىپ:

ـــ بالىنىڭ تاپشۇرۇق ئىشلەش ئەھۋالى قانداقراق؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـــ ئۇ نەدە تاپشۇرۇق ئىشلەيدۇ، ھەممىنى دېگۈدەك بىز ئىشلەپ بېرىۋاتىمىز، بۇ خاپىلىقتا چاچىلارمۇ ئاقىرىپ كەتتى، ـ دېدى دادا ئاچچىقىدا بېشىنى چايقاپ.

ـــ ئادەتتە ئۇنىڭ ئۆگىنىشىگە قانداق ياردەم قىلىسىلەر؟

ـــ «مۇنەۋۋەر تاپشۇرۇقلاردىن تاللانما» نى سېتىۋېلىپ ئۇنىڭغا بېرىمىز.

مەن ئۇستىلىدە بىر مۇنچە «مۇنەۋۋەر تاپشۇرۇقلاردىن تاللانما» نىڭ تۇرغانلىقىنى كۆردۈم.

ـــ ئۇنىڭ ئۇنۇمى قانداقراق بولۇۋاتىدۇ؟

ـــ بىر پارچىسىمۇ كۆرمىدى، ئۇنى ھەر بىر كۆرسىلا قاتتىق ئاچچىقلىنىپ ئۆزىنى باسالمايلا قالىدۇ.

ـــ نېمىشقا؟

ـــ ھەر قېتىم ئوغلىمىزغا «مۇنەۋۋەر تاپشۇرۇقلاردىن تاللانما»نى ئوقۇپ بەرگىنىمىزدە دەسلەپتە ئۇنىڭ روھىي ھالىتى ھەر ھالدا ياخشى بولىدۇ. ئوقۇغانسېرى ئاچچىقىمىز شۇنچە تۇتـ

دۇ، ئاخىرى زادىلا سەۋر - تاقەت قىلالماي: باشقىلارمۇ ئادەم، سەنمۇ ئادەم، باشقىلارنىڭمۇ بىر كاللىسى بار، سېنىڭمۇ بىر كاللاڭ بار، باشقىلار شۇنداق ياخشى ماقالىلەرنى يازالايدىكەنۇ، سەن نېمانداق قاملاشمىغان نەرسىلەرنى يازىسەن؟ــ دەيمىز.

بۇ ئاتا - ئانىلار ئۆزىنىڭ مەنىۋى تەكشۈكلۈكىنى يوقاتقانـدەك تۇراتتى، پۈتۈن دىققىتى بالىسىغىلا قادىلىپ قالغانىدى. ئۇلار نېمە ئۈچۈن ئۆزى توغرىسىدىمۇ ئويلىنىپ باقمايدۇ؟ مەن ئۇلارنىڭ بالىسى ئۈچۈرغان ئادالەتسىز مۇئامىلىدىن ئاچچىقىمنى باسالمايىلا قالدىم.

ــ سىز ئۆزىڭىزمۇ شۇنچىلىك ياخشى ماقاله يازالامسىز؟ - دەپ سورىدىم مەن ئىختىيارسىز.

ــ مەنمۇ؟ يازالمايمەن - دادىنىڭ ئەلپازى سەل ياندى. تەلەپپۇزىمۇ سەل يۇمشىدى.

مەن قەدەمىمۇ قەدەم قىستاپ كەلدىم.

ــ سىزمۇ يازالمايدىكەنسىز، شۇنداق تۇرۇپ بالىنى مەجبۇرلاپ قىستاۋەرسىڭىز بالىنىڭ ياخشى سېزىمىنى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراتقان بولمامسىز؟

دادا تۇرۇپلا قالدى، ئۇ چۈقۇم مەسىلە مەندىمۇ دەپ ئويلاپ قالدى. ئۇ بۇ ئوتنىڭ ئۆزىگە تۇتىشىپ كېتىشىدىن قورقاتتى، ئەمما مېنىڭ سۆزۈمنىڭ قائىدىگە ئۈيغۇن ئىكەنلىكىنى ھېس قـ

لىپ، ئىختيارسىزلا:

ــ سىزنىڭچە ماقاله يېزىشنى بالىغا قانداق ئۆگەتسەك بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى.

ــ بۇ بالىغا سۆزلەشنى ئۆگىتىش بىلەن ئوخشاش. بالىنىڭ ئەمدىلا تىلى چىقىپ سۆزلەشكە باشلىغاندا، سىلەر ھەممىڭلار تالانتلىق قەدىرلەش ماتارىيچىسى بولۇپ كېتىسىلەر، بالىغا بولغان تەلەپنى ئەڭ تۆۋەن چەككە چۈشۈرىسىلەر. بالا بىرىنچى قېتىم ئۆزىنىڭ سۇ ئىچىش ئارزۇسىنى ئىپادىلەپ، پەقەت سۇ دېگەن، ھەتتا سۇمۇ دېيەلمەي، پۇ دېگەن تەقدىردىمۇ سىلەر بۇنىڭدىن قاتتىق ھاياجانلىنىسىلەر. ۋاي، قالتىس ئىش بولدى، بالىمىز سۇ دېيەلەيدىغان بولدى دەپ بۇنى دەرھال ئىككى تەرەپتىكى بوۋا، مومىلىرى ۋە بالىنىڭ تاغا، ھاما، تۇغقانلىرىنىڭ ھەممىسگە تېلېفون بېرىپ خەۋەر قىلىسىلەر.

بۇ بىر ئېغىز «پۇ» دېگەن سۆز پۈتۈن جەمئىيەتكە يەتكۈزۈلىدۇ. بىر ئېغىز «پۇ» دېگەن سۆز بىلەن بۇ ئوغۇل زەپەر قۇچۇپ كەلگەن قەھرىمانغا ئايلىنىدۇ، سۆزلەشنى ئۆگىنىشنىڭ چەكسىز خۇشاللىقىنىڭ لەززىتىنى تېتىيدۇ. بارلىق بالىلار دەل مۇشۇنداق ئەھۋالدا ئۆز ھاياتىدىكى ئۆگىنىش ئەڭ تەس بولغان سۆزنى ئۆگەنگەن ئەمەسمۇ؟!

بالىنىڭ دادىسى سۆزۈمنى پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلىدى.

ئۇ ئالدىغا سەل ئېگىشتى، چىرايىدىكى ھالەتمۇ نورمالالاشتى، ئۇ بېشىغا ئۇرۇپ تۇرۇپ:

ــ توغرا، ھەقىقەتەن يوللۇق گەپ، ئەمما، ئېغىز تىلى بىلەن يېزىق تىلى بىر - بىرىدىن پەرق قىلىدۇ - دە!ــ دېدى.

بالىنىڭ دادىسىنىڭ گۇمانى تېخى تولۇق تۈگىمىگەنىدى، ئۇ بۇنىڭ كونكرېت ئۇسۇللىرىنى بىلىۋېلىشنى ئارزۇ قىلاتتى.

ــ ئەمەلىيەتتە، بۇنىڭ ماھىيىتى ئوخشاش، ناۋادا بالىڭىز سۆزلەشنى ئۆگىنىشكە باشلىغان چاغدا، تۇنجى قېتىم بىر ئىستاكان سۇ بېرىڭلار، بولامدۇ؟ دېسە، ھۆددە قىلىمەنكى، سىز قورقۇپ كېتىشىڭىز، بۇ بالىنىڭ كاللىسىدا كېسەل بارمۇ نېمە؟ دەپ قېلىشىڭىز مۇمكىن. نېمە ئۈچۈن؟ چۈنكى، ئۇنداق چاغدا بالىنىڭ مۇنداق تولۇق، مۇكەممەل بىر جۈملە سۆز قىلىشى غەيرىي ئەھۋال، بىر سۆز قىلىشى نورمال ئەھۋال بولىدۇ.

بالىنىڭ دادىسى گېپىمنى پۈتتۈن زوقى بىلەن بېرىلىپ ئاڭلاپ، چىرايى ئېچىلىپ كۈلۈپ كەتتى. مەن ئۇنىڭغا داۋاملىق چۈشەندۈرۈشكە باشلىدىم.

ــ سىزنىڭ روھىي ھالىتىڭىز بالىڭىزغا ئاشۇ تۇنجى قېتىم سۆزلەشنى ئۆگىتىۋاتقان ھالەتكە قايتىشى كېرەك. بالىنىڭ ئەڭ دەسلەپتە ماقالىنى ياخشى يازالماسلىقى نورمال ئەھۋال، بەك ياخشى

يازسا ئەكسىچە ئانچە نورمال ئەھۋال بولماي قالىدۇ، ھەرقانچە نا-چار يېزىلغان ماقالىدىمۇ يەنىلا بىرقانچە خىلى ياخشى يېزىلغان جۈملىلەر بولىدۇ. ماقالىدىكى ئاشۇ ياخشى جۈملىلەر دەل بالا ئەكە دەسلەپتە سۆزلەشنى ئۆگىنىۋاتقان چاغدا دېگەن ئاشۇ «پۇ» دېگەن سۆز ئەمەسمۇ؟

مەن ئۇلارغا تىكتىكنىڭ ھېكايىسىنى ناھايىتى چۈشىنىشلىك، راۋان قىلىپ سۆزلەپ بەردىم:

ــ قىزىم دەسلەپتە ماقالە يېزىشنى ئۆگىنىۋاتقان چاغدا، بىز ئۇ يازغان ياخشى جۈملىلەرنىڭ ئاستىغا دولقۇنسىمان قىزىل سىزىق سىزىپ قويىدۇق، تېخىمۇ ياخشى يېزىلغان جۈملىلەرنىڭ ئاستىغا قوش سىزىق سىزىپ قويىدۇق. كەچلىك تاماق ۋاقتىدا، بۇ ياخشى جۈملىلەرنى تىكتىكغا ئوقۇتۇپ ئاڭلىدۇق. ئۇ بېشىنى پۇلاڭلىتىپ ئوقۇيتتى، بىز پۈتۈن دىققىتىمىز بىلەن ئاڭلايتتۇق، ئاندىن قىزغىنلىق بىلەن چاۋاك چالاتتۇق. ئۇ ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، مەن ئۆزۈمنىڭ دىكلاماتسىيە قىلىش ئالاھىدىلىكىمنى جارى قىلدۇرۇپ، ناھايىتى جارانگلىق، ھېسسىياتلىق، تەسىرلىك قىلىپ ئوقۇيتتىم، ئاندىن تىكتىكغا:

ــ تىكتىك، ھەقىقەتەن ئويلىماپتىمەن، سەن شۇنچە كىچىك تۇرۇپ مۇشۇنداق ياخشى ماقالىنى يېزىپسەن، مەن كىچىك

چېغىمدا ھەرقانچە قىلساممۇ مۇنداق ماقالىنى يازالمايتتىم، ماڭا تەجرىبەڭنى سۆزلەپ بەرسەڭ دەيتتىم.

— ئۇ يەنە ھەر قېتىم تەجرىبە تونۇشتۇرغاندا، سۆزلىگەنسېرى ھاياجانلىناتتى، سۆزلىگەنسېرى تېخىمۇ تەسىرلىك سۆزلەيتتى. كېيىن ئۇ چۈشىدىمۇ ياخشى سۆزلەشنى چۈشەيدىغان بولدى. ياخشى سۆزلىگەنسېرى ماقالىسى تېخىمۇ ياخشى يېزىلىدىغان بولدى. قىزىم ئون ياشقا كىرگەندە مەن بىلەن بىرلىشىپ «گاچا قىزدىن خىسلەتلىك بالىغچە» دېگەن كىتابنى يازدى. تىكتىكنىڭ ھەجمى 60 مىڭ خەتلىك بولغان ئىلمىي فانتازىيىلىك ھېكايىسى ئاجايىپ ياخشى يېزىلغانىدى، نۇرغۇن باللار ئۇ كىتابنى يوتقىنىغا پۈركىۋېلىپ قولچىراغ يورۇقىدا ئوقۇغان.

بالىنىڭ دادىسى ھەقىقەتەن قايىل بولدى، ئۇنىڭ چىرايى ئېچىلىپلا كەتتى. ئەمدى ئۇ قارشى قىرغاقتا ئۆتىدىغان كېمىنى تاپقان، ئىلگىرى بولسا پېرىستانىنىڭ نەدىلىكىنىمۇ تاپالمىغانىدى.

6. «كۆپ تۆۋەن تۇرىسەن»، «كۆپ ئۈستۈن تۇرىسەن»

تىكتىكنىڭ يۇقىرىدىكى ئىككى ھېكايىسىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئائىلە تەربىيىسىدىكى قورقۇنچلۇق تۇ-

يۇق يولدىن قۇتۇلۇشنى ئۈمىد قىلمەن.

ھازىرقى جۇڭگودا نۇرغۇن ئاتا ـ ئانىلار «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرىگە قاتتىق ئۇچرىغاچقا، ئۆمرىمىز بىھۇدە ئۆتۈپ كەتتى، كارغا يارىماس ئادەم بولۇپ قالدۇق، دەپ قاراپ بارلىق ئۈمىدىنى بالىلىرىغا بېغىشلىغان. ئۇلارنىڭ ئىنتايىن كۆچلۈك بولغان ئۇرۇنىنى تولدۇرۇۋېلىش روھىي ھالىتى بالىلار تەربىيىسىدە ئۇلارنى كۆپىنچە بالىلىرىدىن رەنجىشكە مەجبۇر قىلغان:

ــ ھەي قارا سېنى! قارا سېنىڭ بۇ يارىماسلىقىڭنى! سېنى بىزنىڭ كىچىك ۋاقتىلىرىمىز بىلەن سېلىشتۇرغاندا كۆپ ئارقىدا تۇرىسەن!

بالىلار ئۆزىنى توختىتىۋېلىپ سېلىشتۇرۇپ كۆرۈپلا ئىختىيارسىز ھالدا ئۈمىدسىزلىنىپ كېتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆڭلىدە:

ــ ھازىر سىلەر كارغا كەلمەسكىلار، سىلەرنىڭ كىچىك ۋاقتىڭلارغا سېلىشتۇرغاندا مەن تېخىمۇ ئارقىدا تۇرسام، كەلگۈسىدە مەن پۈتۈنلەي تۈگەشمەمدىمەن، دەپ ئويلايدۇ.

مەن قىزىمغا تەربىيە بەرگەندە دائىم:

ــ داداڭ ھەقىقەتەن قالتىس، لېكىن ئۆزۈمنى سېنىڭ كىچىك ۋاقتىڭغا سېلىشتۇرسام كۆپ ئارقىدا تۇرىمەن،ــ دەيمەن.

بۇنى ئاڭلاپ تىڭشىنىڭ ۋۇجۇدىغا غەيرەت تولۇپ، كەلگۈسىگە تولۇق ئىشەنچ باغلايدۇ.

7. ياخشى هوسۇل بەرمەيدىغان زىرائەت يوق، ياخشى تېرىقچىلىق قىلىشنى بىلمەيدىغان دېھقانلار بار

باللىرىدا بىرەر مەسىلە كۆرۈلسە، ئاتا ـ ئانىلار ھەمىشە بارلىق گۇناھنى باللارغا ئارتىپ: سەن زادى نېمە بولدۇڭ؟ زادى نېمە بولدۇڭ! دەيدۇ.

ئەمما قىزىمدا بىرەر مەسىلە كۆرۈلسە، مەن ھەمىشە ئۆزۈمنى تەكشۈرۈپ: مەن نېمە بولدۇم! مەن زادى نېمە بولدۇم! دەيمەن.

مەن ياخشى ھوسۇل بەرمەيدىغان زىرائەت يوق، پەقەت ياخشى تېرىقچىلىق قىلىشنى بىلمەيدىغان دېھقانلار بار، دەپ قارايمەن. زىرائەتلەر ياخشى ئايىنمىسا، بىز ئەزەلدىن بىرەر دېھقانىنىڭ قولىنى بېلىگە تىرەپ تۇرۇپ، غەزەبىنى باسالمىغان ھالدا ئېتىز بېشىدا تۇرۇپ: مەن كېچىنى كېچە، كۈندۈزنى كۈندۈز دېمەي، جاپا تارتىپ، تەر ئاققۇزۇپ ئىشلىسەم يەنە نېمىشقا ياخشى ئايىنمايسەن!ـــ دەپ ئاغرىنغانلىقىنى كۆرمەيمىز.

دېھقانلار بۇنىڭ سەۋەبىنى ئۆزىدىن تېپىشنى بىلمىدۇ. بالىلار: مۇشۇنداق ئاددىي مەسىلىنىمۇ ئىشلىيەلمىدىم دەپ ئۆزىنى تېخىمۇ تۆۋەن كۆرۈشى مۇمكىن.

ئەمما، ئاتا ـ ئانىلار بۇنى باشقىچە ئۇسۇل بىلەن ئىپادىلەپ، بۇ مەسىلە ھەققەتەن بەك قىيىن، ئەمما مەن سىنىڭ بۇنى چوقۇم ئىشلىيەلەيدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن دېسە ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. ئەگەر بالا ئۇ مەسىلىنى مۇۋەپپەقىيەتلىك ئىشلىسە: قارا، مەن يارامدىكەنمەن!ــ دەپ ئويلايدۇ. ئىشلىيەلمىسە بۇ مەسىلە ھەققەتەن بەك تەسكەن دەپ ئۆزىنى قىيىن ئەھۋالدىن قۇتۇلدۇرىدۇ.

ئاتا ـ ئانىلار يەنە: «سەن چوقۇم يارامليق ئادەم بولۇشۇڭ كېرەك» دېگەن سۆز بىلەن «مېنىڭچە سەن چوقۇم يارامليق ئادەم بولالايسەن» دېگەن سۆزنىڭ قايسىسىنىڭ بالىسىغا مۇۋاپىق كېلىدىغانلىقىنى ئويلاپ بېقىشى كېرەك.

8. كىمنىڭ دېگىنى ھېساب ۋە «ئاغىنىدارچىلىققا يارايسەن»

مەن ئەڭ مۇھىم ئائىلە تەربىيىسى قارىشىنىڭ ئاتا ـ ئانىلار بىلەن بالىلارنىڭ كىشىلىك ئىززەت ـ ھۆرمىتىنىڭ باراۋەر بولۇشى كېرەك ئىكەنلىكىگە قەتئىي ئىشىنىمەن. مېنىڭ قىزىم بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىم مۇتلەق دوستلارچە مۇناسىۋەت. مەن ھەمىشە بەزى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ بالىلىرىنى ئۇرۇپ تۇرۇپ:

ــ قېنى بىر كۆرەي، زادى كىمنىڭ دېگىنى ھېسابكەن،

كىمنىڭ دېگىنى ھېسابكەن!- دېگەنلىكىنى ئاڭلايمەن.

ھەقىقەتەن غەلىتە ئىش، بالىسى ئون نەچچە ياشقا كىرگەن تۇرۇقلۇق خۇددى شەرق شامىلى غەرب شامىلىنى بېسىپ چۈشمىسە، غەرب شامىلى شەرق شامىلىنى بېسىپ چۈشىدىغاندەك بىر دادا ناھايىتى ئوبرازلىق ھالدا ئوخشىتىپ: ھازىر بالىلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىمىز گويا كى سىنىپىي كۈرەشكە ئوخشايدۇ، بىز سەللا بوشاپ كەتسەك، سىنىپىي دۈشمەنلەر ھۇجۇمغا ئۆتكەنگە ئوخشايدۇ، دېدى.

جۇڭگودا نەچچە مىڭ يىل داۋاملاشقان ئەنئەنىگە ئايلانغان كەتكەن خان - ۋەزىر، ئاتا - بالىلىق ئەخلاقىي مۇناسىۋىتى كىشىلەر قەلبىدە ئىنتايىن چوڭقۇر تەسىرلەرنى قالدۇرغان. دادا بالىنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ نوپۇزنىڭ سىمۋولى، ئەگەر بالا بۇ نوپۇزغا جەڭ ئېلان قىلىشقا پېتىنىدىكەن، ئۇنىڭ ئاقىۋىتى ھەمىشە قاتتىق تاياق يېيىش بولىدۇ.

«دادا بالىنى ئۆلسەن دېسە، بالىنىڭ ئۆلمەسلىكە ھەددى ئەمەس».

دادا ھەمىشە بالىنىڭ ئالدىدا ئۆزىنىڭ ئەۋزەللىك تۇيغۇسىنى ساقلاپ قېلىش ئويىدا بولىدۇ.

بىر ئانا مەردانە ھالدا بالىسىغا:

ــ ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىسىنى ئۇرۇشى مۇقەررەر ھەقىقەت

قەت، بۇ ئەجدادلاردىن تارتىپ داۋاملىشىپ كەلگەن قائىدە، بۇيۇ سۇنماي ئامال يوق. سەن قولۇڭغا تاش ئېلىپ تەڭرىنى ئۇرالامسەن!- دېگەن.

بىر دادا:

ــ باشقىلارنىڭ بالىسىنى ئۇرۇشقا بولمايدۇ، ئۆزىنىڭ بالىسىنى ئۇرۇش كېرەك!ــ دېگەن.

بۇنىڭ تېگىدىكى گەپ، بالىلارنى ئۇرۇش ئاتا - ئانىلارنىڭ مۇتلەق ھوقۇقى دېگەندىن ئىبارەت، بۇ گەپ ھەقىقەتەن شۇنداق. ئەگەر كوچىدا كىشىلەر بىر - بىرى بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغان بولسا، كىشىلەر ئارىغا چۈشۈپ نەسىھەت قىلىپ ئاجرىتىدۇ. ئەگەر دادا بالىسىنى ئۇرۇۋاتقان بولسا، بۇ ئادەتتىكى ئىشقۇ دەپ ھېچكىم ئارىلاشمايدۇ.

مەن بىلەن قىزىم ئارىسىدا ئەڭ كۆپ سۆزلىنىدىغان، ئاغزىمزغا رام بولۇپ كەتكەن سۆز: «ئاغىنىدارچىلىققا يارايسەن»دىن ئىبارەت. شىمالىلارنىڭ سۆزى بويىچە ئېيتقاندا، بۇ بۇرادەرلەر دېگەن سۆز. تىڭتىڭ كىچىك ۋاقتىدا دائىم ئۇنىڭغا چاقچاق قىلىپ: قىزىم، ئەگەر سەن ئوغۇل بالا بولۇپ قالغان بولساڭ، دادامغىنىڭ قىلىدىغان بىرىنچى ئىشى سەن بىلەن قول بېرىشكەن ئاكا - ئۇكىلاردىن بولاتتىم، دەيتتىم.

«ئاغىنىدارچىلىققا يارايسەن» دېگەم بىر ئېغىز سۆز بىلەن

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەرقانداق زىددىيەت بىراقلا تۇغۇپ كېتىدۇ.

«ئاغىنىدارچىلىققا يارايسەن» دېگەن بىر ئىغىز سۆز بىلەن ئاتا - ئانىلار بىلەن بالىلار سىرداشلاردىن بولۇپ قالىدۇ.

ئاغىنىدارچىلىققا ياراش بالىلارنىڭ ئىلتىجاسى، دەۋرنىڭ ئىلتىجاسى، دەۋرنىڭ تەرەققىي قىلىپ بۇگۈنگە يەتكەنلىكىنىڭ مۇقەررەرلىكى.

لۇئانلىق بىر شائىر مۇنداق دەپ يازغان:

بالا ئۇ ھەرگىز سىلەرنىڭ ئەمەس،
ئۇلار ھايات مەشئىلىنىڭ پەرزەنتلىرى.
سىلەردىن تۆرەلگەن بولسىمۇ ئۇلار،
ئەمەس ھەرگىز ئۇ سىلەرگە نامايەندە.
ياشىسىمۇ كۈنۈ - تۈن سىلەر بىلەن بىللە،
ئەمەس مەنسۇپ ئۇلار پەقەت سىلەرگىلا.

9. باش بارماقنى چىقىرىش كېرەكمۇ ياكى مۇشتنىمۇ؟

مېنىڭ بۇلجۇڭ گۆشلىرىم ئانچە تەرەققىي قىلمىغان، ئەمما باش بارمىقىمنىڭ مۇسكۇلى ناھايىتى تەرەققىي قىلغان. قىزىم كىچىك ۋاقتىدىن باشلاپ، پەقەت يېنىمدىلا بولىدىكەن، ھامان

باش بارمقمنى چىقىرىپ ئۇنى ماختايتتىم. مەن ئىلگىرى تىگ-تىگىغا چاقچاق قىلىپ: قارا تىگىتىگىك، داداڭنىڭ باش بارمقى ھەممىسە مۇشۇنداق تۇرىدۇ، ھامان بىر كۈنى پېيى تارتىشىپ قالىدۇ جۇمۇ؟ دېگەنىدىم.

ئوخشىمىغان بارماقلارنىڭ مەنسى ئوخشاش بولمايدۇ. بەزى ئاتا- ئانىلار بالىلىرىغا تەربىيە بەرگەندە ھەممىسە بىگىز بارمىقىنى بالىسىنىڭ بېشىغا نوقۇپ تۇرۇپ: ھۇ دۆت، سەن نېمانچە دۆت-تۇرسەن!ـــ دەيدۇ.

مەن قىزىمغا گەپ قىلغاندا باش بارمقىمنى ئەڭ كۆپ ئىشلىتىمەن. قىزىمنىڭ نەزىرىدە مېنىڭ باش بارمقىم خۇددى ئالتۇن رەڭلىك قۇياش نۇرىدەك: يارايسەن، قالتىس! دېگەن مەنىلەرنى بېرىدۇ.

بۇ گۇنكى كۈندە، نەنجىڭ تىگىتىگىڭ گاس بالىلار مەكتىپىدە، ھەر بىر ئوقۇتقۇچى بالىلار ئالدىدا باش بارمقىنى چىقىرىدۇ، 2 ~ 3 ياشلىق بالىلارنىڭمۇ ئۆگىنىدىغان بىرىنچى ھەرىكىتى باش بارمقىنى چىقىرىش بولۇپ، بۇ ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ھۇھەببىتىنى ئىپادىلەيدۇ. ھەر بىر ئوقۇتقۇچى ئوقۇغۇچىلارنىڭ تاپشۇرۇقىنى تەكشۈرگەندە ھەممىسە ناھايىتى خۇشال ھالدا باش بارمقىنى چىقىرىپ بالىلارغا ئىلھام بېرىدۇ.

كىشىنى ئەپسۇسلاندۇرىدىغىنى نۇرغۇن ئاتا - ئانىلار با-

لىلارغا شۇنداق قىلىشنى بىلمەيدۇ.

بىر قېتىم مەن ئۆسمۈرلەر يېرىم كۈن ئىشلەپ يېرىم كۈن ئوقۇش مەكتىپىدە دوكلات بېرىپ بولغاندىن كېيىن، كۆزلىرىدە ياش لىغىرلاپ تۇرغان بىر ئانا ئىنتايىن خىجىلچىلىق ئىچىدە يېنىمغا كەلدى:

— جۇ مۇئەللىم، كەتمەك، ئىككى ئېغىز يۇرەك سۆزۈمنى ئاڭلاك، بولامدۇ؟

— نېمە بولدىڭىز؟-دەپ سورىدىم مەن ھېسداشلىق بىلەن.

— ئەگەر مەن دوكلاتىڭىزنى بىر نەچچە يىل بۇرۇنراق ئاڭلىغان بولسام، ئوغلۇم يېرىم كۈن ئىشلەپ يېرىم كۈن ئوقۇش مەكتىپىگە كىرىپ قالمىغان بولاتتى، ئۇ چاغدا مەن باش بارمىقىمنى چىقىرىپ بالامنى ماختاشنى بىلمەيتتىم،— ئانىنىڭ كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلدى.

— ئەمىسە سىز قانداق قىلاتتىڭىز؟- دەپ سورىدىم مەن.

— ئوغلىمىزغا پۈتۈن دىققىتى بىلەن تاپشۇرۇق ئىشلەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا قورقۇتۇش، ئالداش تەدبىرلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئىشلەتتۇق، زادىلا ئامال بولمىدى. ئاخىر بالا تاپشۇرۇق ئىشلەۋاتقاندا ئىلاجسىز دادىسى بىلەن ئىككىمىز نۆۋەت بىلەن قولىمىزغا پىچاقنى ئېلىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا پۇلاڭلىتىپ ئۇنى تاپشۇرۇق

ئىشلەشكە مەجبۇرلىدۇق. كىم بىلسۇن، ئۇ ئۆگىنىشتە ئىلگىرىلىيەلمەيلا قالماستىن، ئەكسىچە يېرىم ئوقۇپ، يېرىم ئىشلەش مەكتىپىگە كىرىشكە مەجبۇر بولدى. ھازىر بەكمۇ پۇشايمان قىلىمەن.

بىر ھەرىكەت تۈمەن مىڭ ئېغىز سۆزگە باراۋەر، ئوخشىمىغان ھەرىكەت بىر - بىرىگە پۈتۈنلەي ئوخشىمايدىغان نەتىجە بېرىدۇ.

10. توغرا بولمىغان جايلىرىدىن باشقىلىرى بەك ياخشى بوپتۇ

بىرقانچە يىللار ئىلگىرى مەن بىر كىتابتىن ئامېرىكىدىكى تەبىئىي ئوقۇتۇش ئۇسۇلىنى كۆرگەنىدىم. بۇ ئۇسۇلدا بالىلار قىلىشنى خالايدىغانلىكى ئىش بولسا، ئاتا - ئانىلار ۋە مۇئەللىمىنىڭ ئۇنىڭغا بېرىدىغان باھاسى باشتىن - ئاخىر تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەت بولىدىكەن:

— توغرا بولمىغان جايلىرىدىن باشقىسى بەك ياخشى بوپتۇ.

— بەك ياخشى بوپتۇ، پەقەت توققۇز مەسىلىنىلا خاتا ئىشلەپ قويۇپسەن!

— بەك ياخشى بولدى، پەقەت بىر سۆزنىڭ ئاھاڭىنى خاتا ئوقۇپ سالدىڭ!

ئەينى چاغدا مەن بۇنداق ئۇسۇلنى زادىلا چۈشىنەلمىگەن ئىدىم، ھازىر بۇنىڭ ئېچىدىكى سىرنى چۈشەندىم.

نېمە ئۈچۈن بەك ياخشى بوپتۇ دېگەن باھا باللارغا شۇنچە زور كۈچىنى كۆرسىتىدۇ؟

بۇنىڭ سەۋەبى، باللار كۆرۈنۈشتە قانچىلىك مەغرۇر بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇلارنىڭ روھىي دۇنياسى ناھايىتى ئاجىز بولىدۇ، ھەمىشە ئۆزىنىڭ كارغا كەلمەي قېلىشىدىن ئەنسىرەيدۇ؛ «بەك ياخشى بوپتۇ» دېگەن باھا خۇددى باھار گۈلدۈرمامسىدەك باللارغا ئىلھام بېرىپ، ئۇلارنىڭ كۆڭلىنى توختىتىدۇ، ئۇلارنىڭ قەلب دەرۋازىسى بىراقلا ئېچىلىدۇ. بۇ چاغدا سىز پۈرسەتتىن پايدىلىنىپ، «توغرا بولماي قالغان جايلىرىدىن باشقىسى» دېسىڭىز باللار بۇنى ئاسانلا قوبۇل قىلالايدۇ.

بۇ چاغدا باللارنىڭ ھاياتى ئەركىن ئۆسۈش دەۋرىدە تۇرۇۋاتقان بولىدۇ. «بەك ياخشى بولدى» دېگەن گەپنى ئاڭلىسا، باللار بۈگۈنى گۈزەل، ئەتىسىنىڭ تېخىمۇ ياخشى بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. ئۇلار مۇشۇنداق ھالەتتە ساغلام ئۆسۈپ يېتىلىدۇ.

ئەمما ھازىر بەزى ئاتا ـ ئانىلار باللارنىڭ قۇيرۇقىنى دېگەيتىۋېلىشىدىن قورقىدۇ. بۇ ئاتا ـ ئانىلار «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» نىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغاچقا، قۇرۇق ۋەز ـ نەسىھەتنى ياخشى كۆرىدۇ. باللىرىغا تەربىيە بەرگەندە تۇنجى دەيدىغان گېپى كۆ-

پىنچە: ئاپاك شۇنى ئېتىراپ قىلىدۇكى، سېنىك يەنىلا ئازراق ئار-تۇقچىلىقىك بار، ئەمما...

بىرلا «ئەمما» دىن كېيىنكىلەرنىك ھەممىسى كەمچىلىكلەر بولىدۇ، ئۇلار خۇددى بىر تۇردىكى تاۋارلارنى تونۇشتۇرۇۋاتقان-دەك توختىماي سۆزلەپ كېتىدۇ، ئاشۇ ئازراق «توغرا» دىن باش-قىسىنىك ھەممىسى بەك ناچار دېگەندىن ئىبارەت بولىدۇ. بالىلار بۇنداق گەپنى ئاڭلىسلا نېرۋىسغا تېگىپ، يەنە ئاڭلاۋېرىشنى زادىلا خالىمايدۇ. بالىلار ئاتا-ئانىسىنى كوتۇلداۋېرىدىكەن دەپ قارىغاچقا، بالىلارنىك پۈتكۈل تەپەككۇر قىلىش ئىقتىدارى تور-مۇزلىنىپ، خۇددى تاشپاقىدەك بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالىدۇ، ئاتا-ئانىلارنىك سۆزلىرىنىك ھېچقايسىسى ئۇلارنىك قۇلىقىغا كىرمەيدۇ.

ئائىلە تەربىيىسىدىكى نۇرغۇنلىغان خاتا قاراشلار دەل ئەنە شۇ ناتوغرا باھادىن باشلىنىدۇ.

قولۇمغا بىر ئائىلە باشلىقىدىن كەلگەن خەت بار. بۇ خەتتە مۇنداق دەپ يېزىلغان:

«ئىلگىرى مېنىك بالىغا تەربىيە بېرىشتىكى ئۇسۇلۇم بەكمۇ ئاددىي، قوپال بولغانىكەن، ئۇ چاغدا ئۇرۇش - تىلاش مېنىك قوللىنىدىغان بىردىنبىر چارەم ئىدى، بۇ خىل ئۇسۇل بالىنى مەن-دىن بارغانسېرى يىراقلاشتۇرۇۋېتىكەن، ئۆگىنىش نەتىجىسىنى بىراقلا چۈشۈرۈۋېتىكەن ئىكەن. سىز سۆزلەپ بەرگەن ئون مە-

سلىنىڭ پەقەت بىرىنى توغرا ئىشلىسىمۇ ماختاش دېگەن سۆزـ ئەمەس ئىكەنلىكىنى چوڭقۇر تەسىر قىلدى، مەن سىزنىڭ دېگىنىـ ئەمەس بويىچە قىلدىم، بۇنىڭ راستىنلا ئۇنۇمى بولدى.

بىر قانچە كۈن ئىلگىرى مەن بالامنىڭ تاپشۇرۇقىنى تەكـ شۈرگەندە بالامنىڭ بەش مەسىلىسىنىڭ پەقەت بىرىنىلا توغرا ئىشلىگەنلىكىنى كۆردۈم، مەن ئىختىيارسىز قولۇمنى كۆتۈرۈپ باـ لىغا تەنبىھ بەرمەكچى بولدۇم، بىردىنلا جۇ مۇئەللىمنىڭ «بالىدىن ئاغرىنىش پەقەت بالىنى بارغانسېرى گەپ ئاڭلىمايدىغان قىلىپ قويىدۇ» دېگەن ئاۋازى قۇلاق تۈۋىمدە ياڭرىدى، شۇنىڭ بىلەن دەرھال كۆتۈرگەن قولۇمنى چۈشۈرۈپ، گەپنى باشقا ياققا بۇرىدىم:

— بالام، بۇ مەسىلە بەك تەس ئىكەن- ھە! سەن بۇنى ئىشلەپسەن، ھەقىقەتەن قالتىسكەنسەن. مەن سېنىڭ قالغان تۆت مەسىلىنىمۇ توغرا ئىشلىيەلەيدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن.

مەن بالىغا ئىشەنگەنلىكىم ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئىشەنچىمۇ يۇقىرى كۆتۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن قالغان تۆت مەسىلىنى ناھايىتى تېزلا ئىشلەپ بولدى».

11. «نەچچە نومۇر ئالدىڭ» بىلەن «كەيپىياتىڭ قانداق؟»

نەنجىگىدە بەزى ئاتا- ئانىلارنىڭ ئىشتىن قايتىپ كېلىپ،

بالىسىنى كۆرۈش بىلەنلا دەيدىغان گېپىى: قانچە نۇمۇر ئالدىڭ؟ دەپ سوراشتىن ئىبارەت. ئىمتىھاننى ياخشى بەرگەن بولسا، توخۇ كاۋىپى ئېلىپ بېرىدۇ، ئىمتىھاننى ياخشى بېرەلمىگەن بولسا، ئۇ- نىڭغا «بەلتاسما قورۇمسى» (بالىنى جازالايدۇ) يېگۈزىدۇ.

ئامېرىكىلىق بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى بالىلىرى بىلەن كۆرۈشكەندە دائىم: قوزام، بۈگۈن قانداق بىر كەشپىيات ياراتـ تىڭ؟- دەپ سورايدىكەن. بۇنىڭ بىلەن بالىلار ئاغزىغا تەگمەي سۆزلەپ كېتىدىكەن. ئېھتىمال ئۇ پەقەت كۇبىك ياغاچ تىزىپ ئويناشنىڭ بىر يېڭى ئۇسۇلىنى ئۆگىنىۋالغاندۇ ياكى بىرەر ھاشاراتنىڭ ئىسمىنى بىلىۋالغاندۇ، بۇلار چوڭ كىشىلەرنىڭ نەزـ ىرىدە ھېچنېمىگە ئەرزىمەيدۇ، ئەمما بالىلارنىڭ نەزىرىدە ئۇ كولۇمـ بۇنىڭ يېڭى قۇرۇقلۇقنى تاپقىنىغا ئوخشاش ئىش. دېمەك، ئامېـ رىكىلىق بالىلارنىڭ ئەقىللىق ئاتا - ئانىلىرى بالىسىنىڭ گېپىگە پۈتۈن دىققىتى بىلەن قۇلاق سېلىپ، ئۇلارنىڭ ئىجادچانلىققا بولـ غان خۇشاللىقىنى قوزغايدۇ.

مەن قىزىمنى كۆرسەم ھەمىشە: كەيپىياتىڭ قانداقراق؟ ئۆـ زۈڭنى ئوبدان سېزىۋاتامسەن؟ دەپ سورايمەن.

ئەگەر قىزىمنىڭ كەيپىياتى ياخشى بولمىسا، خاپا ئىكەنلىكـ نى چۈشەندۈرىدۇ، بۇنداق چاغدا پۈتۈن ئامال بىلەن ئۇنىڭغا يارـ دەم بېرىمەن، بالىنىڭ دىلى ئازار يېسە ئاتا - ئانا بۇنىڭغا چىدـ

مايدۇ، ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىيدۇ، بۇنداق چاغدا ئاتا ـ ئانىلار بالىغا بەك كۆيۈنۈشى كېرەك. مەن ھەمىشە تىڭتىڭنى خۇشال يۈرۈش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلدىم. بالىنىڭ كۆڭلىدىكى تۇغۇن يېشىلسە، بالىنىڭ كۆڭلى ئېچىلسا، ئۇ خۇشال بولۇپ سەكرەپ كېتىدۇ، بولمىسا قەلبى ئازابلىنىپ خاپىلىقتىن باش كۆتۈرەلمەيدۇ.

بالىنىڭ كەيپىياتىغا كۆڭۈل بۆلگەندىلا ئاندىن سىزنى ئۆزىنىڭ ھەقىقىي سىردىشى، دوستى دەپ بىلىدۇ، ئۆزىنىڭ خۇشاللىقىدىن سىزنىمۇ بەھرىمەن قىلىدۇ، غەم ـ ئەندىشىلىرىنى تەڭ تارتىشىپ بېرىشىڭىزنى خالايدۇ.

مېنىڭ 1989ـ يىلى 10ـ ئاينىڭ 6ـ كۈنىدىكى كۈندىلىك خاتىرەم مۇنداق يېزىلغان:

«يەنە بىر قانچە كۈندىن كېيىن چارەكلىك ئىمتىھان ئېلىناتىتى، تىڭتىڭ تۇيۇقسىزلا ناھايىتى مەيۈس، غەمكىن ھالدا:

ــ دادا، كۆڭلۈمدىكىنى دېسەم بالىلىق ۋاقتىم بەكمۇ مەنسىز ئىكەن،ــ دېدى.

مەن چۆچۈپ كەتتىم.

ــ نېمە ئۈچۈن؟

ــ ئەتىگەندىن كەچكىچە ئىمتىھان ئېلىنىدۇ، ھەمىشە نۆمۇرنىڭ يۇقىرى ـ تۆۋەنلىكىنىلا سېلىشتۇرىدىغان گەپ. شۇڭا، ئۇلارمۇ خۇشاللىقتىن مەھرۇم بولىدۇ، قەلبى ئازابلىنىدۇ.

ئەسلىدە تىكتىك تىل - ئەدەبىياتتا 75 نومۇر ئالغاچقا ناھا-يىتى بىئارام بولغانىكەن.

ھەممە بالىنىڭ ئىمتىھانىنى ياخشى بېرەلمەيدىغان ۋاقتى بو-لىدۇ، مەن بۇنىڭغا قانداق قارىدىم؟

كەچلىك تاماقتىن كېيىن، مەن قىزىم بىلەن سەيلە قىلغاچ پاراڭلاشتىم.

— تىكتىك، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلما، سەن ناھايىتى قالتىس بالا، مەن سېنى بەكمۇ ياخشى كۆرىمەن. سەن بىر گاس - گاچا بالا تۇرۇپ سۆزلەشنى ئۆگەندىڭ، باشلانغۇچ مەكتەپتە ئىككى قېتىم يىللىق ئاتلاپ ئوقۇدۇڭ، بۇ بەك قالتىس ئىش بولدى. ھە-مىشە 75 نومۇر ئۇچۇن غەم قىلمۇەرمە، تىكتىك، سەن ئىلگىرى ئىمتىھان بېرىشكە بەك ئامراق ئىدىڭغۇ! ئۇ خۇددى ئۇرۇش قىلغا-غا ئوخشاش، بەك قىزىقارلىق.

— ھازىر ھەمىشە ئىمتىھاننى ياخشى بېرەلمەسلىكىمدىن قورقىمەن، كەچۇرۇڭلار، دادا، ئاپا، — دېدى تىكتىك.

مەن بىردىنلا چۇشەندىم، بۇ دەل قىزىمنىڭ غەم - ئەندى-شىگە چۇشۇپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى ئىدى. بالىدا بېسىم بەك چوڭ، ئۇ ئۆزىنى چۇشىنىش ۋە ئەپۇ قىلىشقا موھتاج. شۇڭا، مەن سەمىمىيلىك بىلەن ئۇنىڭغا:

— بالام، بۇنىڭدىن كېيىن مەيلى قايسى پەندىن ئىمتىھان

ئېلىنمىسۇن، ئەگەر ئىمتىھاننى ياخشى بەرسەك، مەن سېنى ئالـ
قىشلايمەن، ئىمتىھاننى ياخشى بېرەلمەي كۆڭلۈك يېرىم بولسا، مەن
غەم - ئەندىشىلىرىڭنى تەك تارتىشىپ بېرىمەن. قېنى، دېگىنە،
غەم- ئەندىشىلىرىڭ بۇنىڭ بىلەن ئازراق يېنىكلىدىمۇ؟

شۇئان تىڭشىنىڭ چىرايىغا خۇشاللىق يۈگۈردى.

— دادا، سەن ھەقىقەتەن دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى دادا، سەن ئۇنداق دەۋاتساڭ، مەن يەنە نېمىدىن قورقاتتىم.

شۇنىڭدىن كېيىن، قىزىمنىڭ قانداق قىلىپ ئىمتىھاندا ياخشى نەتىجىگە ئېرىشىشى ئۈچۈن ئاشۇ 75 نومۇرلۇق ئىمتىھان قەغىزى توغرىسىدا قىزىم بىلەن پىكىرلەشتىم»

1989 - يىلى 10 - ئاينىڭ 31 - كۈنىدىكى كۈندىلىك خاتىرەمگە مۇنداق يېزىلغان:

«بۈگۈن قىزىم ئۆيگە ئۇچقاندەك تېز يۈگۈرۈپ كىرىپ، ماڭا بىر خوش خەۋەرنى، ئۆزىنىڭ تىل - ئەدەبىيات ئىمتىھانىدا 94 نومۇر ئېلىپ، سىنىپ بويىچە بىرىنچىلىككە ئېرىشكەنلىكىنى يەتكۈزدى ھەمدە ئىنتايىن ھاياجانلانغان ھالدا ماڭا ئۆزىنىڭ ھېـ لىقى تەجرىبىنى قانداق قوللانغانلىقىنى تونۇشتۇردى.

مەن بۇلارنى ئاڭلىغاندىن كېيىن، خۇشاللىقىمدىن ئۆزۈمنى تۇتالماي باريكاللا ئېيتتىم ھەمدە «مۇۋەپپەقىيەت، مۆجىزە خاتىرە- سى» گە مۇنۇلارنى يازدىم:

باشلانغۇچ مەكتەپتە يىللىق ئىمتىھاپ ئوقۇدى، ئۆزلۈكىدىن ئۆگىنىپ بىرىنچى بولدى. بۇ ھەقىقەتەن ئاز كۆرۈلىدىغان مۆجىزە! سۆيۈملۈك قىزىم، سەن ھەقىقەتەن بەك قالتىسكەنسەن، مەن ساڭا ھەقىقەتەن قايىل بولدۇم! سەن ئۆزۈڭنىڭ بەختلىك ئىكەنلىكىڭنى ھېس قىلدىڭمۇ؟ سەن پەخىرلىنىۋاتامسەن؟!

تىڭشاپ بۇ خاتىرىنى كۆرۈپ، قۇلىقىمغا پىچىرلاپ: بالىلىق ھەقىقەتەن بەك گۈزەلكەن، مەن ئىمتىھان بېرىشنى بەك ياخشى كۆرۈپ قالدىم، دېدى».

12. «خۇش خەۋەر» ۋە «تولىمۇ ئۆچ بولدۇم»

قىزىقىش بالىلارنىڭ ئەڭ قىممەتلىك سېزىمىنىڭ بىرى، قىزىقىشتىن مەھرۇم بولغان بالىلار ھەممە نەرسىگە ئادەتتىكىچە ۋە پەرۋاسىزلىق بىلەن قارايدۇ. بالىلارنىڭ قىزىقىشى قانائەتلەنمەي رۇلسە، ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدى تولۇپ- تاشقان ھېسسىياتقا چۆمۈلىدۇ. بالىلارنىڭ قىزىقىشىنى قوزغىتىش ۋە ئويغىتىش بالىلارنىڭ ھەۋىسىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشتىكى ياخشى ئۇسۇل.

ئەمما، ئائىلىلەردە دائىم كۆرۈلىدىغان ئەھۋال شۇكى، ئاتا - ئانىلار تاماق ئېتىش بىلەن ئالدىراش بولۇۋاتقاندا، بالا ھەمىشە ئۇلارنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىماي سوئال سورايدۇ:

— دادا، بۇ قانداق ئىش؟ ئاپا، بۇ نېمە ئۈچۈن شۇنداق بولىدۇ؟

بۇ چاغدا ئاتا - ئانىلارنىڭ كۆپىنچە ئىچى پۇشۇپ قاپقىنى تۇرۇپ: ئەجەبمۇ ئىچىمنى پۇشۇردى، مالڭ، مالڭ، چوڭ كىشىلەر ئالدىراش بولۇۋاتقاندا بالىلار ئۈلارنى ئاۋارە قىلماسلىقى كېرەك! دەپ بالىلارنىڭ بىلىم ئېلىش ئارزۇسىغا زەربە بېرىدۇ.

ئاتا - ئانىلار ئۆي ئىشىنى تۈگىتىپ، ئەمدى بالىلىرىغا تەلىم بېرەي دېگەندە بالىلارنىڭ بايىقى سوئاللىرى كاللىسىدىن يوقاپ كېتىدۇ. بۇ چاغدا ئاتا - ئانىلار بالىسىنى ئىلھاملاندۇرۇشقا باشلايدۇ.

— قارا، قوشنىمىزنىڭ بالىسى دۇكىدۇڭ نۇرغۇن قەدىمىي شېئىرلارنى يادقا ئوقۇشنى ئۆگىنىۋاپتۇ. ئۇستىمىزدىكى لىلى قوشۇش - ئېلىشنى بىراقلا ھېسابلاشنى ئۆگىنىۋاپتۇ. تۆۋەن قەۋەتتىكى يەنئەن ئېلېكترونلۇق چالغۇنى بەك ياخشى چالىدىكەن، لېكىن سەنچۇ! بىر كۈن كەچكىچە ئويناشنىلا بىلسەن، چوڭ بولساڭ قانداقراق ئادەم بولارسەنكىن- تاڭ!

بۇ چاغدا بالىنىڭ ئۆگىنىشكە يەنە قانچىلىك قىزغىنلىقى بولىدۇ؟

ھەر بىر بالىنىڭ كاللىسىدا داۋاملىق ئۆزگىرىپ تۇرىدىغان نۇرغۇن مەسىلىلەر بولىدۇ. بالىلارنىڭ قىزىقىشى قوزغالغاندا ئوخ-

شاش بىر مەسلىنى بىر نەچچە مىنۇتتىلا ئۆگەتكىلى بولىدۇ، بالىنىڭ قىزىقىشى بولمىسا، بىر نەچچە سائەت ھەتتا بىر نەچچە كۈنمۇ ئۆگەتكىلى بولمايدۇ.

قىزىمنىڭ ھاياتىدا ھەر كۈنى يېڭىلىق، ھاياجانلىنىش ۋە خۇشاللىق بولۇشى ئۇچۇن، مەن قىزىمغا بىر ئەقىللىق ئادەم ئۈچۇن، ھەر كۈنى بىر يېڭى ھاياتنىڭ باشلىنىشى بولىدۇ، دېگەن پەلسەپىۋى قائىدىنى ئېيتىپ بەردىم. بۇنىڭ بىلەن قىزىمنىڭ ھاياتقا بولغان مۇھەببىتىنى ئويغاتتىم.

قىزىم تېكتىكنىڭ ھەمىشە تولۇپ - تاشقان ھېسسىيات بىلەن:

ــ دادا، ئاپا، مەن سىلەرنىڭ مېنى تۇغقانلىقىڭلار، ماڭا ئەڭ گۈزەل ھايات بەخش ئەتكەنلىكىڭلارغا بەكمۇ مىننەتدار مەن!- دەيدىغىنى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

1987- يىلنىڭ بېشىدا، بىز پاراخوت بىلەن شاڭخەيگە بارىدۇق. تېكتىنىڭ بىرىنچى قېتىم پاراخوتقا چىققاچقا بۇلارغا بەكلا قىزىقسىندى. پاراخوتتا ئۇ ھەممە يەرگە يۈگۈرۈپ ئويىندى، توختىماستىن ئۇنى - بۇنى سورىدى.

چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن مەن تېكتىكنى پاراخوتنىڭ قۇيرۇق تەرىپىگە ئاپىرىپ چاڭجياڭ دەرياسىنىڭ مەنزىرىسىنى كۆرسەتتىم. بىر قانچە يۈز چاقىرىم پاراخوتنىڭ تۆۋەن تەرىپىدە ئەركىن

پەرۋاز قىلىشىپ، ئاجايىپ بىر مەنزىرىنى ھاسىل قىلغانىدى. تىگ-تىگ خۇشاللىقىدىن سەكرەپ كەتتى. مەن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلـ-نىپ قىزىمغا ئۇ مەنزىرىلەرنى تەپسىلىي كۆرسىتىپ، قەغەزگە سىزىپ چىقىشىنى ئېيتتىم، قىزىم بۇنىڭغا خۇشاللىق بىلەن قوشۇلدى.

قايتىپ بارغاندىن كېيىن، تىگىتىگ ئىجادىيەت ئىلھامى قوز-غىلىپ، ناھايىتى تېزلا «پاراخوت ئۈستىدىكى چايكىلار» ناملىق رەسىمنى سىزىپ چىقتى. پاراخوت ئادەتتىكىدەك سىزىلغان بولسـ-مۇ، چايكىلار ئاجايىپ جانلىق سىزىلغانىدى، ئۇلارنىڭ قىياپەتلىرى ھەر خىل ئىدى. تىگىتىگ: بەزى چايكىلار ئاسماندا پەرۋاز قىلىۋا-تىدۇ، بەزى چايكىلار دەريادا سۇ ئىچىۋاتىدۇ، بەزى چايكىلار بىـ-لىق تۇتۇۋاتىدۇ، دېدى.

بالىلارنىڭ ئاشۇ كۆچلۈك قىزىقىشىدىن پارتىلاپ چىققان ئېنېرگىيە كىشىنى ھەقىقەتەن ھەيران قالدۇرىدۇ. قانداق قىلىپ پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، بالىلارنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى قوز-غاش، ئىجادىيەت قىزغىنلىقىنى قانداق قوزغاش، ئاتا ـ ئانىلار ئەستايىدىل ئويلىنىشقا تېگىشلىك بولغان مەسىلىدۇر.

13. سەكرىسەڭ بويۇڭ يېتىدۇ

بىر ئالما بالىنىڭ ھېشىنىڭ ئۈستى تەرىپىگە ئېسىپ قويۇلسا،

ئالىمنىڭ ئورنى بەك ئېگىز بولغاندا بالىنىڭ ئۇنى ئۇزۇۋېلىشقا ئۇمىدچى بولامدۇ؟ بولمايدۇ. چۈنكى بالا ھەرقانچە سەكرىسىمۇ بويى يەتمەيدۇ.

ئەگەر بەك پەس ئېسىپ قويۇلسا، بالدا ئۇنى ئېلىشقا قىزىقىش تۇغۇلامدۇ؟ تۇغۇلمايدۇ. قولنى ئۇزارتسىلا ئالغىلى بولىدىغان، ئاسان ئېرىشكىلى بولىدىغان نەرسىلەرنىڭ جەلپ قىلىش كۈچى بولمايدۇ.

ئەگەر ئۇ ئالما بالا سەكرىسىلا ئالالايدىغان ئېگىزلىككە قويۇلسا، بالدا ئۇنى ئېلىشقا ئۇمىدچ پەيدا بولامدۇ؟ چوقۇم بولىدۇ.

قىزىم ئۇچىنچى يىللىققا چىققاندا چوت سوقۇشنى ئۆگەندى. ئۇنىڭدا ئاۋۇال يۈزگىچە قوشۇشنى ئۆگىنىش كېرەك ئىدى. قىزىمنىڭ چوت سوقۇش سۈرئىتى سىنىپ بويىچە ئەڭ ئاستا ئىدى. ھەر قېتىم يۈزگىچە قوشۇشنى مەشىق قىلغاندا زادىلا روھلۇق بولالمايتتى، كەيپىياتى تۆۋەن بولاتتى.

قانداق قىلىش كېرەك؟

ئەگەر بالىمۇ ئۆزىنىڭ چوت سوقۇش سۈرئىتىنىڭ ئاستىلىقىنى ھېس قىلغاندا ئاندىن بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا ئېيتقاندا، ئۇ چوقۇم: ھەتتا دادام، ئاپامۇ مېنىڭ سۈرئىتىمنى ئاستا دەۋاتىدۇ، قارىغاندا مەن راستىنلا كارغا كەلمەيدىغان ئوخشايمەن، دەپ قالىدۇ.

مەن ئۇنىڭ كەيپىياتىنى كۆتۈرمەكچى، ئۇنىڭدا ئىشەنچ

تۇرغۇزماقچى بولدۇم.

مەن قىزىمغا: مەن سېنىڭ چوتنى ناھايىتى تېز سوقالايدىغانلىقىڭغا ئىشىنىمەن، دېدىم.

ــ دادا، نېمىشقا مېنى تېز سوقالايسەن دەيسىز؟ ــ دەپ سورىدى قىزىم چۈشۈنەلمەي.

ــ ئويلاپ باقە، سەن كىچىكىڭدە بالىلار باغچىسىغا بارغانمۇ؟

ــ ئانچە كۆپ بارمىغان.

ــ توغرا باشقا بالىلار ئۇ يەردە نۇرغۇن مەشىقلەرنى بېشىدىن كەچۈرگەن، ئەمما، سەن بۇ مەشىقلەرنى كۆرمىگەن، مەن سەندەك ۋاقتىمدا چوتنى سەندىنمۇ ئاستا سوقاتتىم. بىز بىر تەجرىبە قىلىپ باقايلى، مەن جەدۋەلنى ئېلىپ ۋاقىتقا قاراپ تۇراي، مەن سېنىڭ تېز سوقالايدىغانلىقىڭغا ئىشەنمەيمەن.

قىزىم سىناپ بېقىشقا تەقەززار بولدى.

قىزىمنىڭ مۇڭدىشىنى قازىنىشىغا كاپالەتلىك قىلىش ئۈچۈن، مەن ھەر بىر ئونلۇق پۈتۈن سان قوشۇلغاندىكى جاۋابىنى جەدۋەلنىڭ يېنىغا يېزىپ قويدۇم. تىڭتىڭ چوتنى ناھايىتى ئاستا سوقتى، ئەمما جاۋابى پۈتۈنلەي توغرا بولدى.

ئۇ ھەر بىر ئونلۇق خانىنى سوققاندا مەن ئۇنى ئالقىشلاپ:

ــ توغرا سوقتۇڭ!ــ دېدىم.

ــ دادا، ئاستا بولۇپ قالدىمۇ؟ــ ئۇ ماڭا قاراپ ئۆزىدە ئىشەنچ تۇرغۇزۇشقا تىرىشۋاتاتتى.

مەن ئىنتايىن ھاياجان بىلەن:

ــ قالتىس بولدى، بىرىنچى قېتىمدىلا ھەممىنى توغرا سوقتۇڭ! مەن كىچىك ۋاقتىمدا، 5 ~ 6 قېتىم سوقۇپمۇ توغرا چىقىرالمايتتىم. يەنە تېخى بەدىنىمدىن چىپىلداپ تەر ئېقىپ كەتەتتى،ــ دېدىم.

قىزىمنىڭ قىزغىنلىقى بارغانسېرى يوقىرى كۆتۈرۈلدى، ئەسلىدە چوتتا 100 گىچە سوقۇشنى ھېسابلاشتىن ئەڭ قورقىدىغان قىزىم ھازىر بارغانسېرى قىزىپ:

ــ دادا، يەنە بىر قېتىم سوقۇپ كۆرەي، يەنە بىر قېتىم سوقاي،ــ دەيتتى.

ئىككىنچى كۈنى ئۇنىڭ سۈرئىتى تېزلەشتى. ئۈچىنچى كۈنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇنىڭ سۈرئىتى بارغانسېرى تېزلەشتى. 40 كۈنگە بارمايلا ئەسلىدىكى 20 مىنۇتتا بىر قېتىم قوشۇپ بولۇشتىن بىر يېرىم مىنۇتتا قوشۇپ بولۇشقا كۆتۈرۈلدى.

نۇرغۇن كىشىلەر مۇۋەپپەقىيەت مەغلوبىيەتتىن غالىبىيەتكە قاراپ ماڭىدۇ، دەپ قارايدۇ. مەن غالىبىيەتتىن غالىبىيەتكە قاراپ مېڭىشمۇ مۇۋەپپەقىيەت، دەپ قارايمەن، بولۇپمۇ بالىلار ئۈچۈن

شۇنداق. ئۇزلۇكسىز مۇڭەپپەقىيەت جەريانىدا باللارنىڭ ئىشەنچى كۈچىيىدۇ، خۇشال كەيپىيات ئىچىدە ئۆگىنىش سۈرئىتى تەبىئىي هالدا تېزلىشىدۇ.

ماقالىلەردە: سۇ بويىدا يۈرسەڭ ئايغىقىڭ هۆل بولىدۇ، دېگەن گەپ بار. تىكتىڭ چوتتا 100 گىچە قوشۇشنى ئىشلىگەندە بەزىدە ئاستا هېسابلاپمۇ قالاتتى. ئەگەر ئۇنى شۇ هامان ئەيىبلىگەندە ئۇنىڭ كەيپىياتىغا تەسىر يېتەتتى. سائەت مېنىڭ قولۇمدا بولغاچقا، ئو چوت سوقۇۋاتقاندا ۋاقىت ئېشىپ كەتسەمۇ مەن يالغان ئېيتىپ:

ــ تېخى بالدۇر، خاتىرجەم بول تېخى ئۇلگۈرەلەيسەن،ــ دەيتتىم. ئۇ هېسابلاپ بولغاندىن كېيىن، ئەگەر ئۆتكەن قېتىم 13 مىنۇتتا هېسابلاپ بولغان بولسا، مەن قەستەن خاتىرجەم هالدا 12 مىنۇت 50 سېكۇنتتا هېسابلاپ بولدۇڭ،ــ دەيتتىم.

قىزىم سەبىيلىك بىلەن:

ــ دادا، مەن بۇگۈن چوقۇم ئۆلچەمگە يېتەلمىدىم دەپ ئويلىغانتىم،ــ دەيتتى.

مەن ئۇنى رىغبەتلەندۈرۈپ:

ــ ئويلاپ باق، سەن قەتئىي قىلالمايمەن دەپ قارىغان چېغىڭدا ئون سېكۇنت بۇرۇن هېسابلاپ بولدۇڭ، ئەگەر چوقۇم قىلالايمەن دەپ قارىغان چېغىڭدا نەتىجەڭ تېخىمۇ ياخشى بولۇ-

مامدۇ ــ دېدىم.

مانا شۇنداق قىلىپ قىزىم ياخشى نەتىجە بىلەن چوت سو-قۇش ئىمتىھانىدىن ئۆتتى.

مېنىڭچە، لاياقەتلىك ئاتا - ئانىلار بالىلارغا ئۇزلۇكسىز تۇرده ئېنېرگىيە تولۇقلاپ بېرىش لازىم. بالىلار ئاتا - ئانىلىرىنى كۆرگەندە خوددى بىر چوڭ يۆلەنچۇك تاغنى كۆرگەندەك پۈتۈن ۋۇجۇدى كۈچ - قۇۋۋەتكە تولسۇن.

ئاتاقلىق پۇتبول چولپىنى بېلى، ۋاسكېتبول چولپىنى جوردان دەسلەپ مەيدانغا چىققاندا ئولارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى ناھا-يىتى چوڭ رول ئوينىغان. ھەر قېتىم مۇسابىقە ئۆتكۈزۈلگەندە، ئۇلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى بىرىنچى رەتتە ئولتۇرۇپ، بالىلىرىغا تەن-تەنە قىلىپ ئۇلارغا مەدەت بەرگەن، قىزغىنلىق بىلەن مەدەتچى بولغان. ئۇلار ناۋادا سەللا قورققان، ئەنسىرىگەندە، ئاتا - ئانىسىغا قارىسىلا پۈتۈن ۋۇجۇدى كۈچ - قۇۋۋەتكە تولغان.

14. «سوغوق سۇ سېپىش» ۋە «گېنېراتور»

قانداق ھالەتتە بالىلارنىڭ ئۆگىنىش ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ؟

ئادەم مېڭىسى خوددى ماتورغا ئوخشايدۇ، ئۆگىنىشكە كە-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

رىشتىن ئىلگىرى باللارنىڭ مېڭىسى قوزغىتىلغان ھالەتكە — خۇشال، ھاياجانلانغان كەيپىياتقا ئۆتۈشى لازىم.

ئەمما، ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، نۇرغۇن ئاتا - ئانىلار بالىلىرىنىڭ تىلى چىقىۋاتقان ۋاقتىدىكى خۇشال ھېسلىرىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كېتىدۇ.

ئاتا - ئانىلار بالىلىرىغا دەرس تەكرار قىلىپ بەرگەن چاغلىرىدا ھەمىشە: ماۋماۋ، قانداق ئولتۇرغىنىڭ بۇ، راۋۇرۇس ئولتۇر! قولۇڭنى نەگە قويۇۋاتىسەن ! پۈتۈڭ نېمىشقا جىم تۇرمايدۇ! بېشىڭنى نېمىشقا ھەمىشە ئۇياق - بۇياققا قىڭغايتىۋالىسەن! كۆزۈڭ نېمىشقا جىم تۇرمايدۇ! مېنىڭچە سەن ئوقۇشنى بىر باشقا ئېلىپ چىقالمىغۇدەكسەن! دەيدۇ.

شۇنداق قىلىپ باللارنىڭ ئۆگىنىش ۋاقتىدىكى تۇرقى - قىياپىتى ئۆلچەمگە يەتكەن بولىدۇ، ئەمما باللارنىڭ مېڭىسىدىكى ماتورىنىڭ ئوتى ئۆچۈپ قالىدۇ، دىققىتى پۈتۈنلەي چېچىلىپ كېتىدۇ.

قىزىم ھەر قېتىم ئۆگىنىشنى باشلىغاندا مەن ئۇنىڭ ئۆگىنىش ماتورىنى ئوت ئالدۇرۇپ، ئۇنى ئىنتايىن قاتتىق ھاياجانلاندۇرىمەن، ئۇ ئۆگىنىش قىلىپ قىزىپ كەتكەن ۋاقتىدا ئۇستەل ئۈستىگە چىقىۋالىدۇ، ئورۇندۇقنى چۆرۈپ ئويناىدۇ، ئەمما ئۇنىڭ دىققىتى زادىلا چېچىلىپ كەتمەيدۇ، ئۆگىنىش ھەۋىسى تېخىمۇ كۈچىيىدۇ...

مېنى ئەڭ تەسىرلەندۇرىدىغىنى شۇكى، تىڭتىڭ ھەر ئاخشىمى ئۇخلاش ئالدىدا ھەمىشە ۋارقىراپ تۇرۇپ: ھوررا! مەن يەنە نۇرغۇن بىلىملەرنى ئۆگىنىۋالدىم، مەن سىزدىن بەك مىنەتدارمەن، دادا! دەيدۇ. ئاندىن مېنى سۆيۈپ قويۇپ، تېزلا تاتلىق ئۇيقۇغا كېتىدۇ.

بالىلارنىڭ كەيپىياتىنى قانداق قوزغىتىشتا مېنىڭ يەنە بىر ئەگىشىشتىرىم بار، يەنى بالا ئۆگىنىشنى باشلاش ئالدىدا ئاۋۋال بىرنەچچە مىنۇت ۋاقىت سەرپ قىلىپ، ئۇنىڭغا: ئەڭ خۇشال، ئەڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك، ئەڭ يۇمۇرلۇق ئىشلارنى ئەسلىتىش كېرەك. مەسىلەن: ساۋاقداشلار بىلەن ئاتاق ئاچا ـ سىڭىل، ئاتاق ئاكا ـ ئۇكا بولۇشقان ۋاقىتلار، چەمبەرنىڭ تۇراقلىق قىممىتىنىڭ ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭىنچى خانىسىغىچە يادقا ئېلىش ۋاقتىدىكى خۇشاللىقلار. قىزىمنىڭ خۇشاللىقى ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ، ئۇنىڭ مېڭىسى ئەڭ ياخشى ئۆگىنىش ھالەتكە كىرىپ ئۆگىنىشنى باشلايدۇ...

مەن قىزىمغا بولغان تەربىيىدە يۇمۇرلۇق ئىشلارغا ئالاھىدە ئەھمىيەت بېرىمەن. بۇنىڭدا تەسىرى ئەڭ چوڭقۇر بولغىنى «كىچىك بايۋەچچە دوڭ كەلگەن ئاۋارىچىلىك». ھېلىقى ئاگىن ئىسىملىك مالاي ئېسىڭىزدىمۇ؟ سېمىز، كۆزى كىچىككىنە بۇ مالايىنىڭ تۇرقى بەكمۇ كۈلكىلىك. ئاگىننىڭ ئىسمى چىقسلا تىڭتىڭ كۈلكىسىنى زادىلا توختىتالمايدۇ.

شۇڭا تىكتىكى ئۆگىنىش قىلىدىغان چاغدا بىز ئىككىمىز «كىم ئاگېن» دەپ مۇسابىقە قىلىپ ئويناپمىز. كىم يېڭىلىپ قالسا قارشى تەرەپ ئۇنىڭ مۇرىسىگە ئۇرۇپ تۇرۇپ، ئارقا - ئارقىدىن: ئاگېن، ئاگېن... دەپ ۋارقىرايدۇ. بەزىدە كۈلۈپ كۆزلىرىمىزدىن ياش چىقىپ كېتىدۇ. ھەر بىر كۈلگەندە كاللىسى تېخىمۇ سەل گەكلىشىپ كېتىدۇ. شۇڭا، تىكتىكنىڭ ھەمىشە: بۇنداق ئۆگىنىش ئۇسۇلى بەك قىزىق بولىدىكەن! دەيدىغانلىقى ئەجەبلىنەرلىك ئەمەس.

بۇنداق ئۆگىنىش ئۇسۇلى قىزىمىنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى ئاشۇرۇپلا قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭدا يۇمۇرىستىك ھېسسىيات پەيدا قىلغان.

كەچتە، تىكتىكنىڭ ئاپىسى ئۇ ياخشى كۆرىدىغان نۇرغۇن يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ كەلگەندە، تىكتىكنىڭ خۇشاللىقىدىن ياغ يۇقى ئاغزىدا ئاپىسىنى سۆيمەكچى بولۇپ: جېنىم ئاپا، ئاغزىمدىكى بۇ ياغقا سىزگە بولغان چوڭقۇر مۇھەببىتىم سىڭگەن - دېدى. ئاپىسى دەرھال بىر چوڭ قۇشۇقنى ئېلىپ: بۇ مېنىڭ يۈزۈم، قېنى سۆيە -! دېدى. ئۆينى خۇشال كۈلكە قاپلىدى.

15. ئىككى روھ بىرلىشىپ بىر ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىش

بالىلارنىڭ ۋۇجۇدىدا ئىشەنچ ۋە ئۆزىنى تۆۋەن كۆرۈشتىن

ئىبارەت ئىككى روھ بولىدۇ، ئۇلار دائىم بىر - بىرى بىلەن مۇسابىقە قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ تالىشىشىنىڭ نۇقتىسى: مەن يارايمەنمۇ يا-كى يارىمايمەنمۇ؟ مەن تۇغۇشتىممۇ ياكى تۇغۇشمىدىممۇ؟ باشقىلار مېنى كۆزگە ئىلامدۇ ياكى ئىلمامدۇ؟ دېگەندىن ئىبارەت. بالىلارنىڭ ئىشلىرى مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان چاغدا ئوڭايلا ئاتا - ئانىلارنىڭ رىغبەتلەندۈرۈشى ۋە قوللىشىغا ئېرىشىدۇ. بالىلار قەيىنچىلىققا ئۇچرىغاندا، ئاتا - ئانىلار كۆكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چىقىپ، بالىلارنىڭ قەيىن ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىشىغا ياردەم بېرىشى، بالىلاردا قايتا ئىشەنچ تۇرغۇزۇشى لازىم.

قىزىم تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپكە چىققاندىن كېيىن، باشقا دەرسلەردىكى نەتىجىسى ياخشى بولدى، ئەمما خىمىيە دەرسىدە نەتىجىسى ياخشى بولمىدى، ئۇ بۇ دەرسكە قىزىقمىغاچقا نەتىجىسى ئەلۋەتتە ياخشى بولمايتتى، ئۇ مەن خىمىيە ئۆگىنىشكە لايىق ئەمەسكەنمەن، دەپ قارىدى.

شۇ يىلى، قىشلىق تەتىلدە مەن قىزىمنى ئېلىپ لىيەنيۈنگاڭغا كېسەل داۋالاتقىلى باردىم. پويىزدا قىزىم بىلەن خىمىيە دەرسىلىكى ئۇستىدە مۇھاكىمە ئېلىپ بارىدۇق. مەن كونا ئۇچىنچى قارارنىڭ ئوقۇغۇچىسى، خىمىيە ئۆگەنمىگەن، ئەمما مېنىڭ قىزىمنىڭ ئۆگىنىش قىزغىنلىقىنى قوزغاش، قىزىمغا خىمىيە بىلىملىرىنىڭ تەمىنى تېتىتىشقا ئىشەنچىم بار ئىدى.

مەن قىزىم بىلەن بىرلىكتە خىمىيە دەرسلىكىنى ئۆگەندىم، بىر - بىرىمىزگە سوئال قويىاتتۇق، مەسىلىلەرنى ئايدىڭلاشتۇراتتۇق، ئۇنىڭ نەتىجىسىنى ھەمىشە قىزىمغا چىقارغۇزدۇم. ئاندىن مەن ئۇنى ئالقىشلىدىم، ئۇنى توختىماي ئىلھاملاندۇردۇم: كىم سېنى خىمىيە ئۆگىنىشكە لايىق ئەمەس دەيدۇ، مېنىڭچە سەن خىمىيىدە تالانت ئىگىسى بولۇپ چىقالايسەن، دېدىم.

12 سائەتلىك سەپەر ئاخىرلاشقاندا، قىزىم خۇشاللىق بىلەن ماڭا:

ــ دادا، مەندە خىمىيە ئۆگىنىشكە قىزغىنلىق پەيدا بولغاندەك قىلىدۇ، ــ دېدى.

شۇنىڭدىن باشلاپ، ئۇنىڭدا خىمىيە ئۆگىنىشكە بولغان قىزغىنلىق بىراقلا يۇقىرى كۆتۈرۈلدى، خىمىيە ئۆگىنىشكە پۈتۈنلەي كىرىشىپلا كەتتى، نەتىجىسىمۇ تەبىئىي ھالدا يۇقىرى كۆتۈرۈلدى.

كۆڭلۈمدىكى گەپنى قىلسام، ئېھتىمال مەن قىزىمنى بەك ياخشى كۆرسەم كېرەك. شۇڭا، قىزىمنى تەربىيىلەش جەريانىدا مېنىڭدە ئالاھىدە بىر ئىقتىدار شەكىللەنگەن. ھەر قېتىم قىزىم بەر قېيىن مەسىلىگە دۇچ كەلگەندە ياكى قايسى بىر دەرسنى ياخشى ئۆگىنەلمىگەندە مەن ئۇنى ناھايىتى تېزلا بۇ چاغدا ئىككى ئادەم بىرلىشىپ، بىر قېيىن ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلدۇق دەپ ھېس

قىلدىم.

قىزىم قېيىن ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىش جەريانىدا ئىشەنچكە ئىگە بولدى، مەن ئۆتكەلگە ھۇجۇم قىلىش جەريانىدا ئۇزۇلۇكسىز يۇقىرى كۆتۈرۈلدۈم.

16. «جۇ تىكتىك ھادىسىسى»

1. ھەربىر بالىنىڭ ھاياتىنىڭ باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغانلىقى، بىردىنبىر ھايات ئىكەنلىكىگە ئىشىنىش كېرەك.

ھەربىر بالىنىڭ تىلى چىقىشقا باشلىغاندا ئۇلارنىڭ چەكسىز كەڭ قورساقلىققا، ئەپۇ قىلىشقا موھتاج ئىكەنلىكىگە ئىشىنىش كېرەك.

ھەربىر بالىنىڭ ئۆسۈپ ـ يېتىلىشى قەلب ۋە روھىي دۇنياسىنىڭ خاتىرجەم، ئازادە ئىكەنلىكىگە باغلىق بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىش كېرەك.

جۇ تىكتىك كۆكتە ئەركىن، بەھۇزۇر پەرۋاز قىلدى، ئۇنىڭ بالىلىق دەۋرى خۇشاللىق ئىچىدە ئۆتتى.

ئالتە ياشقا كىرگەندە ئىككى مىڭدىن كۆپرەك خەت ئۆگىنىپ، باشلانغۇچ مەكتەپكە كىردى ھەم ئىككى سىنىپ ئاتلاپ ئوقۇدى.

سەككىز ياشقا كىرگەندە چەمبەرنىڭ تۇراقلىق قىممىتىنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭنچى خانىسىغىچە يادلاپ، ئەينى چاغدىكى جېننىس رېكورتىنى بۇزۇپ تاشلىدى.

11 ياش ۋاقتىدا مەملىكەت بويىچە ئون مۇنەۋۋەر ئوسمۇر بولۇپ باھالاندى.

16 ياشتا جۇڭگودىكى تۇنجى ياش گاس ئالىمي مەكتەپ ئوقۇغۇچىسى بولۇپ، خەلق ساربيىدىكى 7000 كىشىلىك تەقدىر-لەش يىغىنىدا ئاجايىپ نۇتۇق سۆزلەپ، قاتتىق زىلزىلە قوزغىدى ھەم باش شۇ جى جياڭ زېمىننىڭ قوبۇل قىلىشىغا ۋە يۇقىرى باھاسىغا مۇيەسسەر بولدى.

جۇ تىڭتىڭ ئارقا - ئارقىدىن مۆجىزە يارىتتى.

2. تىڭتىڭ مۇۋەپپەقىيەت قازاندى، ئەمما بەزىلەر جۇخۇڭ تەلەيلىك ئادەم ئىكەن، ئۇ بىر گاس تالانت ئىگىسىگە دادا بولۇپ قاپتىكەن دېيىشتى. قېنى، ئەمسە سىز ئەگەر ئىككىنچى، ئۈچىنچى جۇ تىڭتىڭنى تەربىيىلەپ چىقالىسىڭىز ئاندىن سىزگە قايىل بولىمەن.

ئەمەلىيەتتە، جۇ تىڭتىڭ پەقەت ئەقلى ئادەتتىكىچە بالا، ئۇ-نىڭ ئەقلىي ئىقتىدارىنىڭ نەتىجىسى پەقەت 105، ئۇنىڭ ئادەتتە-كى باللار بىلەن ھېچقانچە پەرقى يوق، مەن تىڭتىڭغا :

ـــ تىڭتىڭ، سەن ھەقىقەتەن ئاجايىپ قالتىس بالا، باشقا باللارمۇ ئاجايىپ قالتىس، تىڭتىڭ قىلالىغانىنى باشقا باللارمۇ

قىلالايدۇ،ـــ دېگەنىدىم.

بۇ چاغدا مەن تىكتىكنى بىر دەرەخ دەپ قارىدىم، مەن بۇ دەرەختىن بىر ئورمانلىقنى كۆردۈم. شۇڭا، گاس بالىلار مەكتىپىنى قوردۇم. بىرقانچە يىللىق تەرەققىيات ئارقىلىق بۇ گاس بالىلار ئارقا ـ ئارقىدىن كۆپلىگەن مۆجىزىلەرنى ياراتتى، ئۇلار ئاسمانغا تاقاشقان چوڭ دەرەخلەرگە ئايلاندى. شۇنىڭ بىلەن جۇ تىكتىك تىپىدىكى بىر تۈركۈم ئەقلى بۇرۇن يېتىلگەن گاس بالىلار مەيدانغا چىقتى، ئاخبارات ۋاستىلىرى بۇنى «جۇ تىكتىك ھادىسىسى» دەپ ئاتىدى.

3. لى خەن، ئىككى يېرىم ياشلىق قىز ئىدى، گاس بالىلار مەكتىپىگە كىرىپ بىر يىلغا بارمايلا ئېغىز تىلى ئارقىلىق ئالاقە قىلالايدىغان بولۇپلا قالماستىن، يېزىقتا چوڭقۇر ھەۋىسى قوزغىلىپ، مىڭدىن ئارتۇق خەت تونۇيالايدىغان، بىرقانچە يۈز خەت يازالايدىغان بولدى. ئۇ يەرگە «يىغلاش» دېگەن خەتنى يازغاندا، سىنىپتىكى بالىلارنىڭ ھەممىسى يىغلىغان. «كۈلۈش» دېگەن خەتنى يازغاندا بالىلارنىڭ ھەممىسى كۈلگەن. «ئۆملەش» دېگەن خەتنى يازغاندا بالىلارنىڭ ھەممىسى يەردە يېتىپ ئۆملىگەن.

تېخىمۇ قىزىق بولغىنى، ئۇ بىر قېتىم ئوقۇتقۇچىسىنىڭ يىغلاۋاتقانلىقنى كۆرۈپ، دەرھال بېرىپ ئوقۇتقۇچىسىنىڭ قولىغا: مۇئەللىم يىغلاپتۇ، كۈلۈش يىغلاشتىن ياخشى دېگەن خەتنى

يازغان. بۇنىڭ بىلەن مۇئەللىم قاتتىق كۈلگىنىدىن كۆزلىرىدىن ياش چىقىپ كەتكەن.

4. يۇ خەيىنىڭ بۇ يىل سەككىز ياشقا كىرگەن قىز بولۇپ، ئىچكى مۇڭغۇلدىن كەلگەن، ئىككى قۇلىقى پۈتۈنلەي گاس. ئۇ-نىڭ ئاتا - ئانىسى 200 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك پۇل خەجلەپ ئۇ-نىڭ كېسىلىنى داۋالاتقان بولسىمۇ، ئۇنۇمى بولمىغان.

ئۇ گاس بالىلار مەكتىپىگە كەلگەندىن كېيىن ناھايىتى چوڭ ئۆزگىرىش بولغان. ھازىر ئۇنىڭدا ماتېماتىكىغا قارىتا ئىنتا-يىن كۈچلۈك قىزىقىش پەيدا بولغان. ھازىر ئىككى نامەلۇملۇق 1 - دەرىجىلىك تەڭلىمىلەرنى يېشەلەيدۇ.

كىشىنى تېخىمۇ ئەجەبلەندۈرىدىغىنى، تىنىڭ سەككىز ياشتا چەمبەرنىڭ تۈراقلىق قىممىتىنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى، مىڭنچى خانىسىغىچە يادلىيالايتتى، يۇ خەيىنىڭ ئۆزىنىڭ يېشىنىڭ شۇ چىغدىكى تىڭتىڭ بىلەن تەڭ ئىكەنلىكىنى ئويلاپ، مەنمۇ چوقۇم يادلايمەن دەپ تۇرۇۋالدى.

ئەينى چاغدا مەن تىڭتىڭغا شەخسەن ئۆزۈم ئۆگەتكەندىم. ئەمما، ھازىر ئۇ قىزغا ئۆگىتىشكە ۋاقتىم يوق ئىدى، بىراق، ئۇ قىزنىڭ قىزغىنلىقىغا زەربە بېرىشكە كۆڭلۈم ئۇنىمايۋاتقىنىنى، ئۇنىڭغا 500 خانىلىق سان يېزىپ بېرىپ، ئۆزىڭىز يادلاڭ دېدىم.

يەرنى تېرىپلا قويۇپ، ئۇنىڭ ھوسۇلىنى سورىماسلىق كې-

رەك؛ ئۇ قىز ھەر كۈنى بەش مىنۇتتىن 10 مىنۇتقىچە يادلىدى، بىر ئايغا يەتمەيلا 150 خانىغىچە يادلىيالايدىغان بولدى.

5. لیۇ كەييۇ بۇ يىل يەتتە ياش، لياۋنىڭدىكى ئاددىي بىر ئىشچىنىڭ بالىسى، ئۇچ ئەۋلاد يالغۇز پەرزەنت. ئۇ بالا تۇغۇلغاندا ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭغا ناھايىتى كىچىلىشكەن ئىسىم ـــ لیۇ شۇەي دەپ ئىسىم قويغان. كىچىك لیۇ شۇەي بىر ياشقا كىرگەندە دوختۇر ئۇنىڭغا ئىككىلا قۇلىقى گاس ئىكەن، دەپ دىئاگنوز قويغان. ئاپىسى بۇنىڭدىن قاتتىق ئۈمىدسىزلىنىپ، نەچچە قېتىم بالىسىنى قۇچاقلاپ بىنادىن سەكرەپ ئۆلۈۋالماقچى بولغان. ئاتا ـ ئانىسى ئۇنىڭ سۆزلىيەلەيدىغان بولۇشىغا بەك تەقەززا بولغاچقا، ئۇنىڭ ئىسمىنى لیۇ كەييۇ (زۇۋانى ئېچىلىش) دەپ ئۆزگەرتكەن.

لیۇ كەييۇنىڭ تىڭشاش گاس بالىلار مەكتىپىدە ئۇچ يىل ئوقۇش جەريانىدا، يېزىق تىلى ۋە ئېغىز تىلى تەڭلا تەرەققىي قىلدى، كىتاب ئوقۇشقا پۈتۈن زېھنى بىلەن بېرىلدى، «بالىلار ئىنسىكلوپېدىيىسى» ناملىق ئىككى كىتابنى ۋاراقلاۋېرىپ كېرەكتىن چىقاردى. ئۇ رەسىمگە قاراپ مۇنداق بىر ماقالە يازغان:

ئاق بۇلۇت كۆك ئاسمانىدا ئۇزمەكتە. قۇلۇلە يەر ئۈستىدە ئۆمىلىمەكتە. ھەشقىپىچەك تامغا يامىشىپ تۇرماقتا. كىچىك قۇش ئاسماندا ئۇچماقتا، مۇشۇكئېيىق بامبۇك يېمەكتە. زېمىندا گۈللەر بەكمۇ چىرايلىق ئېچىلغان. ئوت ـ چۆپلەر ۋە ئۇلارنىڭ يوپۇرمىقى

نېمىدېگەن يېشىل. زېمىندىكى دەرەخلەر نېمىدىگەن ھەيۋەتلىك.

دادام بىر چوڭ دەرەخ، ئاپام بىر چوڭ دەرەخ، مەن بىر شادىمان قۇش، ئۇلار ئارىسىدا توختىماي ئۇچىمەن.

گۈل ئۇستاز، ئوت - چۆپ ئۇستاز، دەرەخ ئۇستاز، ھەممىسى مېنىڭ ياخشى ئۇستازىم. مەن كەڭ تەبىئەت قوينىدا ياخشى ئۆگىنىپ، چوڭ بولغاندا ئالىم بولىمەن.

6. خۇ لىنشى، بۇ يىل 12 ياش، ئالتە ئايلىق بولغاندا قاتتىق قىزىپ كەتكەنلىكى سەۋەبىدىن گاس بولۇپ قالغان. ئىككى يېشىدىن باشلاپ ئەنئەنىۋى ئۇسۇل بىلەن ئاڭلاش مەشىقى قىلىدۇ-رۇلغان بولسىمۇ، ئاران سەككىز سۆزلا ئۆگىنەلىگەن.

ئۇ تۆت ياشقا كىرگەندە، ئاپىسى بىر گاس بالىنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ قولىدىكى «گاچا قىزدىن زېھنى ئۆتكۈر بالىغىچە» دېگەن كىتابنى كۆرۈپ، كۆڭلى بىردىنلا يورۇپ، خۇددى گۆھەر-گە ئېرىشكەندەك بولغان. ئەينى چاغدا، بۇ كىتابنى سېتىۋالالمىغاچقا، ئۇ ئايال كۈندۈزنى تۈنگە ئۇلاپ بۇ كىتابنى كۆچۈرۈپ چىققان. قىزنىڭ تەبىيلەش جەريانىدا بىرەر مەسىلىگە يولۇقسىلا ئاشۇ كۆچۈرۈلگەن كىتابتىن جاۋاب ئىزدىگەن، شۇنىڭ بىلەن بالىسىنىڭ خەت تونۇشى ۋە سۆزلەش ئەھۋالىدا ناھايىتى چوڭ ئىلگىرىلەش بولغان. بىر يىلغا يەتمەيلا ئۇ مىڭغا يېقىن خەتنى ئۆگىنىۋالغان، ئورتاق تىلدا سۆزلىيەلەيدىغان بولغان.

تىكتىك گاس بالىلار مەكتىپىگە كەلگەندىن كېيىن ئۇنىڭدا كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغان ئۆزگىرىشلەر بولغان. بىرقانچە مـە-نۇت ئىچىدە 40 نەچچە كارتىدىكى بىر - بىرىگە زادىلا يېقىن كەلمەيدىغان سۆزلەرنى تېز سۈرئەتتە ئېسىدە قالدۇرالايدىغان بول-غان، توققۇز ياشتا 2- يىللىقتىن 4 - يىللىققا ئاتىلغان.

ئۇنىڭ ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىش بۇ قىزدا ياخشى روھىي ھا-لەت پەيدا قىلغان. ئۇ ئۆزىنىڭ گاسلىقىنى، باشقا بالىلارغا ئوخشـ-ماىدىغانلىقىنى بىلسىمۇ، ئەمما تەقدىرىنىمۇ، باشقىلارىنىمۇ ئاغرىنـ-مغان، يەنە تېخى ئاپىسىغا ئىلھام بېرىپ: بۇمۇ ياخشى بولغىنى، كاشىلا، دەخلى - تەرۇزلارغا ئاز ئۇچرايمەن، خاتىرجەم ئۆگىنىش قىلالايمەن، دېگەن.

1997 - يىلى، ئۇ 5 - نۆۋەتلىك مىلىك ياخشى ئۆسمۈر، ياخشى بالا «ئۆگىنىش مۇكاپاتى» غا ئېرىشكەن. 1998 - يىلى خېنىەن ئۆلكىسى بويىچە «ئون مۇنەۋۋەر ئۆسمۈر» بولۇپ باھالانغان.

بىر جۇ تىكتىكنىك مەيدانغا كېلىشى مۆجىزە، نەچچىلىگەن جۇ تىكتىكلارنىك مەيدانغا كېلىشى ئۇمىد.

ئىككىلا قۇلىقى گاس بولغان بالىلاردا ئاشۇنداق يوشۇرۇن كۈچ بارئىكەن، ئىككى قۇلىقى ساق بولغان ساغلام بالىلارنىڭ ئىلگىرىلىشى نېمىشقا ئۇنداق ئاستا بولىدۇ؟

بۇ ھادىسە جىسمانىي جەھەتتە ھېچىرىم بولغان نۇرغۇن بـا-لىلارنىڭ ئاتا - ئانىسىنىڭ قەلبىنى تىترەتتى، ئۇلار ئارقا - ئارقـا-دىن كېلىپ تەجرىبە ئۆگەندى، نەتىجىدە ئەقلى بالدۇر يېتىلگـەن گاس باللار ئارقا - ئارقىدىن مەيدانغا كەلدى. شۇنداقلا يەنە ئۇ-مىدسىزلىك ئىچىدە جان تالىشىۋاتقان ئۆگـىنىشـى ناچار نۇرغـۇن ئوقۇغۇچىلارنىڭ قەلبىدە ئۈمىد يالقۇنى پارلاپ، تەقدىرىدە مۆجـە-زە خاراكتېرلىك ئۆزگىرىشلەر يۈز بەردى.

بەشنچى باب سرنى يېشىپ، قانۇنىيەتنى چۈشىنىش

بالىلارنىڭ تىلىنى چىقىرىشتىكى سىر پەرقنى ئېتىراپ قىلىشتا، بالىلارنىڭ ئايىغىنى چىقىرىشتىكى سىر ئۇلارنىڭ يېقىلىپ چۈشۈشىگە يول قويۇشتا.

يېقىلىپ چۈشۈشكە يول قويغان، ئۇنى قوبۇل قىلغان ۋە ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلانغاندا، بالا بۇ يېقىلىش ېلەن قايتا يېقىلىمايدىغان بولىدۇ، ئۇ مەغلۇبىيەتتىن مۇۋەپپەقىيەتنى، قارا ئاغۇلۇق ئىچىدىن يورۇقلۇقنى كۆرەلەيدۇ.

1. بالىلارنى تەربىيىلەشنىڭ سىرىنى بىرلا سۆزگە يىغىنچاقلاشقا بولامدۇ؟

تىڭتىڭ دالڭ چىقارغاندىن كېيىن پۈتۈن مەملىكەتتىكى بىر قانچە يۈز گېزىت - ژۇرنال ئۇنى خەۋەر قىلدى. شۇنىڭ ېلەن پۈتۈن مەملىكەتتىكى ھەرقايسى جايلاردىن تەجرىبە ئۆگىنىشكە

كېلىدىغانلارنىڭ ئايىغى ئۇزۇلمىدى، مەن يېتىشەلمەيلا قالدىم.

بۇلار ئىچىدە كاللامدا ئەڭ چوڭقۇر تەسىرات قالدۇرغىنى خېنىيىدىن كەلگەن بىر ئائىلە بولدى. بىر ئائىلىدىن بىر بالىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى، ئىككى تەرەپ بوۋا ـ مومىسى بولۇپ يەتتە ئادەم كەپتۇ.

مەن ئۇلارنىڭ سەمىمىي روھىدىن قاتتىق تەسىرلەندىم، شۇڭا، ھېچ تارتىشمايلا ساق بىر كۈن سۆزلەپ بەردىم. ئۇلارنى بالا تەربىيىلەش ئەگىۋىشتىرىدىن كۆپرەك بەھرىمەن بولۇۋالسۇن دەپ، يۈرىكىمنى سۇغۇرۇپ بەرگۈدەك بولۇپ كەتتىم.

سۆزلەپ ئاغزىم قۇرۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ گۇمانلىرى تېخى تۈگىمەيۋاتاتتى.

ئۇلار كەيپى ئۇچقان ھالدا بۇ يەردىن كېتىدىغان چاغدا، ئاجايىپ مەسلىكى كەلگەن ھالدا تىكتىكغا قارىپلا قېلىشتى. ئۇلار كۆڭلىدە: سىز جۇ خوڭ بەك تەلەيلىك ئىكەنسىز، بىر خىسلەتلىك بالىغا دادا بوپتىكەنسىز، ئەگەر بىزنىڭمۇ شۇنداق بالىمىز بولغان بولسا نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى، دەۋاتقاندەك قىلاتتى.

شۇ چاغدىلا مەن ئاندىن بەزى نەرسىلەرنى پەقەت كۆڭۈلدىلا چۈشەنگىلى بولىدىغانلىقىنى، سۆز بىلەن ئېيتىپ بەرگىلى بولمايدىغانلىقىنى، باشقىلارنى كۆڭۈلدىكى سىرلاردىن بەھرىمەن قىلىشنىڭ ئاسمانغا چىقىشتىنمۇ قىيىن ئىكەنلىكىنى

هېس قىلدىم. ئەمما مەن شۇنىڭغا قەتئىي ئىشەندىمكى، كائىناتتىكى يوشۇرۇن ئىقتىدار ھەربىر بالىنىڭ ۋۇجۇدىغا يوشۇرۇنغان، ئەگەر بۇنى كۆرۈشنى خالىمىساق بالىلاردىكى بۇ يوشۇرۇن ئىقتىدار نابۇت قىلىنىدۇ.

بالىلارنىڭ تىلىنى چىقىرىش ئۇسۇلى دۇنيادىكى ئەڭ ياخشى تەربىيە ئۇسۇلى بولغانىكەن، ئۇنىڭدىكى سىرنى بىر ئېغىز سۆز بىلەن ئېچىپ بەرگىلى، بالىنى ئاتا ـ ئانىلار ئاڭلاپ دەرھال چۈشىنەلەيدىغان، ئۆگەنسىلا دەرھال بىلىۋالالايدىغان قىلغىلى بولامدۇ؟

2. مەن ئاخىرى تاپتىم

يەر شارى ياپيېشىل ئورمان بىلەن قاپلانغان، بىر تۇپ دەرەخ بىر تال ئۇرۇقتىن يېتىلىدۇ، ئاددىي ھەقىقەت كۆپىنچە ھامان كىچىككىنە بىر تال ئۇرۇق ئىچىدە بولىدۇ.

1991 ـ يىلى يېڭى يىل ئۆتۈپلا، مەن تۇيۇقسىز مەشھۇر بالىلار ئەدەبىياتى يازغۇچىسى ياڭ جېن مۇئەللىمنىڭ بىر پارچە خېتىنى تاپشۇرۇپ ئالدىم. ئۇ خېتىدە، ئۆزىنىڭ بىزنىڭ ماتېرىيالىلىرىمىزنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولغانلىقىنى، تىكتىكنى دۇنيانىڭ ئالدىنقى قاتاردىكى يازغۇچى قىلىپ يېتىشتۇرۇش ئويىدا ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ،

كەنلىكىنى ھەمدە مېنىڭ بىر كىتاب يېزىپ، قىزىمنى تەربىيلەشـ
تىكى سىرلارنى خۇلاسلەپ چىقىپ، بارلىق ئائىلىلەرنى بۇ بەختـ
تىن بەھرىمەن قىلىشىمنى ئۈمىد قىلغانىدى.

جاپا ـ مۇشەققەت ئىچىدە ئون يىل تىركەشكەن بىر گاچا قىزىنىڭ دادىسىنىڭ مۇشۇ قەلبىنى ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىشى مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مەن خەتنى ئېلىپ خۇشاللىق ئىچىدە ئۆيگە يۈگۈردۈم، ئەزەلدىن كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر خۇشاللىق ھېسسىياتى قەلبىمنى قاپلىدى، قەلبىمدە ئاجايىپ تاتلىق بىر سېزىم پەيدا بولدى. بۇ قانداق سېزىم؟

كىشىگە ھۇزۇر بېغىشلايدىغان بىر ئىللىقلىق قەلبىمگە ئۇرۇلدى، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي قاقاقلاپ كۈلگۈم كەلدى.

شۇ كۈنى كارىۋاتتا يېتىپ ئۇياق ـ بۇياققا ئۆرۈلۈپ زادىلا ئۇخلىيالمىدىم. مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشتىكى سىرلارنى زادى قانداق بىر سۆز بىلەن يۈكسەك دەرىجىدە يېغىنچاقلاپ چىقىش كېرەك؟

ئويلا، ئويلا... كاللامدا «فۇرۇك بازىرى» ناملىق كىنو فىلىمدىكى بىر كۆرۈنۈش پەيدا بولدى:

«مەدەنىيەت ئىنقىلابى» مەزگىلىدە ۋەتەن، خەلقنىڭ غېمىنى يەۋاتقان بىر پېشقەدەم ياچېيكا شۇجىسى رېئاللىق ئالدىدا گاڭگىراپ قېلىپ، ھاراق ئىچىپ قاتتىق مەست بولغاندىن كېيىن كەلگە دالىدا ھاراق بوتۇلكىسىنى كۆتۈرۈپلىپ، دەلدەڭشىپ كېتىـ

ۋېتىپ توختىماي ۋارقىرايدۇ:

ــ تۈگىدى! تۈگىمىدى!

ئۇ تۈگىدى دەپ ۋارقىرىغاندا يەرگە يېقىلىپ خۇددى ئۆلۈگەندەكلا ياتىدۇ.

تۈگىمىدى دەپ ۋارقىرىغاندا ئورنىدىن دەس تۇرىدۇ، كۆزلىرىدە غەلىبە نۇرلىرى چاقنايدۇ.

ئۇ يەنە قايتا ـ قايتا: تۈگىدى، تۈگىمىدى! تۈگىدى، تۈگىمىدى! تۈگىدى، تۈگىمىدى...! دەپ ۋارقىرايدۇ.

خۇددى ھاۋا گۈلدۈرلەپ چاقماق چاققاندەك كاللام بىردىنلا يورىدى. تاپتىم، ئاخىرى تاپتىم.

ئەسلىدە مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشنىڭ سىرى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ياخشى روھىي ھالىتىدە ئىكەن. بالىلارنىڭ تىلى چىقىۋاتقان، ئەيغى چىقىۋاتقان چاغدا بارلىق ئاتا ـ ئانىلارنىڭ قەلبىنىڭ چوڭقۇر قېتىدىكى مۇتلەق، شەرتسىز بولغان، ئۆزىنىڭ بالىلىرىغا يۈزدە يۈز ئىشىنىدىغان «بولىدۇ»، «قىلالايدۇ» دېگەن سۆزدە ئىكەن.

3. ئاتا ـ ئانىلاردا ئىككى گۆھەر بار

بالىلارنىڭ تىلى چىقىۋاتقان، ئايىغى چىقىۋاتقان ۋاقىتلاردىكى ئاتا ـ ئانىلار تۇغما تەربىيىچىلەردۇر. بۇ چاغدا ئاتا ـ ئەـ

نىلاردا تەبىئىي ھالدا ئىككى گۆھەر بولىدۇ، ئۇ بولسىمۇ باللارنىڭ تىلى چىقىۋاتقان، ئايىغى چىقىۋاتقان چاغدىكى ئاتا ـ ئانىلاردىكى توغرا روھىي ھالەت:

باللارنىڭ تىلى چىقىۋاتقان ۋاقتىدا پەرقنى ئېتىراپ قىلىش پەرقنى ئازايتىدۇ.

باللارنىڭ ئايىغى چىقىۋاتقان چاغدا ئۇلارنىڭ يىقىلىپ كېتىشىگە يول قويۇش ئۇلارنى يىقىلىشتىن قورقايدىغان قىلىدۇ.

بالىسىنىڭ «بولىدىغان»، «قىلالايدىغان» لىقىغا ئىشەنگەندە، بالىسىنىڭ ئايىغى چىقىۋاتقاندا ئاتا ـ ئانىلار بالىسىنىڭ يىقىلىپ كېتىشىگە يول قويىدۇ. بالىسى ئېھتىياتسىزلىقتىن يىقىلىپ كەتسە ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى ئەيىبلەمدۇ؟ دۇنيادا مۇشۇنداق قىلىدىغان ئاتا ـ ئانىلار بارمۇ؟ ھەرگىز يوق. بالىنىڭ ئايىغى چىقىۋاتقاندا، مەيلى بالا 10 قېتىم، 100 قېتىم، مىڭ قېتىم يىقىلىپ كەتسۇن، ئاتا ـ ئانىلار ھامان ئۇنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇپ رىغبەتلەندۈرىدۇ.

4. چىەنلۇڭ خانىنىڭ تۆت ياشتا ئاندىن تىلى چىققانلىكەن

ئاتا ـ ئانىلارنىڭ باللىرىنىڭ تىلىنى چىقىرىشىدىكى سىر پەرقنى ئېتىراپ قىلىشتا.

باللارنىڭ تىلى چىقىۋاتقان ۋاقىتتا ئاتا ـ ئانىلار باللار بە-

لەن باللار ئارىسىدىكى پەرقنى ئېتىراپ قىلىشى، بۇ پەرقكە ھۆر-مەت قىلىشى، بۇ پەرقتىن قانائەت ھاسىل قىلىشى لازىم. جۇڭگودا: ئېسىلزادىلەرنىڭ تىلى كېچىكىپ چىقىدۇ، دېگەن بىر ماقال بار. ئەنخۇيدا بىر ئوغۇل بالىنىڭ ئۇچ يېرىم ياشتىمۇ تىلى چىقمىغان، بالىنىڭ بوۋا - مومىلىرى بالىنىڭ ئاتا - ئانىسىغا تەسەللى بېرىپ:

ــ كېرەك يوق، ئاكىلاشلارغا قارىغاندا، چىيەنلۇك خانىنىڭ تۆت ياشتا ئاران تىلى چىققانىكەن،ــ دېگەن.

ئاتا - ئانىلارنىڭ پەرقنى ئېتىراپ قىلىشىدىكى سەۋەب ئۇلارنىڭ باشتىن - ئاخىرى بالىلىرىنىڭ شۇنداق قىلالايدىغانلىقى، بالىلىرىنىڭ تىلى چىقىپ سۆزلىيەلەيدىغانلىقى، ئۆزلىرىنىڭ بالىلىرىغا سۆزلەشنى ئۆگىتەلەيدىغانلىقىغا قەتئىي ئىشەنگەنلىكىدىندۇر.

ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلىرىنىڭ كارغا كېلىدىغانلىقىنى ئېتىراپ قىلىش روھىي ھالىتى ئەۋلادمۇ ئەۋلاد داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئەملىيەتنىڭ نەتىجىسى، ھەممە بالىلارنىڭ ھامان تىلى چىقىدىغانلىقىغا ئىشەنگەنلىكنىڭ نەتىجىسى. بالىلارنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشى ۋە يېڭى دەۋردىكى رىقابەتنىڭ كەسكىنلىشىشىگە ئەگىشىپ، كىشىلەرگە قويۇلۇۋاتقان تەلەپ بارغانسېرى يۇقىرىلىغاچقا، ئاتا - ئانىلار بارلىق ئۇمىدىنى بالىلىرىغا باغلىدى، ئۆز بالىلىرى بىلەن

باشقا باللار ئوتتۇرىسىدىكى پەرقكە بارغانسېرى سەۋر - تاقەت قىلىپ تۇرالمايدىغان بولدى.

ئاتا - ئانىلار باللاردىكى پەرقنى ئىنكار قىلىپلا قالماي، يەنە باللارغا تەلەپنى بارغانسېرى قاتتىق قويۇشقا باشلىدى. بۇنداق ئىددىيە ئاتا - ئانىلارنى قارىغۇلارچە بىر- بىرى بىلەن بەسلىشىشكە، بىر - بىرىنى قوغلىشىشقا مەجبۇر قىلدى. بىر - بىرىنى قوغلىشىش بىلەن بىر ۋاقىتتا، قايغۇرۇش، غەم قىلىش، ئەيىبلەش، رەنجىش، چۆكۈرۈش قاتارلىق بارلىق چارىلەر بىلەن باللىرىنى رىغبەتلەندۈردى، ئەمما مائارىپ تەربىيىسىدە خاتا خاھىشلار ئەۋج ئېلىپ كەتكەچكە، بۇ ئەكسىچە ئۇنۇم بېرىپ، پەرق بارغانسېرى چوڭايدى.

ئەمەلىيەتتە، گاڭگىراپ قالغان چاغلىرىمىزدا كەڭ تەبىئەتكە نەزەر سېلىشىمىز كېرەك.

قۇياش نۇرى، ھاۋا، سۇ، گۈل - گىياھلار، دەرەخلەر بىر-لىكتە بىر - بىرىگە ئاجايىپ ماسلاشقان، گۈزەل تەبىئەت دۇنيا-سىنى تەشكىل قىلغان. تەبىئەت دۇنياسى ھەرگىز گۈللەرنىڭ ئەمەلىي رولىنىڭ دەرەخلەرگە يەتمەيدىغانلىقى، ئوت - چۆپلەرنىڭ بويىنىڭ دەرەخلەردەك ئېگىز ئەمەسلىكى سەۋەبىدىن گۈل ۋە ئوت - چۆپلەرگە سوغۇق مۇئامىلە قىلمايدۇ، شۇ سەۋەبتىن قۇياش نۇ-رى، ھاۋا ۋە سۇدىن رەنجىپ يۈرمەيدۇ.

تەبىئەت دۇنياسى گۈل، ئوت ـ چۆپلەر، دەرەخلەر ئارىسىدىكى پەرقنى، قۇياش نۇرى، ھاۋا ۋە سۇنىڭ رولىنى ئېتىراپ قىلىدۇ. ئۇ گۈللەرنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان گۈزەللىككە ئىگە ئىكەنلىكىنى، دەرەخلەرنىڭ ئۆزىگە خاس قەددى ـ قامىتىنى ئېتىراپ قىلىدۇ، ئۇ ئوت ـ چۆپلەرنىڭ دەرەخلەردەك ئېگىز، ھەيۋەتلىك ئۆسۈشىنى تەلەپ قىلمايدۇ، دەرەخلەرنىڭمۇ گۈللەردەك گۈزەل بولۇشىنى تەلەپ قىلمايدۇ، ئۇنىڭ ئۇچۇن دەرەخ دېگەن دەرەخ، گۈل دېگەن گۈل، ئوت ـ چۆپ دېگەن ئوت ـ چۆپ بولالايدۇ.

باللىرىنىڭ تىلى چىقىۋاتقاندا، ئاتا ـ ئانىلار ئۇلارغا ناھايىتى كەڭ قۇرساقلىق قىلىدۇ. باللىرى توۇنجى قېتىم «سۇ» دېگەن سۆزنى «پۇ» دېگەندە ئاتا ـ ئانىلار قاتتىق خۇشال بولۇشۇپ، بالىلىمىز بەك ئەقىللىق بوپتۇ، ئۆزىنىڭ تەلىپىنى ئىپادىلىيەلىگۈدەك بوپتۇ، دەپ قارايدۇ. خۇشاللىق ھېسسىياتى ئاشۇ «پۇ» دېگەن سۆز بىلەن تېخىمۇ كۈچىيىدۇ. ھېچقانداق ئانا باللىسىنىڭ سۇ دېگەن سۆزنى «پۇ» دېگەنلىكى بىلەن باللىسىغا تەنبىھ بېرىپ:

ــ ھەي ماۋماۋ، تۆت ياشقا كىرگەندە ئەمدى تىلىڭ چىقىتى، قوشنىمىزنىڭ باللىسىنىڭ سەككىز ئايلىقتىلا تىلى چىققان، سەن خىجىل بولماي سۆزلىگىنىڭ بىلەن مەن سېنىڭ سۆزۈڭنى ئاڭلاپ خىجىل بولۇپ كېتىپ بارىمەن!

ــ كېلە، ماۋماۋ، ھازىر تىلىڭ چىقتى، قاشاڭ ئۆردەك

بالدۇر ئۇچار دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ! مەن ساڭا يۇقىرى ئۆلچەم بىلەن يۇقىرى تەلەپ قويىمەن، ئۇسسساڭ، ماڭا: ئاپا، بىر ئىستاكان سۇ بېرىڭ، دەيسەن، ئېنىق دېيەلمىسەڭ، ئاچچىقىم كېلىپ قالىدۇ، گەپنى تولۇق دېيەلمىسەڭ تاياق يەيسەن!ـــ دېمەيدۇ.

دۇنيادا مۇشۇنداق دەيدىغان ئانىمۇ بارمۇ؟ قەتئىي يوق. ھېچقانداق بىرەر ئانا بالىسىغا مۇنداق تەلەپ قويمايدۇ.

بالا دەل «يارايسەن» دەيدىغان مۇھىتتا بارغانسېرى ئوچۇق گەپ قىلىدۇ، ئۆگىنىدىغان سۆزلىرى بارغانسېرى كۆپىيىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاستا ـ ئاستا سۆزلەشنى ئۆگىنىدۇ.

ئەمما باللار چوڭ بولغاندا، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ باللارغا بولغان كەڭ قورساقلىقى ئۆز نەزىرىدە ئاستا ـ ئاستا ئارتۇقچە ئىش بولۇپ قالىدۇ، بولۇپمۇ ئىمتىھان نومۇرىغا قارىتا شۇنداق بولىدۇ. ئاتا ـ ئانىلار باللىرىنى چېكىنىپ كېتىپ بارىدۇ دەپ گۇمانلىنىدۇ، باللارمۇ كۆڭلىدە ئۆزلىرىدىن يارىماس ئىكەنمەن دەپ گۇمانلىنىشقا باشلايدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئاتا ـ ئانىلار ئۆزلىرىنىڭ گۆھىرىنى يوقىتىپ قويىدۇ.

5. بۇ ۋاقىتتىكى ئاتا ـ ئانىلار باللار ئۈچۈن گويا كى تاغدەك يۆلەنچۈك

مەيىن شامال چىقىپ تۇرغان، ھاۋا ئىنتايىن ئوچۇق بىر

كۈنى مەيداندىكى چىملىقتا بىر بالا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىلھاملانـدۇ-رۇشى بىلەن تەمتىلەپ ماڭماقتا ئىدى.

بالا دەلدەڭشىپ مېڭىشقا باشلىدى. بىر قەدەم، ئىككى قـە-دەم، ئۈچ قەدەم... ھەي، بالا يىقىلىپ كەتتى.

بالا يىغلىمسىدى، ئۇ ناھايىتى باتـۇر ئىكەن، ئـۇ ئورنىدىـن تۇردى. يەنە مېڭىشقا باشلىدى، بىـر قەدەم، ئىككى قەدەم... يەنـە يىقىلىپ كەتتى، يەنە ئورنىدىن تۇردى.

سەبىي بالا پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن مېڭىشقا تىرىشاتتى، ئـۇ-نىڭ ئاتا ـ ئانىسى بۇنىڭدىن شۇنچە خۇشال ئىدى، بۇ ئىـنتايىـن گۈزەل بىر كارتىنا، تىل بىلـەن ئىپادىـلەپ بېرىـش تەس بولغـان گۈزەل بىر تەربىيە كۆرۈنۈشى ئىدى.

بارلىق بالىلار ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىلھـاملاندۇرۇشى ۋە مـاخ-تاش سادالىرى ئىچىدە مېڭىشنى ئۆگىنىدۇ، چوڭلار يارىتىپ بـەر-گەن كەڭ، ئازادە مۇھىتتا بەختلىك ھالدا چوڭ بولىدۇ.

ئاتا ـ ئانىلارنىڭ بالىلىرىنىڭ مەغلۇپ بولۇشىغا يول قويـۇ-شى ئۇلارنىڭ «قىلالايدۇ» دېگەنگە قەتئىي ئىشەنگەنلىكىدىن بول-غان، بالىلىرىنىڭ يىقىلىپ كەتسە قايتا ئورنىدىن تۇرالايدىغانلىقـى-غا، بالىلىرىنىڭ ھامان بىر كۈنى باتۇرلۇق بىلەن بىرىنچى قـەدەم، ئىككىنچى قەدەمنى باسالايدىغانلىقىغا ئىشەنگەنلىكىدىن بولغان. ئا-تا ـ ئانىلارنىڭ ئىشەنچى ئۆز ھەرىكىتىدە، كۈلكىسىدە ئىپادىلىنـە-

دۇ. باللار بۇنىڭدىن تەسىرلىنىپ، ئۇنىڭدىن روھىي ئوزۇق ئېلىپ، ئازادە، ئەركىن مۇھىتتا چوڭ بولىدۇ. مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا، بۇ چاغدا باللار مەغلۇپ بولۇش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولىدۇ. دەل باللارنىڭ مەغلۇپ بولۇشىغا يول قويۇشتىن ئىبارەت ئۇسۇل ئۇلارنى مەغلۇپ بولۇشتىن قورقمايدىغان قىلىپ، مۇۋەپپەقىيەتكە ئېلىپ بارىدۇ.

باللار مېڭىشنى ئۆگىنىۋاتقاندا ئاتا-ئانىلار خۇددى تاغدەك يۆلەنچۈك بولۇپ، ئۇلارغا چەكسىز كۈچ بېغىشلايدۇ.

مەغلۇپ بولۇش ھەر بىر بالا ھاياتىدا چوقۇم دۇچ كېلىدىغان ئىش، باللارنىڭ بۇنىڭغا قانداق پوزىتسىيە تۇتۇشى دەل ئاتا-ئانىلارنىڭ روھىي ھالىتىنى ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. باللار قانچىكى ئازادە، ئەركىن مۇھىتتا چوڭ بولسا مەغلۇبىيەتتىن شۇنچە قورقمايدىغان بولىدۇ. ئەكسىچە، ئۇلار قانچىكى ھەددىدىن ئارتۇق قاتتىق تەلەپ ئاستىدىكى مۇھىتتا چوڭ بولسا، مەغلۇپ بولۇشتىن شۇنچە قورقىدىغان بولۇپ قالىدۇ.

باللارنىڭ روھىي ھالىتى گويا كى تاشپاقا بالىسىغا ئوخشايدۇ. تاشپاقا بالىسى بېشىنى قېپىدىن چىقارغاندا، ئەگەر ئەتراپتىكى مۇھىت ناھايىتى بىخەتەر بولسا، ئۇ ئەركىن، خاتىرجەم ھالدا ئەتراپتىكى مۇھىتنى كۆزىتىدۇ. ناۋادا خەتەرلىك ئەھۋال كۆرۈلسە دەرھال بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالىدۇ، ئەگەر ھەر قېتىم بېشىنى چىقارغاندا ئۇنىڭ ئەتراپىدا ئۇنىڭغا زىيان سالىدىغان نەرسە بولمىسا، ئۇ ئاستا-ئاستا ئۆزىگە ئىشىنىدىغان بولىدۇ. ئۇ ئاستا-ئاستا بېشىنى ئىچىگە تىقىۋالماي قويىدۇ. ئۇ ئاستا-ئاستا ئۆزىنى ئەتراپتىكى مۇھىتقا ماسلاشتۇرىدۇ. ئۇ ئاستا-ئاستا ئۆزىنى ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئىگىسى دەپ ھېس قىلىدۇ. ئۇ ئاستا-ئاستا ئۆزىنى ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئىگىسى دەپ ھېس قىلىدۇ. ئۇ ئاستا-ئاستا ئۆزىنى ئەتراپتىكى مۇھىتنىڭ ئىگىسى دەپ ھېس قىلىدۇ.

قارغاندا ھەمىشە خەتەرگە دۇچ كېلىۋەرسە، ۋاقىتتىنكى ئۇزىرىشى بىلەن ئىككىنچى قېتىم بېشىنى چىقىرىشقا جۇرئەت قىلالمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇنىڭ ئەكسىچە، ئەگەر ھەر قېتىم بېشىنى چىقارغاندا مۇھىت تىنچ، بىخەتەر بولسا، ۋاقىتتىنكى ئۆتۈشى بىلەن تاشپاقا بالىسى بېشىنى چىقارغاندا بىخەتەرلىك تۇيغۇسىغا ئىگە بولغاچقا، بېشىنى ئاسانلا قېيىغا تىقىۋالمايدىغان بولىدۇ.

6. كۆپ مەغلۇبىيەتكە ئۇچرىسا ئېھتىمال مۇۋەپپەقىيەتكە شۇنچە يېقىنلاپ قېلىشى مۇمكىن

ئاتا ـ ئانىلار بالىلارغا مەغلۇپ بولۇشتىن قورقمايدىغان ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىپلا قالماي، بەلكى ئۇلارنى مەغلۇپ بولۇشنى سىناپ بېقىشقا ئىلھاملاندۇرۇشى لازىم.

بىر كىچىك قىز ئەمدىلا مۇز تېيىلشنى ئۆگەنگەندە بەكلا ئېھتىيات قىلدى، پۇت ـ قوللىرى دىر ـ دىر تىترەپ كەتتى، لېكىن يەنىلا يېقىلىپ كەتتى. كىچىك قىز كۆڭلى بۇزۇلغان ھالدا مۇز ئۇستىدە ئولتۇرۇپ، كۆزلىرىدىن تارامىلاپ ياش تۆككەن ھالدا باشقىلارنىڭ ئاجايىپ ئېسىل ھەرىكەتلىرىگە كۆز ئۇزمەي قارايتتى.

بۇ چاغدا، بىر ئوغۇل بالا قىزنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ تۇرغۇزدى ۋە سەمىمىي ھالدا: سىڭلىم، مۇز تېيىلمىغاندا يىقىلىپ كېتىشتىن قورقماسلىق كېرەك. مۇز تېيىلىش يىقىلىپ مۇۋەپپەقىيەتكە ئېرىشىدىغان ھەربىرىمىز باشلاپ، سىز 50 قېتىم يىقىلىپ كېتىشكە تەييار تۇرۇڭ، شۇندىن كېيىن سىز يىقىلىپ كەتمەي مۇز تېيىلىيالايدىغان بولىسىز،ــ دېدى.

كىچىك قىز:

ــ راستمۇ؟ــ دەپ سورىدى.

ئوغۇل بالا قەتئىي ھالدا بېشىنى لىڭشىتتى.

قىز قەتئىيلىك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ تېيىلىشقا باشلىدى، بىر قېتىم، ئىككى قېتىم يىقىلىدى...

ھەر قېتىم يىقىلغاندا قىزنىڭ كۆزلىرى بىر قېتىم نۇرلاندى، چۈنكى، ئۇ قانچە كۆپ مەغلۇپ بولسا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىشقا شۇنچە ئاز قالغانلىقىنى بىلەتتى.

21 قېتىم يىقىلغاندىن كېيىن قىزنىڭ ئەمدى يەنە يىقىلغانلىقىنى سانىشىنىڭ ھاجىتى قالمىدى.

ھەقىقەتەن ئاجايىپ ئىش بولدى، مەغلۇپ بولۇشقا تەييارلىق قىلغان، مەغلۇپ بولۇشنى قوبۇل قىلغان ھەم مەغلۇپ بولۇش ھوقۇقىدىن بەھرىمەن بولغاندا، بالىلار مەغلۇبىيەتتىن مۇۋەپپەقىيەتنى كۆرەلەيدۇ، قارا ئۆگزۈلۈق ئىچىدىن يورۇقلۇقنى كۆرەلەيدۇ.

ھەرقانداق تىرىشچانلىق بىر ھەرىكەتلەندۈرگۈچى كۈچكە، نۇرلۇق نىشانىنىڭ يول باشلىشىغا موھتاج.

بالىلار كىچىك ۋاقتىدا ئاتا ـ ئانىلار ھەمىشە بالىلارغا مۇشۇنداق ئىدىيىنى سىڭدۈرسە، بالىلار ئاستا ـ ئاستا مەغلۇپ بولۇشقا بولغان پوزىتسىيىسىنى تەڭشۇالىدۇ.

مەغلۇپ بولۇشقا تەييارلىق قىلىش مەغلۇپ بولۇشقا يول قويۇشقا قارىغاندا تېخىمۇ ئاكتىپ تەدبىر. مەغلۇپ بولۇشقا تەييارلىق قىلىش گويا كى مۇداپىئە ئوكۇلى ئۇرۇش، مەغلۇپ بولۇشقا يول قويۇش كېسەلنى داۋالاشتۇر.

7. باشقىلارغا سېلىشتۇرماڭ، بالىنى نابۇت قىلىسىز

نېمە ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنى كىچىك ۋاقتىدا «يارايدۇ» دەپ، چوڭ بولغاندا «يارىماس» دەپ ھېس قىلىدۇ؟

بۇنىڭ سەۋەبى ئاتا ـ ئانىلارنىڭ روھىي ھالىتىنىڭ تەڭپۇڭلۇقسىنىڭ بۇزۇلغانلىقىدا.

بالىلارنىڭ تىلى چىققاندىن كېيىن ياكى بالىلار ماڭغاندىن كېيىن، بالىلارنىڭ ئاستا ـ ئاستا چوڭ بولۇشىغا ئەگىشىپ، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ قارىشى ئۆزگىرىدۇ، ئۇلار ئاستا ـ ئاستا ئۆز قوللىرى

www.uyghurkitap.com

دىكى گۆھەرنى يوقتىپ قويىدۇ، ئۇنىڭ ئورنىنى باللىرىنىڭ ياراملىق ئادەم بولۇپ چىقىشىنى ئۈمىد قىلىشتەك «ئاچ كۆزلۈك» ئالىدۇ.

ئاچ كۆزلۈك ئاتا ـ ئانىلارنى كۆز ئالدىدىكىلا مەنپەئەتنى قوغلىشىشقا باشلايدۇ، ئۇلارنى ھاياتلىق قانۇنىيىتىگە خىلاپ بولغان تەربىيىلەش ئۇسۇلىنى قوللىنىشقا، بالىلارغا قارىتا مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرۈش ئۇسۇلىنى قوللىنىشقا بولمىسمۇ مەجبۇرىي بولىدىغان قىلىشقا، بىردەك قاتتىق تەلەپ قويۇشقا يېتەكلەيدۇ. بۇنىڭ بىلەن بالىلارنىڭ ئازابلىق ئۆگىنىش ھاياتى باشلىنىدۇ... ئاتا ـ ئانىلار شۇنى بىلىدۇكى، زىرائەتلەرنىڭ ياخشى ئۆسۈشى، ئاينىشى ئۈچۈن تۇپراقنى كۈچەيتىش كېرەك. راستىنلا مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرىدىغان دېھقان بولمايدۇ، مايسىنى مەجبۇرىي تارتىپ ئۆستۈرىمەن دېسە، مايسا يۇلۇنۇپ كېتىپ قۇرۇيدۇ.

بەزى ئاتا ـ ئانىلار:

زىرائەت بىلەن ئادەم ئوخشىمايدۇ، زىرائەتنى تارتىپ ئۆستۈرىمەن دېسە يۇلۇنۇپ كېتىپ قۇرۇيدۇ، بالىلارغا ھەرقانچە ئېغىر بېسىم قىلسىمۇ، ئۇلار يەنە ئۆز پېتى تۇرىۋېرىدۇ، ئۇلارغا ھېچ قانداق خەتىرى بولمايدۇ، دەپ قارىشى مۇمكىن.

مەن ئاۋازىمنىڭ بارىچە:

ـــ خاتالاشقانلىق!ـــ دەپ ۋارقىرايمەن.

ئادەملەر بىلەن ئادەملەر ئارىسىدىكى پەرق تۇمەن مىڭ خىل بولىدۇ. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ياخشى نامى نەچچە يۈز يىللارغىچە ئۇنتۇلمايدىغان ئۇلۇغ زاتلار، بەزىلىرى رەزىل، چاكىنا ئادەملەر، ئاتا ـ ئانىلارنىڭ مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرىمەن دەپ يۇلۇپ تاشلايدىغىنى باللارنىڭ شەكىلسىز ھاياتىنىڭ يىلتىزى ـــ كۆز بىلەن كۆرگىلى بولمايدىغان مەنىۋى ھاياتىنىڭ يىلتىزى. بۇ يىلتىز ھەر بىر بالىنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ قىممەتلىك بولغان ئىززەت ـ ھۆرمەت ۋە ئىشەنچ.

باللارنىڭ مەنىۋى ھاياتىنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىنىڭ ئۆزىگە خاس قانۇنىيىتى بار. خۇددى بىر دانىشمەن ئېيتقاندەك:

ھەر بىر ئادەم ھەرگىز تۇغۇلغاندىلا بىر تۇپ دەرەخ بولۇپ تۇغۇلمايدۇ، ئۇ تۇغۇلغاندا پەقەت بىر ئۇرۇقلا بولىدۇ، بۇ ئۇرۇق تاكى چېچەكلىگەنگە قەدەر ئۆسۈپ يېتىلىشى لازىم، پەقەت چېچەكلەپ ئېچىلىشىلا ھەربىر ئادەمنىڭ قانائەت ھاسىل قىلىشى ۋە نەتىجىگە ئېرىشىشىدۇر.

بۇ خۇددى كۆلدىكى نېلۇپەرگە ئوخشايدۇ، گۈللەر بەزىلىرى بالدۇر، بەزىلىرى كېيىن ئېچىلىدۇ، ئەمما ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاشلا گۈزەل بولىدۇ. ھەرگىز گۈلنىڭ سەۋەبىدىن ھايات گۈزەللىكى يوقلىپ كەتمەيدۇ. تۇمەن مىڭ خىل بولۇش تەبىئەتتىكى بارلىق مەۋجۇداتلارنىڭ ئورتاق قانۇنىيىتى.

8. ئۇرمسا ياخشى ئادەم بولمايدۇ

ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنى سەل بولمايۋاتىدۇ دەپ ھېس قىلسىلا خۇددى مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرگەندەك ئىش قىلماقچى بولىدۇ. «ياڭزى كەچلىك گېزىتى» دە مۇنداق بىر خەۋەر بېرىلگەن. بەزى ئاتا ـ ئانىلار ئۆزلىرىنىڭ تەربىيىلەش تەجرىبىلىرىنى مۇنداق خۇلاسىلىگەن:

90 دىن تۆۋەن نومۇر ئالسا ئۇرۇش كېرەك.

90 ~ 95 كېچە نومۇر ئالسا جازالاش كېرەك.

95 تىن يۇقىرى نومۇر ئالسا مۇكاپاتلاش كېرەك.

ئويلاپ باقايلى، بۇ تەجرىبە بويىچە بولغاندا ھەر قېتىملىق ئىمتىھاندىن كېيىن، مۇكاپاتلىنىدىغان بالىلار كۆپ بولامدۇ ياكى تاياق يەيدىغان بالىلار كۆپ بولامدۇ؟

بىر كۈنى مەن كوچىدا ۋېلىسىپىتلىك كېتىۋېتىپ، مۇنداق بىر قىزنىڭ پاراڭىنى ئاڭلاپ قالدىم:

بىر ئايال بىر ئەرگە ناھايىتى سىرلىق قىلىپ:

ـــ سىزگە بىر خۇش خەۋەرنى ئېيتاي، بالا تەربىيىلەشنىڭ سىرىنى مەن ئاخىرى بىر سۆزگە يىغىنچاقلاپ چىقتىم.

مەن بۇ ئانىمۇ بۇ تەجرىبىنى خۇلاسىلەپ چىقىپتۇ دەپ

ئويلاپ، ئۇنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىنى ئاڭلاپ باقماقچى بولۇپ، ۋېلىسىپىتنىڭ سۈرئىتىنى تېزلىتىپ ئۇلارغا يېقىنلاشتىم.

ئۇ ئاننىڭ ئاغزىدىن: «ئۇرۇش» دېگەن جاراڭلىق سۆز چىقتى.

ــ بۈگۈنكى كۈندە، ئاتا ـ ئانىلار يالغۇز پەرزەنتلىرىدىن ئاغرىمغا سالسام ئېرىپ كېتەرمۇ، قولۇمغا ئالسام يەرگە چۈشۈپ چېقىلىپ كېتەرمۇ دەپ قورقىدۇ؛ ئۇ ياقتا تارتىساقمۇ بۇ ياقتا تارتىساقمۇ يەنىلا ئاتا ـ بۇۋىلارنىڭ دېگىنى توغرا ئىكەن، ئۇرمىسا ياخشى ئادەم بولمايدىكەن، بۇ پۈتۈنلەي توغرا، ھەق گەپ ئىكەن.

ــ مەنمۇ ئۇرىمەن، لېكىن بۇنىڭ پايدىسى تازا كۆڭلۈمدىكىدەك بولمىغاندەك تۇرىدۇ،ــ ھېلىقى ئەركەك كەمتەرلىك بىلەن ئايالدىن مەسلىھەت سورىدى.

ــ پايدىسى بولمىغان ئەمەس، بەلكى كۆڭلىڭىز بەك يۇمشاق ئىكەن، مۇشتۇمىڭىز پاختىدەك ئىكەن، كۈچى يوق ئىكەن. راسا ئوبدان ئۇرسىڭىز پايدىسى بولىدۇ، ھەتتا مۇئەللىملەرمۇ بالارنىڭ نەتىجىسى بېسىم بىلەن يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ، دەيدۇ. نەتىجىسى ياخشى بولمىسا ئۆيگە كەلگەندە تاياق يېسە نەتىجىسى يۇقىرى كۆتۈرۈلىدۇ.

ــ بىرىنچى قېتىم ئۇرغاندا بالام بەك قورقۇپ قاتتىق يىغلاپ كەتتى، يۈرىكىم زادىلا چىدىمىدى،ــ ئۇ ئەرنىڭ يەنىلا

ئەندىشسى تۇگىمىگەنىدى.

ـــ سىز مەردانىلىق بىلەن بالىڭىزغا: مەن سېنى ئۇرماقچى ئەمەس، سېنىڭ كەمچىلىكىڭنى تۈزەتمەكچى، دېيىشىڭىز كېرەك، ـ ئۇ ئايال يەنىلا ناھايىتى مەمنۇنلۇق بىلەن ئۆز تەجرىبىسىنى تو-نۇشتۇرماقتا ئىدى.

بۇ سۆھبەتتىن ناھايىتى جىددىي بىر تېما كېلىپ چىقىدۇ.

9. «ئۇرۇش» ئىككى ئەۋلاد ئوتتۇرىسىدىكى توساق

جۇڭگونىڭ قەدىمكى مەدەنىيىتى فېئودالىلىق ئەدەپ ـ قائى-دىلىرىنىڭ بوغۇشىغا ئۇچرىغان. «كالتەك ئاستىدىن ۋاپادار ئوغۇل چىقىدۇ» دېگەن قاراش نۇرغۇن ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئېڭىدا چوڭقۇر يىلتىز تارتىپ كەتكەن. شۇ سەۋەبتىن، ئاتا ـ ئانىلار بالىلىرىنى ئۇرۇشنى ئاسان، ئاددىي، بالىلاردىكى ئۆزگىرىشنى دەرھال كۆر-گىلى بولمىغان، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ئاچچىقىنى چىقىرىۋالمىغان، مۇشتۇمىنى ئوينىتىپ ئۆزىنىڭ ئاتا ـ ئانىلىق ھەيۋىسىنى كۆرسە-تمىغان چاغە، دەپ قارىغان. ئەپسۇسكى، مۇنداق ئاددىي، قوپال تەرىبىلەش ئۇسۇلى ئۆزىنىڭ ئاجىزلىقىنى يوشۇرالمايدۇ. شۇنداقلا يەنە تېپىك ھالدىكى «مايسىنى تارتىپ ئۆستۇرۇش» بو-لۇپ، ئۇنىڭ بىۋاستە ئاقىۋىتى بالىلارنىڭ ئۆزىگە بولغان ئىشە-نـ

چىسىنى نابۇت قىلىشتىن ئىبارەت. ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلارنى ئۇ-رۇشىدىكى ئورتاق پسىخىكىسىنى تەھلىل قىلغاندا، ئۇنى پۇشايمان قىلىش بىلەن سۈپەتلەشكە بولىدۇ.

بىرىنچى، ئاچچىقلىنىش. بالىنى قانچە ياخشى كۆرسە ئۇ-نىڭغا شۇنچە قاتتىق ئاچچىقلىنىش. بالا بىرلا بولغاچقا، ئۇنى تەر-بىيىلەشتە مەغلۇپ بولۇش پۈتۈن ئائىلىنىڭ ۋەيران بولغانلىقىغا تەڭ. شۇڭا بالىسىنىڭ ياخشى ئوقۇيالمايدىغانلىقىنى كۆرگەندە ئۇلار تىت - تىت بولۇپ، قەلبى پۈچۈلىنىپ كېتىدۇ. كونا 3 - قارارىدا ئوقۇغان بىر دادا ماڭا: بەزىدە ئوغلۇمنىڭ ھېچنېمە بىلەن كارى يوق لاغايلاپ يۈرگىنىنى كۆرگىنىمدە بىر تېپىپ ئۆلتۈرۈ-ۋېتىپ، ھەممىدىن خالاس بولغۇم كېلىپ كېتىدۇ، دېگەن بۇ سۆزدىن ئۇ دادىنىڭ تاش يۈرەكلىكى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

ئىككىنچى، ئىچى ئېچىشىش. تاياق بالىغا تەگسىمۇ، لېكىن ئاتا - ئانىلارنىڭ يۈرىكى ئېچىشىدۇ. بىر بالىنىڭ دادىسى: بالامنىڭ كۆزىدىن ياش ئاقسا، مېنىڭ يۈرىكىمدىن قان ئاقىدۇ، دېدى.

بەزى ئاتا - ئانىلار كاۋاپمۇ كۆيمەيدىغان، زىخمۇ كۆيمەيدى-غان چارىنى ئويلاپ تاپقان. بالىلىرى ئىمتىھانىنى ياخشى بېرەلمە-سە، بالىسىنى ئۇرماي بالىسىنىڭ ئالدىدا ئۆزىنى كاچاتلاپ يۈزلىرى-نى ئىششىتىۋېتىدۇ، كۆڭلىدە بالامنىڭ دىلىغا ئازار بەرمىدىم،

شۇنداقلا بالىنى ساۋاقتا ئىگە قىلدىم، دەپ ئويلايدۇ. شۇنى بىلىش كېرەككى، بۇ بالىلارنىڭ قەلبىدە پۇشايمان قىلىش تۇيغۇسى، گۇناھكارلىق تۇيغۇسىنى پەيدا قىلىدۇ.

ئۇچىنچى، پۇشايمان قىلىش. بالا ئازار يەپ ئۇخلاپ قالسا، ئاتا ـ ئانىلارمۇ خاپا ھالدا بىر ـ بىرىگە قارىشىپ كېچىچە ئۇخلىيالمايدۇ. ئۇلار يۇرىكى قاتتىق ئېچىشقان ھالدا بىر ـ بىرىدىن ئاغرىنىپ، بىر ـ بىرىنى ئەيىبلەپ: سەن بەك قاتتىق ئۇرۇۋەتتىڭ، سەن بەك قاتتىق تېپىۋەتتىڭ، دېيىشىدۇ. يەنە بالا ئويغىنىپ كەتمىسۇن دەپ ئاۋازىنى چىڭراق چىقىرىشقا پېتىنالمايدۇ.

مۇنداق ئۇچ كۆرۈنۈشلۈك ئويۇن ھەر كۈنى جۇڭگودىكى سانسىزلىغان يالغۇز پەرزەنتلىك ئائىلىلەردە ئوينىلىپ تۇرىدۇ. «ئۇرۇش» ئىككى ئەۋلاد ئوتتۇرىسىدا توساق پەيدا قىلىپ، قېرىنداشلىق مېھرىنى سۇسلاشتۇرىۋېتىدۇ، ئىككى ئەۋلادنىڭ قەلبىدە مۇداپىئە توسقى شەكىللەندۈرىدۇ.

ئاتا ـ ئانىلارنىڭ قەلبى ئازابلىنىدۇ، ئەمدى تاياق يېگەن بالا نېمىلەرنى ئويلايدۇ؟

10. «بىز ئەزەلدىن تىمساقنىڭ كۆز يېشىغا ئىشەنمەيمىز»

مەكتەپكە كىرىشتىن ئاۋۋال ھەربىر بالا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ

ئۆزىدىن پەخرلىنىدىغان، ئۆگىنىش نەتىجىسى ئەڭ ئالدىنقى بـا-
لىلاردىن بولۇشنى ئارزۇ قىلىدۇ. ئەمما ئىمتىھاننى ياخشى بېرەلمەي
ئارقىدا قالسا، ئوقۇتقۇچىنىڭ رەنجىشى، ساۋاقداشلارنىڭ مەسخـ-
رىسى ئالدىدا ئاتا - ئانىسىنىڭ ئەپۇ قىلىشىغا ئېرىشىپ، ئۆز ئـ-
شەنچى ۋە ئىززەت - ھۆرمىتىنى تېپىۋېلىش ئۇلارنىڭ بىردىنبىر
ئۈمىدى بولۇپ قالىدۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ ھەرگىز خىيالىغا كەلمەيـ-
دىغىنى ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۆزىنى ھاقارەتلىشى، تەنبىھ بېرىشى ۋە
تايىقى بولىدۇ. بالا ئېچىنىشلىق يىغا ئىچىدە ئۆزىگە مەنسۇپ بولغان
گۈزەل دۇنيانىڭ بەربات بولغانلىقىنى تونۇپ يېتىدۇ.

بالىنىڭ تېنى ئازابلىنىدۇ، قەلبى تېخىمۇ ئازابلىنىدۇ.
داۋاملىق تاياق يەۋېرىپ بالىنىڭ كۆزلىرىدىن غەزەپ ئوچقۇنلىرى
چاقنايدۇ ھەمدە ئۇلاردا قارشىلىق قىلىش روھىي ھالىتى پەيدا بو-
لۇشقا باشلايدۇ.

بىر قېتىم خېنەنلىك بىر ئەر خوتۇن بالىسىنى ئېلىپ مـەنـ-
دىن مەسلىھەت ئېلىش ئۈچۈن نەنجىڭگە كەپتۇ. ئۇلارنىڭ بالىسى
ئۆگىنىش نەتىجىسى ياخشى بولمىغاچقا ھەمىشە تاياق يەيدىكەن،
شۇڭا، ئوقۇشتىن زېرىككەن ئىكەن.

مەن ئۇ بالىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتىم، بالا ئەمدىلا ئون
ياشقا كىرگەن بولسىمۇ ئەمما كۆزلىرى نۇرسىز، روھىي ھالىتى
ناھايىتى بىنورمال، باشقىلار گەپ سورىغاندا بېشىنىمۇ

كۆتۈرمەيتتى.

مەن بىر مۇنچە سۆزلەپ ئۇنىڭ قەلب تۇغۇنىنى يەشتىم. ئۇنىڭ چىرايى سەل ئېچىلدى، بالا ئۆكسۈپ يىغلاشقا باشلىدى، قولى بىلەن كۆزىنى سۈرتتى، ئەمما بىر ھازاغىچە كۆزىدىن ياش چىقمىدى.

ــ بۇ بالا يىغلسا كۆزىدىن نېمىشقا ياش چىقمايدۇ؟

ــ ئۇ كىچىك چاغدا مەن ئۇرسامىلا يىغلايتتى، بىز ئۇنىڭغا كەسكىنلىك بىلەن: بىز ئەزەلدىن «تىمساقنىڭ كۆز يېشىغا ئىشەنمەيمىز» دېگەن. كىم بىلسۇن ھازىر ئۇنىڭ يىغلىسىمۇ كۆزىدىن ياش چىقمايدىغان بولۇپ قالدى،ــ بالىنىڭ كۆزلىرىدە دىلئازارلىق ۋە ئازاب نۇرلىرى ئەكس ئەتتى.

مەن بالىنىڭ دادىسىغا بۇرۇلۇپ:

ــ بالىكىزنى ئۇرۇشقا قانداق چىدىغانسىز؟ــ دېدىم سەل ئەيىبلەش تەلەپپۇزى بىلەن.

بالىنىڭ دادىسى:

ــ مەن كىچىك ۋاقتىمدا دادام ھەمىشە مېنى ئۇراتتى، مەن تاياق دەردىنى يەتكۈچە تارتقان. مەن ئۆزۈمگە بالامنى ھەرگىز ئۇرمايمەن، ئۇنىڭ بىلەن ئاغىنە بولۇپ ئۆتىمەن دەپ قەسەم بەرگەن. ئويلىمىغاندا مەن ئەسكەرلىككە كىرىپ، باتالىيون كوماندىرى بولدۇم. ئويلاپ باقسام بۇ دادامنىڭ بالىنى ئۇرمىسا ياراملىق ئادەم

بولمايدۇ، دېگەن قارىشىنىڭ نەتىجىسى ئىكەن. ئەگەر كىچىك ۋاقتىمدا دادام مېنى تېخىمۇ قاتتىقراق ئۇرغان بولسا، ئېھتىمال بۈگۈنكى كۈندە پولك كوماندىرى، دىۋىزىيە كوماندىرى بولۇپ قالاركەنمەن، ــ بالىنىڭ دادىسى چوڭقۇر بىر خۇرسىنىپ قويۇپ، ئازابلىق ھېسسىياتى بىلەن ــ شۇڭا بالامنى ئۇردۇم، بەزىدە كۈندە ئۇچ قېتىم ئۇردۇم، مانا ھازىر بالام يىغلاي دېسىمۇ كۆزىدىن ياش چىقمايدۇ، ــ دېدى.

ــ بالىنىڭ قەلبىدىكى بۇلاق قۇرۇپ كەتكەن تۇرسا كۆزىدىن قانداق ياش چىقىدۇ؟

ــ دادىكىز سىزنى شۇنداق ئۇرىدىكەن، ئۇنىڭدىن نەپرەتلىنەمسىز؟ــ مەن بالىنىڭ قەلبىدىكى سۆزىنى ئېيتىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم.

ــ نەپرەتلىنىمەن،ــ بالا كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا دادىسىغا قاراپ قويۇپ پەس ئاۋازدا شۇنداق دېدى.

يۈرىكىم جىغ قىلىپ قالدى، بالىنىڭ قەلبىدە ھازىر خۇشالىقتىن ئەسەر يوق، ئۇنىڭ دىلى ئازار يېگەن، ئۇمىدسىزلەنگەن ئىدى.

ــ تاياق يېگەن چاغدا قورقمامسىز؟ــ ھەر كۈنى ئۇچ قېتىم تاياق يېيىش ئۇچۇن ناھايىتى زور جاسارەت كېرەك.

ــ ئامال يوق، ئۇلارغا يالۇۇرغانىكەنمۇ پايدىسى يوق، ئاغرىق

ئازابىغا بەرداشلىق بېرىش ئۈچۈن مەن ئىنىقلابىي قۇربانلارنى، جياڭ ھەدە، شۇ يۈنفېڭ، چىن رەنلەرنى ئېسىمگە ئالىمەن...

بالا كېيىن ئېيتقان ئىسىملارنى ئېنىق ئاڭلىيالمىدىم...

مەن بالىنىڭ ياشلىرىنى سۈرتۈپ، كۆكرىكىنى كېرىپ، بېشىنى كۆتۈرگەنلىكىنى، كۆزلىرىدىن غەزەپ ئۇچقۇنى چاقناۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولدۇم. ئۇ ئاتا - ئانىسىنى فاشىستلار دەپ قاراۋاتتى.

دەۋرىمىز روھىي ھالىتى نورمال، ئەركىن، مەردانە ئىز بارلارغا موھتاج. ھەرگىز ئۇنداق «فاشىستلارغا قارشى جەڭچىلەر» ياكى ھەدىسلا خوش - خوش دەپ تۇرىدىغان غالچىلارغا مۇھتاج ئەمەس.

ئەگەر ئاتا - ئانا بولغۇچى بالىسىنى مۇشۇنداق ئۇرۇۋېرىدىغان بولسا، ئۇ بالىسىنى ئۇرۇپ زادى نەگە ئاپىرىپ قويماقچى؟

11. تىللاپ تەربىيىلەشتە جىنىس رېكورتىنى بۇزۇپ تاشلاش

ئاتا - ئانىلار بالىلىرىنىڭ ئەقىللىق بولۇشىنى ئۈمىد قىلىدۇ، شۇنداقلا ھازىرقى بالىلارنىڭ ئۆزلىرىنىڭ كىچىك ۋاقتىلىرىدىكىگە قارىغاندا كۆپ ئەقىللىق بولۇپ كەتكەنلىكىنىمۇ بىلىدۇ.

شۇكا، ئۇلارنىڭ ھاكاۋۇرلۇق قىلىپ، قۇيرۇقىنى كۆتۈرۈۋالماسلىقى ئۈچۈن، ھەمىشە «دۆت» دەپ ئۇلارنىڭ زىتىغا تېگىدۇ.

يالغۇز ئاتا ـ ئانىلارلا ئەمەس، ئاز ساندىكى ئوقۇغۇچىلارمۇ شۇنداق قىلىدۇ. بىر باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ھاكاۋۇرلۇق قىلىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن، دەرس ۋاقتىدا سىنىپىدىكى ھەر بىر ئوقۇغۇچىنىڭ بېشىدا كاشتان چاقىقان، كاشتان چاققاچ ھەدەپ: قاپاقباش، دۆت، چوشقا، يارىماس، پوق قورساق... دەپ تىللىغان. تېخى بىر جۈپ قوشكېزەكنىڭ بېشىدا ئىككى قېتىم كاشتان چاققان. ئۇ ئوخشىمىغان 50 نەچچە خىل سۆز بىلەن تىللىغان، ئۇ تىلغا بايلىقى جەھەتتە جېننىس دۇنيا رېكورتىنى بۇزۇپ تاشلىغان. بۇ تىللاپ تەربىيە بېرىشتۇر.

12. قىزىم يەۋاتقان مانتىنى ياندۇرۇۋېتىشكە تاسلا قالدى

يەنە بىر خىل بىر ـ بىرىگە سېلىشتۇرۇپ تەربىيىلەش ئۇسۇلى بولدى، مۇنداق ئەھۋال جۇڭگودىكى ئائىلىلەردە كەڭ ئومۇملاشقان.

ــ ئاتاڭ، ئاناڭ كىچىك ۋاقتىدا بەك ئەقىللىق ئىدى، سەن نېمە بولۇپ مۇنداق دۆت بولۇپ قالغانسەن! ئەگەر بۇرۇنراق

مۇنداق بولۇپ قالىدىغانلىقىنى بىلگەن بولسام، سېنىڭ ئورنۇڭغا بىر ئىت باقارکەنمەن.

بىر ئانا قىزىنى مانتا يەۋاتقاندا، تەربىيە بېرىشنىڭ ئورنىغا تازا پۇرستى كەلدى دەپ ئويلاپ، ناھايىتى چوڭقۇر مەنىلىك قەلەم قىزىغا:

ــ قىزىم، ساڭا بىر يۇرەك سۆزۈمنى ئېيتىمەن،ــ دېگەن. قىزى دىققەت بىلەن قۇلاق سالغان.

ــ مەن بارغانسېرى ئەتراپتىكى قولۇم ـ قوشنىلار، ئۇرۇق ـ تۇغقان، دوست ـ بۇرادەرلەر ئارىسىدا سېنىڭ ئەڭ دۆت ئىكەنلىكىڭنى ھېس قىلىۋاتىمەن.

قىز ئاغزىدىكى يەۋاتقان مانتىنى يانداۇرۇۋېتىشكە تاسلا قالغان.

13. بۇ مەسىلنى مەن چوقۇم ئىشلىيەلمەيمەن، مەن دۆت ئىكەنمەن

يەنە قوزغىتىش شەكلىدىكى بىر خىل تەربىيىلەش ئۇسۇلى بولۇپ، ئۇنىڭ ۋەيران قىلىش ئىخچى تەخمۇ چوڭ، ئۇ ناھايىتى تېزلا بالىلارنىڭ ئېڭىغا سىڭىپ كېتىدۇ. بۇ كۆپىنچە ئۆزىنى مەدەنىيەتلىك، ئىشلىرىمدا مۇۋەپپەقىيەت قازاندىم، دەپ قارايدىغان ئاتا ـ ئانىلارنىڭ ئىشى.

بىر قېتىم مەسلىنى ئىشلىيەلمىدىم،ــ دېدى. دادىسى بۇ مەسلىنى كۆرۈپلا شۇنداق ئاددىي مەسلىنىمۇ ئىشلىيەلمىگىنىگە بىردىنلا غۇرۇرىدە ئاچچىقى تۇتتى، لېكىن ئۇ ئۆزىنى بېسىۋېلىپ، بالىنى تەربىيىلەشتە سەۋرچان بولۇش كېرەك، دەپ ئويلىدى.

ــ بوپتۇ، ساڭا بىر قېتىم ئىشلەپ كۆرسىتىپ بېرەي.

بالا دادىسىنىڭ قوشۇمسىنىڭ تۇرۇلۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئىلگىرىكى نۇرغۇن ئازابلىق ئىشلارنى ئېسىگە ئالدى- دە، تېنى جۇغۇلداپ كەتتى.

دادىسى مەسلىنى ئىشلەپ بولغاندىن كېيىن:

ــ قارا مانا،ــ دېدى.

بالىنىڭ پېشانىسىدىن تەر چىقىپ كەتتى، ئۇ بىردەپ ھاڭ-ۋېقىپ تۇرغاندىن كېيىن:

ــ دادا، يەنە ئۇقالمىدىم،ــ دېدى. دادىسى چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ ۋارقىراپ كەتتى،ــ بوپتۇ، مەن ساڭا يەنە بىر قېتىم ئىشلەپ كۆرسىتىپ بېرەي. ئەگەر يەنە ئۇقالمىساڭ، سەن بىلەن ئوبدان دېيىشىمەن،ــ دېدى. بالا كۆڭلىدە، تۇڭەشتىم، ئەمدى قاچاي دېسەممۇ قاچالمايمەن. بۇنداق بولۇشنى بىلگەن بولسام ھەرگىز سورىماسكەنمەن،ــ دەپ ئويلىدى.

ــ ئەمدى كۆرۈپ باق!ــ بۇ چاغدا بالا ھودۇقۇپ، كۆزلىرى تورلىشىپ كەتكەن، سانلار كۆزىگە تەتۇر كۆرۈنۈۋاتاتتى.

مەن يەنىلا ئۇقالمىدىم.

دادا مەسىلە ئىشلەنگەن قەغەزنى تىنتىپ تاشلاپ بالىنىڭ يۈزىگە ئاتتى. بۇ تىنتىپ تاشلانغىنى بالىنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتى.

بۇ چاغدا دادا:

— بالام، دەپ باقە، بۇ مەسىلە تەسمىكەن؟— دېدى.

— تەس ئەمەسكەن.

— داداڭ سەۋر - تاقەتلىكمىكەن؟

— سەۋر - تاقەتلىككەن، ئىككى قېتىم ئىشلەپ بەردىڭىز.

— بالام، شۇنداق ئاددىي مەسىلىنى ئىككى قېتىم ئىشلەپ كۆرسىتىپ بەرسەمۇ يەنە ئۇقمىساڭ، ئەمدى ساڭا نېمە دېسەم بولىدۇ؟

ئاندىن بۇ كالۋا دادا ئىنتايىن ئۇمىدسىزلەنگەن ھالدا بالىسىغا ئۇزۇنغىچە تىكىلىپ تۇرغان، بالىنىڭ بېشى خىجىلچىلىق ئىچىدە ساڭگىلاپ كەتكەن، ئۇ ئۇزۇن ئويلىنىپ، ئاندىن كېيىن چۈشەنگەن.

— دادا، مەن راستلا بەك دۆتمۇ؟

ئاتا - ئانىلار بالىسىنى دەسلەپتە دۆت دېگەن چاغدا، بالا ئۆزىنىڭ سەبىي غۇرۇرى بىلەن ئۆز ئىززەت - ھۆرمىتىنى قوغدايدۇ: مەن دۆت ئەمەس!

— بالىلارنىڭ ئەمدىلا تىلى چىققاندا ئۇلاردا كۈچلۈك،

ئەما نازۇك بولغان ئىشەنچ پەيدا بولغان بولىدۇ.

ئاتا ـ ئانىلار بالىلارنى داۋاملىق دۆت دەۋەرگەچكە، بالىلار ئاستا ـ ئاستا مەن دۆت ئوخشايمەن دەپ قالىدۇ. بەزى ئاتا ـ ئانىلار بالىلرىنىڭ كەمچىلىكلىرىنى كۆرسەتكەندە خۇددى بىر يۇرۇش مەھسۇلاتلارنى تونۇشتۇرۇۋاتقاندەك زادىلا زېرىكمەستىن كۆرگەنلا ئادەمگە دەۋېرىدۇ.

ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى دۆت دېسە، ئاخىرى بىر كۈنى بالا ئۆزىمۇ مەن دۆت ئىكەنمەن دەپ ئىشىنىپ قالىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئاتا ـ ئانىلار ئاشۇ رەنجىش ـ ئاغرىنىشلىرى سەۋەبىدىن ئۆزلىرىنىڭ كۈتكىنىنىڭ پۈتۈنلەي ئەكسىچە بولغان نەتىجىگە ئېرىشىدۇ.

ھەر قانداق بالا ئۆزىنى مەن دۆت ئىكەنمەن دەپ قارىغاندىن باشلاپ، كۆزلىرى نۇرسىزلىنىشقا، گەپ ـ سۆز، ھەرىكىتىمۇ كالامپايلىشىشقا باشلايدۇ. مۇئەللىم بىر مەسلىنى ياخشى ئويلىنىڭلار!ـــ دېسىلا ئۇنىڭ ھېسسىيات دەرۋازىسى، تەپەككۇر يولى ئېتىلىپ قالىدۇ ـ دە، بىرىنچى ئىنكاسى: بۇ مەسىلىنى مەن چوقۇم ئىشلىيەلمەيمەن، مەن دۆت ئىكەنمەن؟ـدەيدۇ.

14. ماما كۆچ ـ قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن، مەن خىيمەن!

يەنە بەزى ئاتا ـ ئانىلار قورۇق ۋەز ـ نەسىھەتكە ئامراق.

مەسىلەن: ئۆگىنىشتە قاتتىق جاپا چەكمىسەك، باشقىلاردىن ئۈسـ
تۈن تۇرىدىغان ئادەم بولالمايسەن. كالـۋا ئۆردەك بۇرۇن ئۇچـۇپ
ئورمانغا كىرىدۇ. ئەجىر قىلساڭلار تـۆمۈر تاياقـنى بىلـەپ يېگىنـە
قىلغىلى بولىدۇ. شۇڭا سەن ياخشى ئۆگـىنىشـكە كىرەك، ۋەھـا-
كازا. ئەگەر بۇ ۋەز - نەسىھەتلەر بالىلارنى ھەقىقـي تەجرىبـە ۋە
ياردەمگە ئىگە قىلالمىسا، ئۇنىڭ بالىلارنىڭ قەلب دەرۋازىسىنى ئېـ
چىشـى ناھايـىتى تەس. چۈنـكى، بالـىلار ئۆگـىنـىش دېگەن بـەك
مۈشكۈل، ئازابلىق ئىش ئىكەن دەپ چۈشىنىپ قالسا، ئۇنىڭ گېـ
پى چىقسىلا قورقسا، ئۆگىنىشتە ئىلگىرىلىيەلمەيدۇ.

ئۆگىنىشتە چوقۇم مۈشكۈل جەريانلارنى باشتىن كەچۈرۈش
كېرەكمۇ؟

مەن ئۆگىنىشتىكى جاپا تارتىشنى ھەرگىز ئىنكـار قىلالمـاي-
مەن. ئەمما قىزىمنى تەربىيـىلەش جەريـانىدا مەن ئـۆگىنـىشتىكـى
جاپا - مۈشەققەتنى ھەددىدىن ئارتۇق تەكىتلىمەسلىك، ئۆگىنىش
خۇشاللىقىغا سەل قارىماسلىق كېرەكلىكىنى چوڭقۇر ھېس قىلدىم.

ئېينىشتېينىنىڭ يۈرەك سۆزىگە قـۇلاق سالايلى: كـۆپىنچـە
ئەھۋالدا مېنىڭ قىلغان ئىشلىرىم كۈچلۈك ھەۋەسىنىڭ تۈرتكىسـ
ىدە قىلىنغان، ئۇ شۇنچە كۆپ ھۆرمەت ۋە مۇھەببەتكە ئېرىشتـى.
ئەمما، بۇ مېنى خىجىلچىلىققا قويىدۇ ۋە خاتىرجەمسىزلەندۈرىدۇ.
تالانت ئىگىلىرى خىزمەتنى ئۈيۇن ئورنـىدا كۆرىدۇ، خىـز-

مەتكە مەستانىلارچە پۇتۇن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلىدۇ، ئۆگىنىشتىن مۇ شۇنداق قىلىدۇ: باللار ياخشى كۆرىدىغان ئىش، قىزىقىدىغان ئىش باللارغا ھەرگىز ئېغىر يۈك بولۇپ قالمايدۇ.

قىزىم قىينىچىلىققا ئۇچرىسا، مەن ھەمىشە كارتون فىلىم «خىيمەن» دىكى كۆرۈنۈشنى ئەسكە ئالىمەن، خىيمەن بېلىدىن شەمشىرىنى چىقىرىپ قاتتىق ۋارقىرايدۇ: «ماڭا كۈچ- قۇۋۋەت ئاتا قىلغىن، مەن خىيمەن!» مەن مۇنداق چاغدا تىكتىكىنى خىيمەن دەپ قاراپ، ئۇنى كۆچلۈك ئىشەنچ تۇرغۇزۇشقا ئىلھاملاندۇرۇپ، ئۇنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارىنى قوزغىتىمەن. بۇنداق چاغدا ئۇنىڭغا زەربە بېرىلسە، بۇ ئۇنىڭ ئۆزىنى تۆۋەن كۆرۈشىگە سەۋەب بولىدۇ. ئەگەر مەن ھەممىگىلا چات كېرىۋالسام، ئۇنىڭ كۆچلۈكلەر- دىن بولۇش ھوقۇقىنى تارتىۋالغان بولىمەن.

15. ھەرگىز «بېلىقچى ۋە ئالتۇنبېلىق ھەققىدە چۆچەك» تىكى موماي بولۇۋالماسلىق كېرەك

ئوقۇغۇچىلارنىڭ رىقابەتنىڭ بېسىمىغا ئۇچرىشى تارىخىي مۇقەررەرلىك. بىر مىللەت دۇنيا مىللەتلەر قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشى ئۈچۈن باشقىلار بىلەن رىقابەتلىشىشى كېرەك، رىقابەتلىشىش يۇقىرى سەۋىيىلىك ئىختىساس ئىگىلىرىگە موھتاج. لېكىن بۇ يەردىكى تۆپ نۇقتا باللار رىقابەتلىشىشنىڭ ئەھمىيىتىنى چۈشە-

نىشى، چىن قەلبىدە رىقابەتلىشىش ئىستىكى پەيدا بولۇشى، نور-مال، ساغلام روھىي ھالەت ۋە مۇككەل پەزىلەتكە ئىگە بولۇشى كېرەك. بالىغا ئۆزىنىڭ «ماتورى» نى ھەربىرىكەتكە كەلتۈرۈشنى ئۆگىتىش، بالىنى ھەرگىز ئىتتىرىپ ماڭدۇرماسلىق كېرەك.

بالىلارنىڭ تىلى چىقىشقا باشلىغان، بالىلارنىڭ ئايىغى چىقىشقا باشلىغاندا ئاتا - ئانىلار بالىلارغا بېرىدىغان تەربىيىدىكى چارە - تەدبىرگە ناھايىتى باي بولىدۇ. ئەمما كېيىن بۇ تەدبىرلەر-نى ئاستا - ئاستا ئۇنتۇپ كېتىدۇ. چۈنكى، بۇ چاغدا ئاتا - ئا-نىلارنىڭ روھىي ھالىتى ئۆزىنىڭ نورماللىقىنى يوقىتىپ، بالىلىرى-نى ئىلگىرى ياراملىق ئادەم، ھازىر يارامسىز بولۇپ قالدى، دەپ قارايدۇ.

ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلارنى يارامسىز بولۇپ قالدى دېيىشى-دىكى بىر سەۋەب ئاچ كۆزلۈكتىندۇر.

باشلانغۇچ مەكتەپ ئەدەبىيات دەرسلىكىدە «بېلىقچى ۋە ئالا-تۇنبېلىق ھەققىدە چۆچەك» ناملىق بىر ھېكايە بار. ئۇنىڭدا بىر ئاچ كۆز موماي ھەققىدە ھېكايە سۆزلىنىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ئېسىلزادە خېنىم بولغانلىقىغا قانائەت قىلماي، ئايال پادىشاھ بولىمەن دەيدۇ. ئايال پادىشاھ بولغاندىن كېيىن، يەنە بۇنىڭغا قانائەت قىلماي، پۈ-تۈن دېڭىز - ئوكيانىنىڭ پادىشاھى بولىمەن، ئالتۇنبېلىق مېنىڭ خىزمىتىمدە بولسۇن، دەيدۇ. ئاخىرى كېلىپ يەنە شۇ كەمبەغەل كەمپىرلىك ھالىتىگە قايتىپ قالىدۇ. يەنە شۇ ۋەيرانە كەپسىدە،

سۇنۇق تەڭنە بىلەن قېپقالىدۇ.

بەزى ئاتا - ئانىلارنىڭ بۇنداق «ئاچ كۆز» روھىي ھالىتى ئۇلارنىڭ بالىلارغا بولغان ھەددىدىن ئارتۇق تەلىپىدە ئىپادىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئوقۇرى بەكلا ئېگىز بولىدۇ، بالىلار ھەرقانچە قىلسىمۇ ئۇنىڭغا يېتەلمەيدۇ. بالا مەكتەپكە كىرىشى بىلەنلا ئۇنى سىنىپ بويىچە بىرىنچى قىلىش ئويىدا بولىدۇ. بىر قېتىمدىلا بىرىنچى بولۇش ئەمەس، ھەر قېتىمدا بىرىنچى بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ. سىنىپ بويىچە بىرىنچى ئەمەس، پۈتۈن مەكتەپ بويىچە بولۇپلا قالماستىن، رايون بويىچە بىرىنچى بولۇشنى تەلەپ قىلىدۇ.... بالىلار ئاتا - ئانىسىنىڭ ئۇزلۇكسىز يۇقىرىلاۋاتقان نىشان كۆرسەتكۈچىنى قوغلىشىپ ھېرىپ ھالىدىن كېتىدۇ. ئاخىرى ياكى سۇكوت ئىچىدە پارتلايدۇ ياكى سۇكوت ئىچىدە ۋەيران بولىدۇ.

جەجىياڭدىكى جىنخۇا ئوتتۇرا مەكتىپىنىڭ ئوقۇغۇچىسى شۇي لىنىڭ، ئۆزىنى ئالدىنقى ئون ئوقۇغۇچى قاتارىغا ئۆتۈشكە قاتتىق مەجبۇرلىغان ئانىسىنى چوڭ بولغا بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەنلىكى بىر قانلىق ساۋاق.

16. باشقىلارنىڭ بالىسىنىڭ نەتىجىسى شۇنداق ياخشى بولسا تىڭشىنىڭ ئىشى تۇگەپتۇ

ئاتا - ئانىلارنىڭ بالىلارنى يارامسىز دەپ قارىشىدىكى ئىكى

كىنچى سەۋەب بىر- بىرىگە سېلىشتۇرۇش.

بالىلار كىچىك ۋاقتىدا ئاتا - ئانىلار ئۇلاردىكى پەرقنى ئېنىق تونۇپ قىلىدۇ. ئەمما، كېيىن ئۇنى ئىنكار قىلىدۇ. ئۇلار ھەمىشە باشقىلارنىڭ بالىسىنىڭ ئارتۇقچىلىقى بىلەن ئۆزىنىڭ بالىسىنىڭ كەمچىلىكىنى سېلىشتۇرىدۇ، سېلىشتۇرۇپ ئاخىرى ئۆز بالىسىنىڭ بىرمۇ توغرا يېرى قالمايدۇ، بالا ھەرقانچە تىرىشسىمۇ ئاتا - ئانىسىنىڭ نەزىرىدە يەنىلا باشقىلارنىڭ بالىسىغا يېتەلمەيدۇ.

قارىغۇلارچە سېلىشتۇرۇش ئۇمىدسىزلىكنى پەيدا قىلىدۇ. بۇ ئۇمىدسىزلىك بىلەن ئاتا - ئانىلار بالىغا ھەددىدىن ئارتۇق تەلەپ قويۇشقا مەجبۇر بولىدۇ. باشقىلارنىڭ بالىسى يارايدۇ، سەن نېمىشقا يارىماسلىق قىلىسەن؟ بۇنىڭ بىلەن ئاتا - ئانىلارنىڭ روھىي ھالىتىدە تەڭپۇڭسىزلىق يۈز بېرىدۇ. شۇڭا، بالىنىڭ مەغلۇپ بولۇشىغا يول قويۇش ئەمدىلىكتە يول قويماسلىققا ئۆزگىرىدۇ، نەتىجىدە بالا مەغلۇپ بولۇشتىن تېخىمۇ قورقىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بالىنىڭ ئىرادىسى كۈنىدىن - كۈنگە سۇنۇشقا باشلايدۇ، ھەمىشە بېسىم ۋە بۇرۇختۇم ھېس قىلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ئىشەنچ ۋە ئىززەت - ھۆرمىتىنى يوقىتىدۇ، بۇ بالىغا ئەقەللىي زەربە بولىدۇ.

قىزىم مەملىكەت بويىچە كۆزگە كۆرۈنگەن ئون ئۆسمۈر بولۇپ باھالانغاندىن كېيىن، دوستلىرىم ماڭا «جۇڭگودىكى ئۆسـ

مۇر چولپانلار» ناملىق كىتابنى ئەۋەتىپ بەردى. ئەسلىدە مەن ئوبدان كۆرۈپ چىقىپ ئۆز - ئۆزۈمنى ئىلهاملاندۇرماقچى ئىدىم، ئەمما ئەمدىلا كىتابنىڭ يېرىمىنى كۆرۈپلا كۆڭلۈم سوۋۇدى.

«باشقىلارنىڭ بالىسىنىڭ نەتىجىسى شۇنداق ياخشى بولسا، تىكتىكنىڭ ئىشى تۈگەپتۇ».

كاللامغا ھەمىشلا باشقا بالىلارنىڭ ئارتۇقچىلىقلىرى كېرىۋالدى. تىكتىكنىڭ كەمچىلىكلىرى كۆز ئالدىمدىن زادىلا كەتمىدى. قانداقلا ئويلىسام تىكتىكنىڭ تەلەپكە دېگەندەك لايىق ئەمەسلىكىنى ھېس قىلىپ، باشقا ئاتا - ئانىلاردىن سىلەردىمۇ شۇنداق سېزىم بولغانمۇ دەپ سورىدىم. ئۇلار:

— تۇغرا، بىز گاچا قىزنىڭ پەۋقۇلئاددە ئۆتكۈر بالىغا ئايلانغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۆزىمىزنىڭ بالىسىنىڭ ئىشىنىڭ تۈگەشمەكلىكىنى ھېس قىلدۇق، دېدى.

مۇنداق سىلىشتۇرۇش بالىنىڭ ياخشى سېزىمىنى بۇزغۇنچىلىققا ئۇچرىتىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بالا ئۆزىنىڭ ئارتۇقچىلىقى بارلىقىغا ئىشىنىلمەيدۇ؛ ئەمەلىيەتتە بالىلار ئاتا - ئانىلار ئۈچۈن بىر ئەيىنەك، بالىلارنىڭ كەمچىلىكىنى ئاتا - ئانىلار پەيدا قىلغان، ئاتا - ئانىلار يۈزىنى ئايايدۇ، ئابرۇيى تۆكۈلۈشتىن قورقىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بالىلار ئەركىن ئۆسۈپ يېتىلىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم قىلىندۇ. بالىلارنىڭ نەتىجىسى ئۆز كۆڭلىدىكىدەك بولماي قالسا، ھەد-

دىدىن ئارتۇق تەلەپ قويۇشتىن ئاخىرى «مايسىنى تارتىپ ئۆسـ تۈرۈش»كىچە بېرىپ يېتىدۇ. نەتىجىدە ئىنتايىن ياخشى، ساغلام ئۆسۈۋاتقان نوتىلارنى ۋەيران قىلىدۇ، بىر ياخشى بالىنىڭ ياخشى سېزىمى، ئۇمىدلىرىنى يوققا چىقىرىدۇ.

17. گاچا قىزمۇ زېھنى ئۆتكۈر بالىغا ئايلىنالايدۇ، تالانت ئىگىسى سىزنىڭ يېنىڭىزدىلا

يارايسەن دېسەم يارايسەن،
يارىمىساڭمۇ يارايسەن.
يارىماس دېسەم يارىمايسەن،
يارىساڭمۇ يارىمايسەن.

بۇ قوشاقنىڭ ئەسلىي مەنىسى ئەمەلدار سورۇنىدىكى رەزىل ھادىسىلەرنى مەسخىرە قىلىش بولسىمۇ، ئەمما ئۇ مائارىپ تەرىبىـ سىگە تەتبىقلانسا خېلىلا ئۈيغۇن كېلىدۇ.

«يارايسەن» دېگەن سۆز بىلەن بالىدىكى قورقۇش، ۋەھىمە پەيدا بولۇش تۈيغۇسىنى تۇغدۇرىدۇ.

«يارايسەن» دېگەن سۆز بالىنىڭ بىلىم ئېلىش ئارزۇسىنى قوزغىتىدۇ.

«يارايسەن» دېگەن سۆز بىلەن بالا ئۆگىنىشتىن خۇشاللىق

تاپىدۇ.

بالىنىڭ يارامليق ئىكەنلىكىگە مەڭگۈ ئىشىنىش مېنىڭ قەلبىمنى تەربىيىلەشتىكى تەسىراتىم. شۇنداقلا قىزىمنىڭ كۆڭلىنىڭ ئەركىن، ئازادە بولۇشى، خۇشال - خۇرام، خاتىرجەملىك ئىچىدە ئۆسۈپ چوڭ بولۇشىدىكى سىر.

شۇڭا، ساغلام، مۇكەممەل بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلىرى يەنىلا بالىسىنىڭ يارامليق ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكى، كېرەكلىك ئادەم بولالايدىغانلىقى ياكى بولالمايدىغانلىقىدىن گۇمانلىنىپ قالسا، مېنىڭ ئۇلارغا بېرىدىغان جاۋابىم هامان شۇكى، گاڭا قىزىمۇ زېهنى ئۆتكۈر بالا بولالىدى، تالانت ئىگىسى ئۆز يېنىگىزدا، دەپ جاۋاب بېرىمەن.

ئاتا - ئانىلار چوقۇم بالىلىرىنىڭ تىلى چىقىۋاتقان، ئايىغى چىقىۋاتقان ۋاقىتىدىكى هالىتىگە قايتىپ بېرىشى كېرەك. بالىسىنىڭ تالانت ئىگىسى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىشى، ئۇلارغا بولغان ئىشەنچىدىن مەڭگۈ ۋاز كەچمەسلىكى لازىم.

18. تاغدىكى قارىغايمۇ ياكى تەشتەكتىكى قارىغاي

بىر تەمسىلدە مۇنداق دېيىلگەن: بىر قانچە تەشتەكتىكى قا-

ربغاي تاغدىكى ئۇچى كۆككە تاقاشقان قارىغايلارغا ھەۋەس قىلىپ ھەيرانلىق بىلەن: نېمىدېگەن قالتىس، ئەگەر بىزمۇ مۇشۇنداق ئېگىز ئۆسەلىگەن بولساق نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە! دېيىشىپتۇ.

بۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېشى ئەللىككە يەتكەن بىر قېرى قارىغاي بېشىنى سىلىپ ھەسرەت بىلەن: بالام، غەيرىي خىيالىلاردا بولما! ئۇ دېگەن تاغدىكى يىل بويى كۆكىرىپ تۇرىدىغان قارىغاي گۇل، بىز ئۇنداق تەلەيلىك ئەمەس، دەپتۇ.

زادى تاغدىكى قارىغاي پەۋقۇلئاددىمۇ ياكى تەشتەكتىكى قارىغاي ئادەملەرنىڭ ئىسكەنجىسىگە چۈشۈپ ئادەتتىكىچە بولۇپ قالغانمۇ؟

چەت ئەل پسخولوگلىرى كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالىدىغان مۇنداق بىر مەسىلىنى — ئادەمنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارىدىن ئىلىپ ئېيتقاندا، ئادەتتىكى ئادەملەر نورمال ئادەملەرمۇ؟ دېگەن مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغان. نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ قارىشىچە، ئادەتتىكى ئادەملەرنىڭ نورمال ئادەملەر ئىكەنلىكى قىل سىغماس ھەقىقەت، ئەجەبا بۇنىڭدا بىرەر خاتالىق بارمىدۇ؟

مۇتەخەسسىسلەرنىڭ تەتقىقات نەتىجىسى يۇقىرىقى قاراشنى ئىنكار قىلدى. ئۇلار: ئادەتتىكى كىشىلەر غەيرىي نورمال كىشىلەر ھېسابلىنىدۇ؛ چۈنكى، ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ ئىقتىدارى ھەقىقىي

تەرەققي قىلغان بولىدۇ. يەنى پارنىكتا ئۆستۈرۈلگەن زىرائەت پەۋقۇلئاددە ئەمەس، بەلكى شورلۇققا تېرىلغان زىرائەت ياخشى تۈپراق مۇھىتىغا ئېرىشەلمىگەن.

كەڭ تەبىئەت قوينىدىكى ساپ ھاۋا ۋە مۇنبەت تۈپراقتىلا بويى كۆككە تاقاشقان چوڭ دەرەخلەر ئۆسەلەيدۇ.

19. ئامېرىكىلىق مۇتەخەسسىسنىڭ زېھنى ئۆتكۈر بالىلارنى تاللاپ چىقىشى

ئامېرىكىدىكى بىر پسخولوگ ئادەتتىكى بىر مەكتەپنى تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىشقا بارغان، ئۇ: ئەپەندىم، ماڭا سىنىپتىكى ئەقلىي ئىقتىدارى پەۋقۇلئاددە يۇقىرى بالىلارنى تاللاپ بېرەلەمسىز؟ دېگەن.

كۆرسىتىلگەن بالىلارنىڭ بىرىدىنلا كۆزلىرى نۇرلىنىپ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرگەن. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۆيلىرىگە قايتىپ: دادا، ئاپا، خۇش خەۋەر، بىر پسخولوگ مېنى زېھنى ئۆتكۈر بالىكەن دېدى دېگەن. ئاتا ـ ئانىسى بۇ گەپنى ئاڭلاپ قاتتىق خۇشال بولۇپ كەتكەن. خۇددى بالىسى بىرىدىنلا تالانت ئىگىسى بولۇپ قالغاندەك، ھەرقانچە قارىسىمۇ بالىسى كۆزىگە باشقىچە ئىسسىق كۆرۈنگەن. شۇنىڭدىن باشلاپ ساۋاقداشلىرى بۇ بالىلارغا

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەۋەس قىلىشقا باشلىغان، ئوقۇتقۇچىلار ئۇلارغا غەمخورلۇق قىلغان، ئاتا ـ ئانىسى ئۇلارنى ماختىغان. باللار ياخشى بالىمەن دېگەن ھېسسىياتقا كەلگەن، مەن يارايدىكەنمەن دېگەن ئىشەنچكە تولغان، تېزلىكتە ئالغا باسقان.

بىر يىلدىن كېيىن، بۇ مۇتەخەسسىس بۇ مەكتەپنى يەنە زىيارەت قىلىپ: ھېلىقى بالىلارنىڭ ئەھۋالى قانداق؟ دەپ سورىغان.

مۇئەللىم: ئەھۋالى بەك ياخشى! دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئۇنىڭدىن كېيىن مۇئەللىم:

ــ ئەپەندىم، مەن ناھايىتى بەك ھەيران قېلىۋاتىمەن، سىز مەكتىپىمىزگە كېلىشتىن ئىلگىرى ئۇلار ھەممىسى ئادەتتىكى ئوقۇغۇچىلار ئىدى، سىزنىڭ ئۇلارنى تاللاپ كۆرسىتىپ بېرىشىڭىز بىلەن ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۆزگەردى؛ سىزنىڭ ئۇلارغا شۇنداق توغرا ھۆكۈم قىلىشىڭىزدا قانداق بىر سىر بار؟ــ دەپ سورىغان.

مۇتەخەسسىس كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ: ھېچقانداق سىر يوق، مەن خالىغانچىلا كۆرسىتىپ قويغان، دېگەن.

مۇئەللىم بۇ گەپتىن تېخىمۇ ھەيران قالغان.

بۇ كىچىك ھېكايە كىشىگە چوڭقۇر ئىلھام بېرىدۇ: ئىشەنچ، ئىلھامنىڭ كۈچى ئىنتايىن زور. كىشىلەر بىر كىشىنى «يارايدۇ» دەپ قەتئىي ئىشەنگەندە ئۇ ھەقىقەتەن «يارايدۇ».

20. جۇ تىكتىكنى يېڭىۋالدى

قىزىم كىچىك ۋاقتىدا مەن ئۇنى بىر دوستۇمنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ باردىم. بۇ چاغدا تېلېۋىزوردا تۆت ياشلىق بىر بالىنىڭ 100 پارچە تاكۇ دەۋرى شېئىرىنى يادلىيالايدىغانلىقى توغرىسىدىكى ئىش بېرىلىۋاتقان ئىكەن.

دوستۇمنىڭ قىزى تىكتىكۇ بىلەن تەكۇ بولۇپ، شۇ چاغدا نۇرغۇن تاكۇ شېئىرلىرىنى يادقا ئوقۇيالايدىكەن. دوستۇم شۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىپ كۆرگەنلا ئادەمگە: ئېھتىمال مېنىڭ قىزىممۇ زېھنى پەۋقۇلئاددە بالا بولۇشى مۇمكىن! دەيتتى.

ئاشۇ ئاتا ـ ئانىلار بالىسىنىڭ زېھنى ئالاھىدە ئۆتكۈر بالا بولۇپ چىقىشىنى ئۈمىد قىلىپ يۈرگەن كۈنلەردە، مەن پەقەت قىزىمنىڭ تىلى چىقىپ «دادا» دەپ چاقىرىشىنلا ئۈمىد قىلاتتىم.

ئون يىلدىن كېيىن مېنىڭ قىزىم بىر گاچا بالىدىن زېھنى ئالاھىدە ئۆتكۈر بالغا ئايلاندى، دوستۇمنىڭ قىزى رەنجىش، تاپا ـ تەنە ئىچىدە چوڭ بولۇپ، بارغانسېرى چېكىنىپ ئىنتايىن ئادەتتىكى بىر بالغا ئايلىنىپ قالدى.

زادى مېنىڭ قىزىم پەۋقۇلئاددە قىزىمۇ ياكى دوستۇمنىڭ بالىسى يېتىشكە تېگىشلىك يۈكسەكلىككە يېتەلمىدىمۇ؟

دوستۇم قىزىغا زادى قانداق مۇئامىلە قىلغان؟ دوستۇمنىڭ قىزى ماقالىنى ياخشى يازالمىغاچقا، قىزنىڭ ئاپىسى تاپشۇرۇق دەپتەرنى يىرتىپ پارە - پارە قىلىۋەتكەن، قىز يىغلاپ جېدەل قىلغان. يىرتىپ پارە - پارە قىلىۋەتكىنى قىزنىڭ تاپشۇرۇق دەپتىرى ئەمەس، بەلكى قىزنىڭ يۈرىكى، سەبىي قەلبى ئىدى. ئارقا - ئارقىدىن كەلگەن زەربە نەتىجىسىدە بالىنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتى بەربات بولۇپ، قىز ئاخىرى ئوقۇشتىن قاچىدىغان بولۇپ قالغان.

مەن دوستۇمغا قىزىڭنى مېنىڭ ئوغۇلۇمگە ئەكېلىپ بەر، مەن بىر تىرىشىپ كۆرەي دېدىم. ئۇ قىز ھەر كۈنى بىزنىڭ ئۆيدە ئۆگىنىشكە كىرىشىپلا كېتىپ، ئۆز ئۆيىگە كېتىشنى خالمايتتى. مەن ئۆز ۋاقتىدا تىڭشىغا تەلىم بەرگەن ئوسۇل بىلەن ئۇ قىزنى يېتەكلىدىم، ئۇنىڭغا قايىل بولدۇم، ئۇنى رىغبەتلەندۈردۇم.

كىشىنى ھەيران قالدۇرىدىغىنى، ئوقۇشتىن رېرىككەن بۇ قىز كېيىن ئۆگىنىشكە مەستانىلارچە كىرىشىپ كەتتى.

تىڭشىڭنىڭ ئاجايىپ «قالتىس ماھارىتى»ـــ تېز ئەستە قالدۇرۇش ماھارىتى بار ئىدى. بىر - بىرى بىلەن زادىلا مۇناسىۋىتى بولمىغان نەچچە ئون سۆز بىرىكمىلىرىنى بىر كۆرۈپلا يادلاپ ئالالايتتى، بۇنىڭدىكى ھالقا بالىنىڭ تەسەۋۋۇر قىلىش ئىقتىدارىنى تولۇق قوزغاشتا. مەن بۇ ئوسۇلنى دوستۇمنىڭ قىزىغا دەپ بېـ

رىپ، ئۇنى بىرقانچە قېتىم مەشىق قىلدۇرغاندىن كېيىن، ئۇ قىزنى تىكىتىك بىلەن مۇسابىقىگە سالدۇق. قائىدە بويىچە ئېيتقاندا تىكىتىك كۆپ سىناقلاردىن ئۆتكەن بولغاچقا، ئۇنىڭدىن ئېشىپ چۈشۈشى مۇقەررەر ئىدى. ئەمما نەتىجە كۈتكىنىمىزنىڭ ئەكسىچە بولدى، ئۇ تىكىتىكنى يېڭىۋالدى.

بۇ ئىش مېنى قاتتىق ھەيران قالدۇردى. دوستۇمنىڭ قىزىنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى ناھايىتى زور ئىكەن. ھەر بىر بالىنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى چەكسىز بولىدىكەن. غەيرىي نورمال بالىلار نورمال دائىرىدىن ھالقىپ كەتكەن بولماستىن، بەلكى نورمال دېيىلگەن بالىلار يېتىشكە تېگىشلىك بولغان يۇقىرى پەللىگە يېتەلمەيدىكەن.

21. تۇغما پەرق چەكلىك بولىدۇ، ھاياتنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى چەكسىز بولىدۇ

نۇرغۇن ئاتا ـ ئانىلار تۇغما پەرقنى ھە دەپ تەكىتلەيدۇ. مەن تۇغما پەرقنىڭ چەكلىك بولىدىغانلىقى، ھاياتنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارىنىڭ چەكسىز بولىدىغانلىقىنى تەكىتلەيمەن.

بىر ھاياتلىق ئىگىسى ئالدىدا ھە دەپ ئۇنىڭ تۇغما ئىقتىدارىنى تەكىتلەشنىڭ ئەھمىيىتى ئانچە چوڭ ئەمەس. چۈنكى، تۇغ-

ما ئىقتىدار ئوبيېكتىپ بولىدۇ، ھەممىدىن نارازى بولۇش پەقەت ئۆمىدسىزلىككىلا ئېلىپ بارىدۇ.

تەربىيىنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنى يوشۇرۇن ئىقتىدارنى ئېچىشقا قارىتىش كېرەك. بالىنىڭ روھىي ھالىتى ئەركىن - ئازادە بولۇش، ئۇنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارىنى جارى قىلدۇرۇشنىڭ ئىمكانىيەت يارىتىپ بېرىش لازىم.

ئادەمنىڭ چوڭ مېڭىسىنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى زادى قانچىلىك بولىدۇ؟ نۇرغۇن ماتېرىياللاردىن مەلۇم بولۇشىچە، كۆپلىگەن ئادەملەر پەقەت مېڭىسىنىڭ 3% ئىقتىدارىنى ئىشقا سالىدىكەن. ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ئېينېشتېينىدەك مۇشۇنداق چوڭ ئالىمنىڭمۇ مېڭىسىنىڭ پەقەت 5% ى ئىشقا سېلىنغانىكەن. بۇ يۇشۇرۇن ئىقتىدارنىڭ ئىنتايىن زور لىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

يەنە بەزى ئاتا - ئانىلار بالىلىرىنىڭ فىزىئولوگىيىلىك كەمتۈكلىرىدىن غەم قىلىدۇ. ئەمەلىيەتتە، بالىلارنىڭ فىزىئولوگىيىلىك كەمتۈكلۈكى قورقۇنچلۇق ئەمەس، قورقۇنچلۇقى ئەنئەنىۋى بىر تەرەپلىمە قاراش. بالىنىڭ تۇغقانلىرى دىققەت - نەزىرىنى بالىنىڭ چەكسىز بولغان يوشۇرۇن ئىقتىدارىغا قاراتماي، ھەمىشە ئۇنىڭ فىزىئولوگىيىلىك كەمتۈكلىكىگىلا قارىتىۋالىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بالىلار روھىي مېيىپلىقنىڭ كۆلەڭگىسىدىن چىقالماي، قوش كەمتۈكلۈكنىڭ زۇلۇمى ئاستىدا ئازابلىنىدۇ.

ئېينىشتېيىننىڭ تۆت يېشىدا تىلى چىققانىكەن، مەكتەپكە كىرگەندىن كېيىنمۇ ئۇ بىر كالۇا ئوقۇغۇچى ئىكەن، مەكتەپنىڭ ئىلمىي مۇدىرى ئۇ كەلگۈسىدە چوقۇم يارىماس ئادەم بولىدۇ، دەپ گەنىكەن. ئەمما ئۇنىڭ ماشىنىسازلىق ئىنژېنېرى بولغان دادىسى ھەممە ئادەم بالىسىنى كۆزگە ئىلمىغان، بالىسىمۇ مەن بىر دۆت ئىكەنمەن دەپ قارىغان چاغدا، بالىسىنى ئەيىبلىمەي، ئۇنىڭدىن ئاغرىنمايلا قالماستىن، بەلكى بارلىق چارىلەر بىلەن بالىسىنى ئىلھاملاندۇرغان، رىغبەتلەندۈرگەن.

ئېينېشتېيىننىڭ دادىسى ئۇنىڭغا بىر قاپ ياغاچ كۇبىك ئېلىپ بەرگەن، دادىسى ئۆيىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېينېشتېيىننىڭ ئەتراپىدا ئۇستەلنى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشقا بۇيرىغان، ئېينىشتېين كۇبىكنى ھەر بىر قېتىم تىزىپ بولغاندا، ھەممەيلەن قىزغىنلىق بىلەن چاۋاك چېلىپ ئۇنىڭغا ئىلھام بەرگەن. ئۇنىڭ ئۆزىگە بولغان ئىشەنچى ئاستا ـ ئاستا ئويغانغان، ئاخىرى مەشھۇر ئالىم بولۇپ يېتىشىپ چىققان.

تىڭتىڭ چەمبەرنىڭ تۇراقلىق قىممىتىنى ئونلۇق كەسىر چېكىتىدىن كېيىنكى مىڭ خانىسىغىچە يادقا ئوقۇشنى ئىگىلىگەندىن كېيىن، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى تالانت ئىگىسى ئىكەن دېيىشتى، مەنمۇ ئۇنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارىنىڭ ئۆزى بىلەن تەڭ ياشتىكى بالىلاردىن يۇقىرى ئىكەنلىكىگە ئىشىنىمەن. ئەمما،

بىر قانچە قېتىملىق ئەقلىي ئىقتىدارنى ئۆلچەش نەتىجىسى 110 ~ 100 ئارىلىقىدا بولۇپ، نورمال دائىرىدە ئىدى. بۇنىڭ بىلەن، تىكتىنىڭ ئۆزىنىڭ تۇغما ئىقتىدارىنى ئادەتتىكىچە ئىكەن، دەپ بىر ئاز ئۇمىدسىزلەندى.

بۇ چاغدا، مەن تىكتىنىڭ ئىلھاملاندۇرۇپ:

— قىزىم، مېنىڭچە بۇ ئەقلىي ئىقتىدارنى ئۆلچەش سىنىقىنىڭ نەتىجىسى بەكمۇ تۆۋەن بولدى، ئۇ پەقەت سېنىڭ ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارىڭ، كۆزىتىش ئىقتىدارىڭ قاتارلىق ئادەتتىكى ئىقتىدارىڭنىلا كۆرسىتىپ بېرەلەيدۇ، ھەرگىز سېنىڭ ئىجادچانلىقىڭ، پاراسىتىڭ، تەسەۋۋۇر كۈچۈڭ قاتارلىق يۇقىرى ئەقلىي ئىقتىدارىڭنى ئۆلچەپ بېرەلمەيدۇ. مېنىڭچە سەن بەك ئەقىللىق ئىكەنسەن، شۇڭا سېنىڭ ئەقلىي ئىقتىدارىڭنىمۇ ھەقىقىي ئۆلچەپ چىققىلى بولمىدى،— دېدىم.

تىكتىنىڭ بىردىنلا قاتتىق خۇشال بۇلۇپ كەتتى، ئۇ يەنە مەن تالانت ئىگىسى ئىكەنمەن دېگەن ھېسسىياتقا كەلگەنىدى. دېمەك، ئىنسانىنىڭ روھىي ئېنېرگىيىسى پارتلايدىغان بولسا، تالانت ئۇچقۇنى ئوت ئالىدىغانلا بولسا، بالىنىڭ يوشۇرۇن ئىقتىدارى يانار تاغدەك پارتلاپ چىقىدۇ.

بالىلارنى تەربىيىلەشنىڭ سىرى زادى ئۇرۇشمىكەن ياكى يارايسەن دېيىشمىكەن؟ مەن ئاتا- ئانىلارنىڭ بۇنى ئاقىلانىلىك

بىلەن تاللىيالايدىغانلىقىغا ئىشىنىمەن. سىلەرنىڭ «يارايدۇ» دېگەن بىر سۆزنى ئەستە تۇتۇشىڭلارنى ئۈمىد قىلىمەن. چۈنكى، بۇ ئەسلىي سىلەرنىڭ قولۇڭلاردىكى گۆھەر ئىدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بالىڭىزنى قەدىرلەڭ (1)

ئاپتورى: جۇخۇڭ
پىلانلىغۇچى: مىجىت قادىر
باش تۈزگۈچى: ئادىل مۇھەممەت
تەرجىمە ئاساسىدا تۈزگۈچى: قادىر راخمان

مەسئۇل مۇھەررىرى: مۇزەپپەر رازاق
مەسئۇل كوررېكتورى: ئارزىگۈل ئوسمان
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى: پاتىگۈل ئىمىن
مۇقاۋا خېتىنى يازغۇچى: ئەنۋەر قاسىم
نەشر قىلغۇچى: شىنجاڭ خەلق سەھىيە نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى بۇلاقبېشى كوچىسى 196 ـ قورۇ
تور ئادرېسى: http://www.xjpsp.com
باسقۇچى: شىنجاڭ يىبەيفېڭ مەتبەئەچىلىك چەكلىك شىركىتى
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
نەشرى: 2009 ـ يىل 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
بېسىلىشى: 2009 ـ يىل 12 ـ ئاي 1 ـ قېتىم بېسىلىشى
فورماتى: 1230 ×880 م م 1/ 32 كەسلىم 5 باسما تاۋاق قىستۇرما بەت 2
خەت سانى: 85 مىڭ خەت
كىتاب نومۇرى: ISBN 978-7-5372- 4637-8
تىراژى: 4000 — 1
باھاسى: 10.00 يۈەن

تارقىتىش بۆلۈمى تېلېفون نومۇرى : 2823055 (0991) پوچتا نومۇرى: 830001